

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim
Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı**

DIŞAVURUMCULUĞUN İLKÖĞRETİM I. KADEME SÜRECİNDE YERİ VE ÖNEMİ

**Sevcan TUNCALP
(Yüksek Lisans Tezi)**

İstanbul - 2013

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim
Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı**

DIŞAVURUMCULUĞUN İLKÖĞRETİM I. KADEME SÜRECİNDE YERİ VE ÖNEMİ

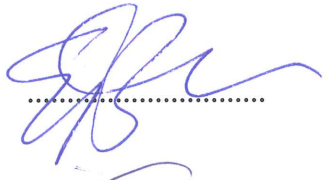
**Sevcan TUNCALP
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Danışman
Prof. Dr. Tayfun AKKAYA**

İstanbul - 2013

ONAY

Sevcan TUNCALP tarafından hazırlanan "Dışavurumculuğun İlköğretim I. Kademe Sürecinde Yeri ve Önemi" konulu bu çalışma, 12 Şubat 2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIŞMANI	Prof. Dr. Tayfun AKKAYA	
JÜRİ ÜYESİ	Prof. Dr. Erol BULUT	
JÜRİ ÜYESİ	Prof. Dr. Sefer ADA	

ÖZGEÇMİŞ

- 2005 Muğla Anadolu Güzel Sanatlar Lisesinden Mezun Olma
- 2005 Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Bölümüne Giriş
- 2009 Muğla Üniversitesi E.F. Resim-İş Eğitimi Bölümünden Mezun Olma
- 2009 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim-İş Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programına giriş,
- 2012 Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Araştırma Görevlisi

ÖNSÖZ

Kültür ve uygarlıklar birikimlerini eğitim yoluyla gelecek kuşaklara aktarırlar. Milli Eğitim politikaları bir toplum için hayati öneme sahiptir. Hatta denilebilir ki tüm sorunların çözümü eğitim alanına bağlanır. Sanat Eğitimi sistemi de eğitim politikalarıyla uyumlu ve tüm alanların eğitimiyle ilişkili bir şekilde yürütüldüğü takdirde çağdaş, yaratıcı, araştıran, sorgulayan, kendi kimliğinin ve tarihinin farkına varan, tüm dünya kültür-sanat ve uygarlığın nasıl yürüdüğünü fark edebilecek, düşünce ve duygu dünyası zengin, erdemli, onurlu ve insanca yaşamının anlamını kavramış genç kuşaklar yetiştirilmesinde en önemli adım atılmış olacaktır.

Bir bireyin genel gelişiminde en büyük katkıyı yapan alanın sanat eğitimi olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü, Sanat Eğitimi tüm diğer alanların eğitimiyle kıyaslanamayacak imkan ve avantajlar sunmaktadır. Dolayısıyla sağlam bir sanat eğitimi politikası olarak sanat yoluyla eğitimi benimsemek gerekmektedir. Sanat yoluyla eğitim alanının da etkin kılınabilmesi için Tematik Açılımlı yeni bir modele yönelmek gerekmektedir. Bu tez böyle bir görüşten hareketle İlköğretim I.kademe çocuklarının sanat eğitimine dışavurumcu resimlerin yapabileceği katkıları ve kazanımları ortaya koyacaktır. Dışavurumcu akımın tezimizde ele alınmasının sebebi benim bu tür resimlere yakın bir ilgi duymamla da ilişkili olmuştur. Dışavurumcu resimlerin sanat eğitiminde değerlendirilmesi düşüncelerimi danışmam hocam sayın Prof. Dr. Tayfun Akkaya'ya açtığımda kendisi bu konuda oldukça yararlı bir tez çalışmasının yapılmasının çok yararlı olacağını ifade ederek bu önerimi kabul etti. Kendisine gerek tez konusunun seçimi gerekse yaptığım çalışmaların her aşamasının denetlenmesi, yönlendirmesi ve yüreklendirmesi konusunda hassasiyetinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Dışavurumcu sanat insanların düşünce ve hayallerini özgürce ifade edebilecekleri özellik taşımaktadır. Özellikle çocuk resimleri ve çocuk psikolojisi dikkate alındığında bir sanat akımı çocukların dünyasına doğrudan doğruya dışavurumcu resimler yoluyla girebilir. Çocuklar özgürce ve içlerinden geldiği gibi resim yapmaya ve kendilerini ifade etmeye bayılırlar. Dışavurumcu ressam da böyledir. Özellikle ele aldığımız yaş grubunda daha çok 7-9 yaş grubu sanat yoluyla kendini ifade etmekten büyük bir zevk

duyar. Bu heyecan yaş ilerledikçe yerini bir takım kaygı ve sıkıntılara bırakır. Özellikle 11 yaşına gelen çocukların bu yeni kaygıları hemen fark edilir. Bu noktada, 7-11 yaş grubunun sanat eğitimi ideal koşullarda sürdürülmüş ise bu öğrenciler, 11 yaş grubunda belirlemeye başlayan başarısızlık korkusu ve sıkılma eğilimi sendromlarına düşmezler. Bunu engellemenin en etkili yöntemi: Dışavurumcu resim örneklerinin ışığında öğrencilerin özgürce ve kaygı (gerçeğe uygun olma ve detaycılık kaygısı) duymadan dışavurumcu resim uygulamalarına yönltilmesidir. Bu çalışmalar sırasında öğrencilere hiç hissettirilmeksizin akıl, ruh sağlıklarını ve kişiliklerini geliştirici doneler verilmelidir. Söz konusu doneler tezimizde bir seçki olarak önerdiğimiz temalardır.

Milli Eğitimin önerdiği üç aşamalı kazanım hedefleri istenilen hedefleri gerçekleştirecek düzeyde değildir. Çünkü; gençleri hayata hazırlayan, yaratıcı, üretken ve örnek insan olmanın tüm özelliklerini taşıyan ana ve yan temalar sanat eğitimi uygulamaları dışına itiliyorsa hedeflenen üç gruptaki kazanımlara ulaşmak boşa bir çaba olmaktadır. Biz dışavurumcu resim örneklerini seçip, bunlardan yararlanılacak örnek çalışmalar yaptırmanın bir alt yapısını kurmayı amaçladık. Ancak Milli Eğitim kazanımlarındaki eksikliğin giderilmesi de tezimizin en can alıcı noktalarından biridir.

Özetle; Dışavurumculuk İlköğretim I.kademenin müfredat programına ne kadar çok girebiliyorsa o kadar girmelidir. Öğrencilerin yapacakları dışavurumcu çalışmaların içine de ne kadar çok ana ve yan tema girebiliyorsa girmelidir. Böylece bu tez yoluyla hem yeni bir sanat eğitimi modeli önerilmekte hem de bu modele bağlı örnek bir çalışma gerçekleştirilmiş olmaktadır. Tezimizin bundan sonra yapılması gerektiğini düşündüğümüz benzer çalışmalara bir rehber olacağı düşüncesindeyiz. Türkiye'de bu tip çalışmalar gerçekleştiği taktirde Türkiye'de sanat eğitimi gerçek rotasına oturtulmuş olacaktır.

Çalışmalarım sırasında beni yürekten destekleyen aileme ve benden yakın ilgilerini esirgemeyen yakın dostlarıma ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

ÖZET

Sanat Eğitimi yöntemleri öncelikle sağlam bir sanat kuramı üzerine kurulmalıdır. Sanatın ne olduğu, kaynağı, gelişimi ve temel nitelikleri doğru saptanamıyorsa ya da çelişkili ve eksik değerlendirmeler yapılıyorsa sanat eğitiminde beklenen sonucun elde edilmesi oldukça güçtür. Onun için özellikle 7-11 yaş grubunun sanat eğitimi süreci bu yaş grubunun özelliklerine yönelik planlanırken sanatın anlamı, önemi ve gerekliliği konularının da açık bir dille aktarılması düşünülmelidir. Bu da yeterli olmayacaktır.

7-11 yaş grubunun sanatsal faaliyetlerinin Tematik Açılımlı bir sanat eğitimi temelinde tüm müfredatla ve yaşamın her yönüyle (tarih, bilim, kültür, sanat, uygarlık... vs) pratik ve teorik olarak ilişkilendirilmesi şarttır. Bunun da başarılabilmesi için müzelerden, sanatsal etkinliklerden yararlanan, sanata yaşamın içine doğal bir şekilde yer veren ve hayatın vazgeçilmez olduğunu hisseden bireylerin yetiştirilmesiyle esastır.

Yukarıda belirttiğimiz tüm bu durumlar göz önüne alınarak, tezimizde sanatın kaynağı, tanımı, temel nitelikleri ve sanat eğitimi kuramları, 7-11 yaş grubunun tüm gelişim özellikleri temelinde dışavurumcu sanatçı ve resimlerin yaş gruplarına uygun seçkisi (30 ressam-30 eser) yapılmış ve gerektiği kadar özlü bilgiler sunulmuştur. Dışavurumcu sanatın tanıtımı ve sanat eğitiminde sağladığı imkanlar belirtilmiştir. Bundan sonraki aşamada ise, bu seçkinin müfredat programlarıyla yaş gruplarına uygun olarak özdeşleştirilmesi gerçekleştirilmiştir. Bu noktada biçimlendirme, görsel sanat kültürü ve müze bilinci kazanımlarına ek olarak dördüncü bir kazanımdan (Sanat yoluyla eğitim temelli ve Tematik Açılımlı Sanat Eğitimi) söz edilmiştir. Bu dördüncü aşamada vurguladığımız kazanımlar gerçekleştirilemediği taktirde Milli Eğitimce hedeflenen ilk üç kazanımında hiçbir anlam ifade etmeyeceği hatta çökeceği gösterilmeye çalışılmıştır.

Dışavurumcu sanatın 7-11 yaş grubunu akıl, ruh ve kişilik gelişimi yönlerinden derinden etkileyeceği varsayılarak buna yönelik uygulamalardan söz edilmiştir. Sonuç olarak tezimiz; sanat eğitiminde özgün ve örnek bir model oluşturmaya hizmet etmek amacı taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kuram, Sanat, Sanat Eğitimi, Dışavurumculuk, Ana Tema ve Yan Tema

ABSTRACT

Art education methods should be established primarily on an art theory. Unless a correct definition of art, its source, importance and its fundamental qualities are determined properly or there are contradictory and inefficient evaluations, the fundamentals of the art education will be ruined. For that reason, particularly while the art education process of the 7-11 age groups is being planned according to the characteristics of their age, the issues such as the true meaning of art, it is vital and necessary to apply this in a clear and understandable way. However, this will not be enough.

It is a must to associate art activities of 7-11 age group on a basis of art education based on a Thematic Development with its whole curriculum and to every aspect of life such as history, science, culture, art, civilization etc., and both practically and theoretically. To achieve this it is essential to bring up individuals taking advantage of museums, art events, and embracing art naturally in their everyday life, feeling that life is indispensable.

Considering all the circumstances mentioned above, in our thesis, the source of art, its definition and fundamental qualities, art education theories, expressionist artists and their chosen works appropriate for the 7 to 11 age groups based on 30 artists and their 30 works have been studied and substantial information is provided. The definition of expressionism and the facilities it provides in art education have been pointed out. Following this, the chosen works have been associated with curriculums appropriately for the age groups. At this point, in addition to attainments such as formation, visual art culture and raising museum awareness, a fourth gain, which involves education through art and art education with Thematic Development, has been mentioned. If the attainments mentioned on the fourth phase have not been realized, the fact that the first three objectives determined by the Ministry of Education will not make a sense and the results will even be disastrous have been made clear.

Taking for granted that the expressionist art will deeply affect the mental, spiritual, and personal development of the 7 to 11 age group, some of the related applications have been mentioned. Therefore, our thesis aims at setting a genuine model in art education.

Key Words: Theory, Art, Art Education, Expressionism, Main Theme and Subordinate Theme

İÇİNDEKİLER

ONAY	i
ÖZGEÇMİŞ.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
RESİMLER LİSTESİ	xii
BÖLÜM I: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	2
1.2. Alt Problem.....	2
1.3. Amaç	3
1.4. Önem	3
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Sayıltılar (Varsayımlar)	4
1.7. Tanımlar.....	5
BÖLÜM II: SANATIN TANIMI, SANATIN KAYNAĞI VE SANAT	
EĞİTİMİ	6
2.1. Sanatın Tanımı	6
2.2. Sanatın Kaynağı	7
2.3. Sanat Eğitimi.....	8
2.4. Sanat Eğitiminin Gerekliliği	10
2.5. Sanat Eğitimi Kuramları.....	12
2.5.1. Lowenfeld, Evrenselden Tikele Kuramı.....	12
2.5.2. Herbert Read, Sanat Yoluyla Eğitim Kuramı	13
2.5.3. David H. Feldman, Tikelden Evrensele Kuramı.....	13
2.5.4. Brent Wilson ve Majorie Wilson, Kopya Kuramı	13
2.5.5. Frank Çizek'in Özgür Anlatım Kuramı	14
2.5.6. Rudolf Arnheim, Figür, Ton ve Yapısal Eşdeğerler Kuramı.....	15

2.5.7. Gardner, Çoklu Zeka Kuramı	15
2.5.8. Mary Ericson, Sanat Tarihsel Anlayış Evreleri Kuramı (Prof. Dr. Tayfun Akkaya tarafından geliştirilmiş haliyle)	16
2.6. 7-11 Yaş Grubunun Gelişimsel Özellikleri	17
2.6.1. Bedensel (motor) Gelişim.....	17
2.6.2. Bilişsel Gelişim	19
2.6.3. Dil Gelişimi.....	22
2.6.4. Toplumsal Gelişim	23
2.6.5. Törel Gelişim	23
2.6.6. Grafik Faaliyetleri Gelişimi	24
2.6.6.1. 6-9 Yaş Arası	25
2.6.6.2. 9-12 Yaş Arası	26
2.7. Sanat Tarihinde Dışavurumculuk.....	27
2.7.1. Dışavurumculuğun Doğuşu ve Gelişimi	27
2.7.2. Soyut Dışavurumculuk	28
2.7.3. Die Brücke	30
2.7.4. Der Blue Reiter	31
2.7.5. Fovizm.....	32
2.7.6. Yeni Dışavurumculuk.....	33
2.8. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programlarının Analizi ve Sanatçıların Resimleriyle İlişkilendirilmesi.....	95
2.8.1. Türk Milli Eğitiminde Görsel Sanatlar Dersinin Genel Amaçları	97
2.8.1.1. Bireysel ve Toplumsal Amaçlar.....	97
2.8.1.2. Algısal Amaçlar	98
2.8.1.3. Estetik Amaçlar.....	98
2.8.1.4. Teknik Amaçlar.....	99
2.8.2. Görsel Sanatlar Eğitiminin İlkeleri	99
2.8.3. Temel Beceriler.....	100
2.8.4. Öğrenme Alanları.....	101
2.8.4.1. Görsel Sanatlarda Biçimlendirme	101
2.8.4.2. Görsel Sanat Kültürü.....	101
2.8.4.3. Müze Bilinci	102

2.8.5. Kazanımlar	103
2.8.5.1. Birinci Sınıflar Öğrenme Alanı Kazanımları	103
2.8.5.2. İkinci Sınıflar Öğrenme Alanı Kazanımları	104
2.8.5.3. Üçüncü Sınıflar Öğrenme Alanı Kazanımları	106
2.8.5.4. Dördüncü Sınıflar Öğrenme Alanı Kazanımları	107
2.8.5.5. Beşinci Sınıflar Öğrenme Alanı Kazanımları	108
BÖLÜM III: YÖNTEM	114
3.1. Araştırma Modeli	114
3.2. Evren ve Örneklem	114
3.3. Veri Toplama Teknikleri	114
3.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması	114
BÖLÜM IV: SONUÇ VE ÖNERİLER	116
KAYNAKÇA	122

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1.	Van GOGH, Yıldızlı Gece, 1889, T. Ü.Y, 73 x 192.2 cm, Metropolitan Sanat Müzesi New York.....	35
Resim 2.	James ENSOR, Ölüm ve Maskeler, 1897, T.Ü.Y, 78.5 x 100 cm, Modern ve Çağdaş Sanat Müzesi.....	37
Resim 3.	Edvard MUNCH, Çocuklar, 1903, T.Ü.Y, 87 x 111 cm, Munch Müzesi	39
Resim 4.	Alexey Von JAWLENSKY, Sıcak Çikolata, 1910, T.Ü.Y, 65 x 75 cm, Özel koleksiyon	41
Resim 5.	Maurice de VLAMİNCK, Seine Nehri Üzerinde İki Bot ve Şato, 1906, T.Ü.Y, 120 x 159 cm, Courtesy of Brown University.....	43
Resim 6.	Kees van DONGEN, Dolly'nin Portresi, 1911, T.Ü.Y, 46 x 55cm, Özel koleksiyon	45
Resim 7.	Raoul DUFY, Sainte Adresse'de Yelkenli Bot, 1912, T.Ü.Y, 86.4 x 114.3 cm, Modern Sanatlar Müzesi, New York.....	47
Resim 8.	Othon FRIESZ, Münih'te Kar, 1909, T.Ü.Y, 64 x 80 cm, Pushkin Müzesi, Moskova.....	49
Resim 9.	M. Hermann PECHSTEIN, Moritzburg'da Çayır, 1910, T.Ü.Y, 80.3 x 70.2 cm, Leonard Hutton Galleries, New York	51
Resim 10.	V. Wassily KANDINSKY, Kış Peyzajı, 1909, Karton üzerine yağlı boya, 75.5 x 97.5 cm, Rusya Devlet Müzesi, St. Petersburg.....	53
Resim 11.	Paul KLEE, Senecio, 1922, Panoya tutturulmuş tuval üzerine yağlıboya, 38 x 40.5 cm, Kunstmuseum, Basel.....	55
Resim 12.	E. Ludwig KIRCHNER, Natürmort ve Laleler, 1912, T.Ü.Y, 78.5 x 68.5 cm, Haubrich Donation	57
Resim 13.	Franz MARC, Geyikler, 1913, T.Ü.Y, 55.5 x 71 cm, Özel koleksiyon	59
Resim 14.	Hans HOFMANN, Katedral, 1959, T.Ü.Y, 188 x 122 cm, Özel koleksiyon.....	61
Resim 15.	August MACKE, Moda Vitrini, 1913, Kağıt üzerine suluboya, 29 x 22,7 cm, Özel koleksiyon	63
Resim 16.	Marc CHAGALL, Alacakaranlık, Gece, Müzik ve Dans, 1947, T.Ü.Y, 378 x 500 cm, Özel koleksiyon.....	65
Resim 17.	Joan MİRO, Resim, 1953, T.Ü.Y, 195x 378 cm, Guggenheim Müzesi, New York	67
Resim 18.	Jean DUBUFFET, Caz Grubu, 1944, T.Ü.Y, 130 x 97 cm, Özel koleksiyon	69

Resim 19.	Arshile GORKY, İzdrap, 1947, T.Ü.Y, 40x50 cm, Özel koleksiyon	71
Resim 20.	Willem de KOONING, Marilyn Monroe, 1954, T.Ü.Y, 149 x 109 cm, Collection of RR.Neuberger, New York	73
Resim 21.	Franz KLINE, Turuncu Çizgi, 1955, T.Ü.Y, 96.5 x 101.6 cm, Özel Koleksiyon, New York.....	75
Resim 22.	Emilio VEDOVA, Ciclo '61 – N 5, 1961, T.Ü.Y, 149 x 200 cm, Loan of VAF-Foundation Switzerland.....	77
Resim 23.	Karel APPEL, Kedi, 1975, Taşbaskı, 20 x 26 cm, Heming kunst Müzesi	79
Resim 24.	F. Helmut Auerbach, J.Y.M'in Portresi, 1969, T.Ü.Y, 78.1 x 59 cm, Özel koleksiyon	81
Resim 25.	Frank STELLA, Harran II, 1967, Floresan ve ardışık malzeme, 120 x 240 cm, Solomon R.Guggenheim Müzesi	83
Resim 26.	Walter STÖHRER, İsimsiz, 1987, T.Ü.Y, 190 x 250 cm, Özel Koleksiyon.....	85
Resim 27.	Georg BASELITZ, Daha Çok Sayıda Sarışın, 1992, T.Ü.Y, 130 x 162 cm, Anthony d'Offay Gallery Londra	87
Resim 28.	Bruce MCLEAN, Yucca Gloriosa, 1980, Resim kağıdı üzerine akrilik ve Mum, 179 x 137 cm, Özel koleksiyon.....	89
Resim 29.	Keith HARING, Toledo, 1987, Tual üzerine akrilik, 244 x 376 cm, Düsseldorf, Galerie Hans Mayer.....	91
Resim 30.	J. Michel BASQUIAT, İsimsiz, 1984, Tuval üzerine akrilik ve yağlı boya, 195.6 x 223.5 cm, J. Michel Basquiat Malikanesi.....	93

BÖLÜM I

GİRİŞ

Ülkemizde I. Kademe İlköğretim sürecinde resim derslerinin işlenişinde gerek uygulama, gerekse teorik konularda net ve doyurucu bir durum gözlenememektedir. Her ne kadar Milli Eğitim Bakanlığınca bu dersin içerik ve müfredatları çerçeve planı içinde sunulsa da bunların uygulaması sırasında önemli sorunların yaşandığı da bir gerçektir.

Dışavurum kavramı, özellikle çocuklarda görülen resim yoluyla kendini ifade heyecanını birebir karşılar. Gözleme dayalı resim anlayışının daha henüz başlamadığı bu yaş gruplarında (I. Kademe ilköğretim sürecindeki çocuklarda daha sık olmak koşuluyla) dışavurumun gücü kendini hissettirir. İşte bu noktada, çocuğun dışavurumcu çalışmalarla kendisini özgürce ifade etmesine imkan tanıyarak, yaratıcılığını en üst düzeye çıkarmak, bireysel gelişiminin tüm boyutlarını sağlıklı yürütmek, estetik duyarlılığını geliştirmek, sosyal ve fiziki çevreyi tanımak, gözlemlemek, keşfetmek, yorumlamak, malzemeye hükmetmek gibi pek çok alanda sanatsal çalışmalarını zenginleştirmek mümkündür.

Dışavurumcu estetikle ilgili sanatsal uygulamalar, çocuğun estetik ve sanatsal gelişimine önemli derecede katkı sağlayacaktır. Önemli dışavurumcu sanatçıların çalışmaları, müfredat programlarıyla sentezlenecek, konu ve sanatsal yaklaşım zenginliği ve Tematik Açılım geliştirilecektir. Çocuk, dış dünyanın gerçekliğini iç dünyasının gerçekliliğiyle ilişkilendirerek, zengin, doyurucu, ilgi çekici ve yaratıcı bir evrenin içine heyecanla girecektir.

Böylece, sanat eğitimi süreci belli yaş grupları içerisinde ele alınacak, her yaş grubuna uygun dışavurumcu çalışma örnekleri sunulacak ve Tematik Açılımlı Sanat Eğitimi Kuramı yoluyla çocuğun sanatsal ve tüm diğer gelişim basamakları önemli bir ölçüde desteklenmiş olacaktır.

1.1. Problem

- Dışavurumculuğun İlköğretim I.Kademedeki yeri ve önemi nedir?
- Müfredat programlarında yer alan konuların en etkili şekilde ele alınabilmesi için sanat eğitimcilerin estetik, sanat tarihi ve sanat eleştirisi disiplinleriyle sağlıklı bir şekilde yararlandıkları söylenebilir mi?

1.2. Alt Problem

Aşağıda belirteceğimiz alt problemler yanıtlanmaya çalışılacaktır.

- 7-11 yaş grubundaki çocukların sanatsal gelişimlerinde ve sanat yoluyla eğitimlerinde ne tür problemler ortaya çıkabilir?
- Çocukların alışla gelmiş çizimlerini aşamama kaygısını ne zaman taşımaya başlarlar?
- Sanat eğitimcilerin Dışavurumcu çalışmaların avantajlarını tam olarak saptayabilmelerinde güçlükler var mıdır?
- Sanat eğitimcileri müfredata katkı sağlayacak en etkin örnekleri sağlıklı seçebiliyorlar mı?
- Dışavurumcu örnek seçiminde I.kademenin her yılı için farklılıkların sağlanması gerekir mi?
- Ders saatleri yeterli midir?
- Dışavurumcu örneklerden esinlenerek müfredatla ilgili uygulama yaptıracak sanat eğitimcilerin en uygun tekniği ve yöntemi kullanabilmesi neye bağlıdır?
- Öğrencilerin tüm gelişim özelliklerinin ışığında onları çağdaş eğitimin hedeflediği bireyler haline getirebilmesine yönelik sanat eğitiminde eksiklikler var mıdır?
- Öğrencilerin akıl-ruh sağlıklarının, çalışkanlıklarının, yaratıcılıklarının yaşamla ilgili pratik ya da teorik tüm edinimlerinin (okul içi-okul dışı ve aile ortamı kapsamında) Tematik Açılımlı Sanat Eğitimi modeli yoluyla hayata geçirmek mümkün müdür?

- Sanat eğitiminin öneminin okul müdürü, yöneticiler, tüm diğer branş öğretmenleri, aileler ve toplumun tüm katmanlarınca idrak edilmesi neden önemlidir?

1.3. Amaç

- Sanatta eğitim şeklinde yürüyen anlayışın tam tersine, Sanat Yoluyla Eğitim temelli ve Tematik Açılımlı Sanat Eğitimi metodunun Milli Eğitim sisteminde yer alması.
- Çocuğun sanatsal gelişiminin ve yaratıcılığın dışavurumcu örnekler ışığında sağlanması.
- Dışavurumcu çalışmalar yoluyla çocukların katı, kalıplara dayalı, klişe, ezber, önceden bilinen ve sıkıcı uygulamalardan kurtarılması.
- Çocukların Dışavurumcu estetiğin seçkin ve etkileyici örneklerinden haberdar olmaları ve onlara ilişkin özlü bilgi elde etmeleri.

1.4. Önem

- Bu tez çalışmamız, yeni bir sanat eğitimi modelini Türk Eğitim sistemine önermekle son derece önemli ve hatta kutsal bir ana gayeye hizmet etmektedir. Aynı zamanda da sanat eğitimimizin belli başlı ve acilen çözülmesi gereken problemlerini önemle belirtmektedir. Ayrıca, Dışavurumcu estetiğin deneyimlerinin ve avantajlarının ışığında 7-11 yaş grubunda ortaya çıkan kritik problemlerin aşılabilmesine hizmet edecek olması bakımından önem taşımaktadır. Şöyle ki: Dışavurumcu estetiğin ışığında yapılacak çalışmalar şu katkıları sağlayacak niteliktedir:
- Çocuğun kendisini anlatmasında ona en özgür anlatım biçimi sağlar.
- Çocuğun yaratıcılığını geliştirir.
- Dışavurumcu resimlerden ilham almak yoluyla karşılaştıkları sanatta gelişim problemlerini aşmada ciddi bir avantaj elde ederler.
- Dışavurumcu estetik, sınırsız bir özgürlüğe değil, çocuğun iç dünyasının özgürce ve içten aktarımını sağlamaya hizmet eder.

- Tematik Açılımlı Sanat Eğitimi yöntemi temelinde yaptırılacak olan Dışavurumcu örneklerin ışığındaki uygulamalar: Çocuklara yaşamın tüm alanlarında kullanabilecekleri donanımlar kazandırır.

1.5. Sınırlılıklar

İlköğretim I. Kademe sürecinde (1. ve 5. sınıflar arası) yer alan öğrenciler, resim dersleri, Dışavurum akımının örnekleri ve 30 sanatçı-30 eser ile sınırlıdır.

1.6. Sayılılar (Varsayımlar)

- Bu çalışmada kullandığımız kaynakların (kitap, tez, bildiri, makale...vb yazılı belgelerin yanı sıra görsel malzemeler) tez içeriğini savunulmasında yeterli düzeyde olduğu varsayılmıştır.
- Dışavurumcu örneklerin 7-11 yaş grubunun sanatsal gelişiminde karşılaştıkları problemlerin çözümünde son derece değerli bir katkı sağlayacağı varsayılmıştır.
- Dışavurumcu estetiğin ışığında hazırlanan bu çalışmamızın aynı zamanda da Tematik Açılımlı bir sanat eğitimi modelinin anlam ve önemini anlaşılmaya hizmet edeceği varsayılmıştır.
- Sanat eğitiminin temel problemlerinin en önemlileri tekrar gündeme getirilerek, bu konuda duyarsızlığın acilen giderilmesinin gereğine yönelik yararlı bir vurgu yaptığımız varsayılmıştır.
- Sanat eğitiminin tüm problemlerinin çözümünün aslında Milli Eğitim programıyla ve tüm toplumun eğitimiyle bağlantılı olduğunu bir kez daha hatırlatılmasıyla olumlu bir katkı yaptığımız varsayılmıştır.
- Hangi model önerilirse önerilsin nereden esinlenilirse esinlenilsin uygulamayı başaracak olanlar çağdaş sanat eğitimcileridir. Buradaki çalışmamızla: Bu konudaki sıkıntıların boyutlarının gözden kaçırılmaması gerçeğine yönelik önemli bir hatırlatma yapıldığı da varsayılmıştır.

1.7. Tanımlar

Sanat:

Herbert Read'e göre sanat bir anlatım ve bir bilgi tarzıdır. Başlıca sanat etkinlikleri insanlara evrensel bir şeyler anlatmaya çalışır. Ona göre sanat dünyası bilim ya da felsefe dünyasındakiler kadar insana değerli, yararlı ve çevresini anlamasına yardımcı bilgiler sunmaktadır (Read, 1981, s.8).

Sanat Eğitimi:

Sanat eğitimi bir çeşit ahlak eğitimidir, insanın yetişmesinde, kişiliğin olumlu yönde gelişmesinde önemlidir (Yetkin, 1962, s.44).

Dışavurumculuk:

“Ekspresyonizm” ya da “Anlatımcılık” da denir. 20.yy’ın başlarında Avrupa’da ortaya çıkan sanat ve mimarlık akımı. Güzel sanatlarda Rönesans’tan beri hüküm sürmüş doğaya uygun betimleme anlayışından bir kopuş olan Dışavurumculuk’ta, sanatın asıl amacı, sanatçının duygularını ve iç dünyasını, renk, çizgi, düzlem ve kütle aracılığıyla dışa vurmasıdır (Eczacıbaşı, 1997, s.451).

BÖLÜM II

SANATIN TANIMI, SANATIN KAYNAĞI VE SANAT EĞİTİMİ

2.1. Sanatın Tanımı

Sanat, insanlığın tarihi kadar eski bir kavramdır. Aynı şekilde, sanat eleştirisi alanı da sanatın insanoğlunun yaşamına girmesiyle başlamıştır. Sanatın kökeni ve yapısıyla ilgili tartışmalar her çağda yapılmıştır. Özellikle Antik çağ filozoflarının sanatla ilgili düşüncelerini sistematik bir biçimde açıklamaya çalışmaları oldukça önemlidir. Eflatun (Platon) sanatı bir kopya etmek, imgeyi tekrar imgelemek olarak tanımlamış ve sanatın bir yansıtma (mimesis) olduğunu söylemiştir (Read, 1891, s.127). Aristo'ya göre sanat, insan eliyle doğanın başlamış olduğu şeyi tamamlamaktır. Bu tamamlama işlemi de öykünme edimi ile sağlanmaktadır (Arat, 1996, s.46).

Ortaçağ sürecinde sanat olayı kronolojik bir temel dahilinde gelişen ve litürüji ile bağlantılı yeni bir boyut kazanmıştır. Ortaçağın sonlarında özellikle 14.yy uluslararası Gotik diye adlandırılan süreçte sanat farklı bir gelişim söz konusu olmuştur. Antik çağdaki Platon'un yanı sıra Aritoteles felsefesinden esinlenen skolastik felsefe kendi gelişiminin doruğuna ulaşmıştır. Bu süreç Hümanist düşüncelerle de bütünleşmiş ve bu çağdaki tüm oluşumlar Rönesans düşüncesinin ve sanatının doğmasına zemin hazırlamıştır. Rönesans dönemi de sanatta bireysellik, hümanizm ve materyalist düşünceler devreye girmiştir. Sanat ve sanat endüstrisi hızla gelişmiştir. Bu sürece bir tepki olarak katolik kilisesine özgü bir sanat anlayışı doğmuştur. Maniyerizm olarak adlandırılan bu dönem katolik kilisesinin sarsılan gücünü toparlamasına hizmet etmiştir ve 17.yy Barok sanatının doğmasına temel olmuştur. 17-18 yy arası Avrupa'da Barok dönem olarak adlandırılmıştır. Barok dönemin kendine özgü bir sanat anlayışı vardır. Bu yaklaşım Avrupa dışında geniş bir ilgi odağı olmuştur. Bir anlamda Batı'da Aydınlanma çağının alt yapısını oluşturmuştur. 18-19yy Avrupa'nın aydınlanma çağıdır. Bu noktada sanat ve sanat kuramları yeni bir kimlik kazanmış, akademiler ortaya çıkmış, sanat tarihi, arkeoloji, müzecilik, sanat eleştirisi gibi bilimsel disiplinler gelişmiştir. 19.yy da Neoklasikler sanatı birkaç şekilde yorumlamışlardır. Bunlardan

önemli olan ikisi şunlardır: 1) Sanat genel doğanın yansıtılmasıdır. 2) Sanat idealleştirilmiş doğanın yansıtılmasıdır. Bu durumda her iki kurama göre de sanat yansımadır fakat yansıtılan gerçeklik aynı değildir (Moran, 1983, s.22).

19.yy ortaları ise modern sanat akımlarının başlangıcına işaret eder. Empresyonizm ile başlayan başlayan post-Empresyonizm ve Ekspresyonizm gibi akımlarla devam eden sanat anlayışı modern çağdaki birçok sanat akımıyla devam etmiş çok sayıda hızla yerlerini birbirine bırakan ve bazen aynı süreçte var olan sanat akımlarının büyük bir dinamizm içerisinde geliştiğini görmekteyiz. Modern sürecin sanat anlayışı 1960'lardan itibaren ise Post-Modernizm ve çağdaş sanat anlayışları günümüz sanatının temel belirleyicisi olmuştur. Bu noktada sanatın tanımını yapmak ve belli başlı sanat kuramlarını özlü bir şekilde anlatabilmek son derece karmaşık ve güç bir iştir.

Sanatın tanımını yapmak konusunda sanatın çok yönlü ve karmaşık özelliğinden dolayı binlerce farklı yaklaşımla karşılaşırız. Bu tanımlardan en önemlilerine özet olarak yer vermek zordur. Sanatın derli toplu tanımlarından biri de değerli hocam Prof. Dr. Tayfun Akkaya tarafından yapılmıştır: "Sanat, yaşamın tamamını kapsayan, zengin bir hayal gücüne dayalı, yaratıcı-özgün ve ideal şartlarda da özgür; insanların zihin-ruh yapılarının sınırlarına ve gelişmesine ışık tutan, tüm gerçeği-hayati sorgulayan, ebedileştiren hayati bir etkinliktir."

2.2. Sanatın Kaynağı

Sanatın gerekliliğini pek çok felsefeci, yazar, ressam, değişik biçimlerde ele almışlardır. Kimileri sanatın toplumsal boyutunu öne çıkartarak, sanatın toplumsal bir hizmet olması gerektiğini savunmuştur. Yani sanatçıyı toplumla ilişkilendirmiştir. Bazıları ise sanatın topluma hizmeti gibi bir görevi olmayacağını, sanatın salt kendi dünyasında var olabileceğini öne sürmüşlerdir. Sanatı eğitim boyutunda değerlendirenler ise sanatı bir amaçtan çok araç olarak ele almışlardır.

Sanatın gerekliliği, tarih içerisinde değişiklik göstermiştir. *Büyüden* yola çıkan sanat, *bilgi vermeyle* devam etmiş, takip eden aşamada *öğretiye* geçmiştir. Aydınlanma çağı ile birlikte sanat, bu üç zorunlu görevden tamamen kurtulmuş, topluma doğrudan destek veren sanat, yerini toplumun değer yargılarından oluşan yeni ve farklı bir anlayışa bırakmıştır. Böylece toplumu etkileyen sanat toplumdan etkilenmeye başlamıştır.

Antik çağdan beri sanat değişik ifadelerde olmasına rağmen hep aynı şeyin peşine düşmüştür. Güzeli aramak. Eski Yunanlı sanatçılarla başlayan güzeli arama düşüncesi idealizmi doğurmuş, bu idealizm sanatın çok uzun yıllar en önemli kavramı olmuştur.

Sanat sadece bir eylem olarak insanoğlunun peşine düştüğü, yine kendisini en iyi ifade ettiği ve bu ifadeyi de başkalarıyla paylaşma içgüdüsünden başka bir şey değildir. Ancak sanatın görünmeyen gizli bir görevi de kuşkusuz vardır. Toplum sanatçının ortaya koymuş olduğu gerçekliği kendisine ait bir gerçeklikmiş gibi alır ve bu gerçeklikle kendini bütünlemeye çalışır. Bu *tümlenme*yi Fischer, Sanatın Gerekliliği adlı kitabında uzun uzun anlatır. Fischer, sanatın gerekliğini farklı bir bakış açısıyla ele alır. Bu bakış açısında *yaşam-denge-tümlenme* öne çıkar. Sanatın görevini ve yaşantımızdaki gerekliğini açıklamaya çalışır. Geçmişle bugün arasında bağ kurarak sanatın yarın da nasıl gerekli olacağını açık bir dille anlatır. Sonuçta Fischer, sanatın gerekliğini insanın kendisini aşmasına olanak sağlayan bir eylem olarak görür.

Eğer bireyden ötede bir şey olmak insanın özünde olmasaydı, boş, anlamsız bir istek olurdu bu. Çünkü bu durumda insan bir birey olarak da bir bütün, olabileceği her şey olmuş olurdu. İnsanın çoğalma, bütünleme isteği de gösteriyor ki bireyden ötede bir şeydir insan. "Bütünlüğe ancak başkalarında kendi yaşantısı olabilecek yaşantıları görüp onları kendinin kılmakla varabileceğini sezer". Ne var ki, insanın gerçekleştirebileceğini düşündüğü yaşantılar, insanlığın bütün olarak başından geçebilecek her şeyi içine alır. Bireyin bütünle böylece kaynaşması için vazgeçilmez bir araçtır sanat. İnsanın sınırsız birleşme, yaşantıları ve düşünceleri paylaşma yeteneğini yansıtır.

2.3. Sanat Eğitimi

Sanat Eğitimi, insanın genel eğitimi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Yaygın biçimde düşünüldüğü gibi, sanat eğitimi yalnızca yeteneklilerin eğitimi için bir "lüks" değil, herkes için gerekli bir kişilik eğitimidir. Bu durumu, Suut Kemal Yetkin: "Sanat eğitimi bir çeşit ahlak eğitimidir, insanın yetişmesinde, kişiliğin olumlu yönde gelişmesinde önemlidir" (Yetkin, 1962, s.61) şeklindeki ifadesi çok güzel yansıtmaktadır. Sanat eğitimi yoluyla birey kendi dışındaki evrene açılacaktır. Bu evrende bireysel yaşamın ve teknolojinin onun yaşamından onu yoksun bıraktığını keşfedecek ve sanatın gücüyle daha dolu daha anlamlı bir dünyaya geçmeyi amaçlayacaktır.

Milli Eğitim sistemimizde henüz yeterince fark edilmemiş bulunan: "Tematik Eğilimli Sanat Eğitimi" programına acilen geçirilmesi kaçınılmaz bir ihtiyaçtır. Bu program, sanatı yaşamın tüm yönleriyle ve öğrencilerin tüm müfredat programıyla bütünleştirecek yeni bir programdır. Çağdaş, yaratıcı, yetenekli, araştırmacı, kendi geçmişini ve kültürel kimliğini öğrenmiş, Atatürkçü, vatansever, üniter devlet anlayışını benimsemiş, sağlam karakterli ve erdemli genç nesiller yetiştirmek bu programın temel hedefi olacaktır. Bu programın içinde sanat konuları ile ilgili teknik ve beceri eğitimi, gelişim psikolojisinin ve tüm bilimsel- sanatsal- kültürel-sosyal...vs verilerin ışığında anaokulundan başlamak suretiyle üniversite son sınıfa kadar özenle hazırlanmış bir program dahilinde verilmelidir. Bu durum Olcay Kırısoğlu' nun 'Sanatta Eğitim' diye adlandırdıkları uygulamaya karşılık gelmektedir. Olcay Kırısoğlu'nun şu ifadesi: " Sanat eğitimi çocuğun çok yönlü düşünmesini sağlamayı, yalnızca kendi bildikleri ve sevdiklerinin güzelliğinin yetersiz olduğunu öğretmeyi amaçlar. Sanatın kişiye kazandırdığı bir başka boyut yaratıcı eylemin yine değeri kendinden kaynaklanan mutluluk duygusudur. Bu hazzı aynı zamanda yaratmanın bir güdüsü olarak çocuklara tattırmak sanat eğitiminin bir başka amacıdır" (Kırısoğlu,2002,s.48-51) sanatı yaratma zevki ve estetik duyarlılığına indirgemiş olduğundan sanat eğitiminin amacı ve hedefleri belirlenirken kafa karıştırıcı ve yanıltıcı olma tehlikesi içermektedir.

Sanatta eğitim yalnızca teknik ve beceri eğitimi olarak görülmemeli. Sanat eğitiminden amaçlanan, yalnızca sanatçı yetiştirmeye yönelik eğitim değil, aynı zamanda da bireyin sanat yoluyla eğitimidir. Bu anlayış, insanın yaratıcı güçlerini ortaya çıkarmasına yardımcı olacak şartları hazırlayacaktır (Gençaydın, 1990, s.44).

Nihat Boydaş ise bu durumu şöyle ifade etmektedir: "Nitelikli bir sanat eğitimi programı ile öğrenciler soyut düşünce ve duygularını ifade edebilecek, hem sözel hem de sözel olmayan yöntemleri öğrenir. Öğrenciler algısal, yorumsal, çözümsel yetilerini geliştirirler. Görsel imgelerle anlam bulmayı öğrenirler, sanat eserlerinin estetik niteliğini öğrenirler. Görsel sanatların dilini doğru kullandıkları için fikirlerini de eksiksiz ifade ederler, estetik yargılara varmak ve savunmak için yetilerini geliştirirler" (Boydaş, 2005, s.9). Ancak bu ifadede bir belirsizlik vardır. Sanki öğrenciler, görsel sanatların estetik dilini öğrenmekle sınırlandırılmış bir hava sezinlenmektedir. Bu noktada, sanat eğitiminden bahsedilirken daha duyarlı ve dikkatli davranmamız gerekmektedir. Soyut düşünce ve duygular estetik kaygıları bir kenara iten çağdaş sanat

uygulamalarıyla dile gelmiyorlar mı? Nihat Boydaş ne yazık ki bu hususu atlamıştır. Bilim ve teknikte yoğun gelişmelerin yaşandığı, teknolojinin günlük hayatımıza girdiği günümüzde çocuklarımızın psikolojik ve tüm diğer gelişim özellikleri açılarından dengeli, paylaşımcı yetiştirebilmeleri için sanat eğitimi vazgeçilmezdir (Buyurgan, 2007, s.22-25).

Bize göre S.M.Erinç'in sanatta eğitim modeli yerine, Herbert Read tarafından önerilen sanat yoluyla eğitim modeli "Tematik Açılımlı Sanat Eğitimi" programının oluşturulmasında etkili ve yararlı olacaktır. Bizim önerdiğimiz Tematik Eğilimli Sanat Eğitimi modeli yalnızca Herbert Read kuramıyla da sınırlı kalmayacak belli başlılarına tezimizin Sanat Eğitimi Kuramları (2.4) değindiğimiz sanat eğitiminin tüm kuramlarından yararlanacak ve sanat eğitimi alanındaki çağdaş kuramsallığı ülkemizin tarihi, kültürü sanatı ve bilimiyle bütünleştirecektir. Geleceğe güvenle bakmamızı sağlayacak, yeni kuşaklar yetiştirecektir. M.K.Atatürk'ün de belirttiği gibi " Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir" " Efendiler her şey olabilirsiniz.... ama sanatkar olamazsınız ve sanatçı alanında ışığı gören ilk insandır" şeklinde anlaşılması gereken bir sanat ve sanat eğitimi politikasının yeni koşullara uygun olarak acilen hayata geçirilmesi gerekmektedir.

2.4. Sanat Eğitiminin Gerekliliği

Sanat eğitiminin öneminin ve gerekliliğinin bilinmesi bu konuda atılacak yapıcı adımların ilkidir. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu ve Yüksek Öğretim Kurumu sanat eğitiminin çocuğa ve gence kazandırdığı değerleri göz önüne alarak eğitimin her aşamasında programlarda gerektiği kadar yer almasını sağlamalıdır.

Ülkemizde eğitim denilince ilk önce akla gelen matematik-fen eğitimidir. Oysaki bir çocuğun gelişiminde matematik eğitimi kadar sanat eğitimi de önemlidir. Çocuğun gelişiminde tek yönlü eğitime ağırlık verilmesi belki anlık başarıları beraberinde getirebilir, ama ilerisi için bir daha telafi edilemeyecek eksiklikler oluşturur. Hangi mesleğe yönelirse yönelsin, amacına uygun sanat eğitimi ile yetişmiş, estetik beğenisi gelişmiş bireylerin kendilerine ve toplumlarına katkıları daha fazla olacaktır.

Sanat eğitiminin amaç ve gerekliliğinin özünde insan ruhunun yüceltilmesi, insanın özgürleşmesi bireylerin ruhsal gereksinimlerinin doyurulması, dengeli, çağdaş, duyarlı

bir toplum yaratılması çabası güdülür. Sanat eğitimi bireylere özgür anlatım olanakları sağlar. Ayrıca bireylerin sosyokültürel yaşamının, kişisel deneyimlerinin sübjektif ve ayrıntılı bir alanıdır (Artut, 2001, s.94-95).

Bu açılımla beraber sanat eğitiminin gerekliliğini aşağıda özetlemeye çalışalım.

Birey sanat eğitimi etkinlikleri yolu ile

- Görsel düşünmeyi geliştirir.
- Güzeli ve çirkini ayırt etme yetisi gelişir.
- Bakma eylemi içerisinde görmeyi öğrenir. Diğer taraftan değişik malzemeleri tanıma fırsatı bulur.
- Her türlü yeteneklerini ortaya çıkarır. Bu yolla kendi yetilerinin farkına varır, böylece ileride meslek seçiminde sağlıklı tercihlerde bulunur.
- Duygularını, görüşlerini malzemeye aktırırken yeni deneyimlere girer. Bu yaşantı zenginliği nesneler arası ilişkileri kurmada ona kolaylıklar sağlar, böylece senteze ulaşmayı başarabilir ve yeni anlatım yolları arayışına girer.
- Doğayı ve çevresini keşfeder. Olaylara farklı bir gözle bakmayı davranışa dönüştürür.
- Kişiliğini geliştirme fırsatını bulur. Duyan, düşünen, yaratan, kendisi ve çevresi ile diyaloga giren bir yapı oluşturur.
- Soyut kavramları algılaması kolaylaşır.
- Karşılaştığı problemlere daha rahat çözüm yöntemleri geliştirebilir.
- Duygu yanını geliştirirken, zihinsel yetilerinin gelişimine de katkı sağlar.
- Sanatçı, sanat eseri ve kendisi arasında bağ kurmayı başarır.
- İçinde bulunduğu çevreyi algılayarak bu çevreyi daha iyi ve daha güzele doğru geliştirme isteği duyar. Kısaca çevresindeki varlıklar anlamlaşır.
- "Ben" için çalışma isteğini "biz"e dönüştürür.
- Araştırma, bulma, sına ve yeniden kurma gibi yaratıcı süreçte yer alan yetilerini geliştirir.

- Özgüven duygusunun gelişmesine olanak bulur.

Dünyada toplumların genel amaçları uygarlaşmaya yöneliktir. Bu nedenle sanat ve teknoloji sürecinden geçme koşulu kaçınılmaz bir gerçektir. Böylelikle günümüzde duyarlı, dengeli ve sağlıklı bir toplumun en önemli koşullarından birisi "sanat eğitimidir". Herbert Read, konuya ilişkin bir yapıtında sanat ve eğitimin gerekliliğini "sanat hayata uygulanan öyle bir mekanizmadır ki, onsuz toplumlar dengelerini kaybederler." Özdeyişi ile vurgulamaya çalışır. Ancak tüm bu söylenenler 'Tematik Açılımlı Sanat Eğitimi' programı dahilinde hayata geçirildiği takdirde etkili olabilir.

2.5. Sanat Eğitimi Kuramları

Sanat eğitimi kuramının açıklanmasına geçmeden önce diğer kavramlar gibi kuram, yani teori kavramına açıklık getirmekte yarar vardır. Buna göre bilimsel anlamda kuram; olayların açıklanabilmesi ve yordanma amacını taşıyan değişkenler arasındaki ilişkileri-bağlantıları belirleyerek, sorunlara ya da olaylara sistematik bir görüş kazandıran önermedir (Artut, 2001, s.90).

Sanat Eğitimi Kuramı ise, yaratıcı sanatsal eğitimin kuramsal ve yöntemsel temellerini araştırır. Sanat eğitim bilimi süreçlerinin yasaya benzer düzenliliklerini ortaya koyar, temel tavır alışları açıklar, temel alınacak yaklaşımlar üzerinde çalışır, sanat pedagojisinin sanat, eğitim, kültür, siyaset, ekonomi ve ideoloji ile olan etkileşimi içindeki dinamiğini açıklığa kavuşturur. Kuramın en önemli yanı, tümel sanat eğitiminin sorunlarına ışık tutmasıdır (San,1983, s.22).

Darwin'le başlayıp günümüze dek gelişen kuramları temelde insanların düzenli evrelerde, basitten karmaşığa doğru gelişim gösterdiği üzerinde durur. Sanat eğitimi konusunda günümüzde de kuramsallığa karşı çıkanlarla, kuramsallıktan yana olanlar bulunduğu gibi, kuramsallığa ortaya koydukları kuramla destekleyen her psikolog belirlediği farklı yaklaşımlarla sanatta gelişim kuramlarını yorumlamıştır.

2.5.1. Lowenfeld, Evrenselden Tikele Kuramı

Frank Çizek'in öğrencisidir. İsviçre'de Piaget'in, Avusturya'da Lowenfeld'in savundukları bu kuramın en önemli özelliği, bireyin yaratıcılığını ön plana çıkartarak daha özgür ve rahat bir eğitim ortamı sağlamaktır. Lowenfeld, bu kuramdan hareketle

bireylerin sanatsal gelişimine yönelik bir sınıflandırma yapmıştır. Bundan yola çıkarak "sanat öğretmenlerini, öğrencilerine kendi düşüncelerini zorla kabul ettirmemeleri için uyarmakta ve sorgulama yoluyla öğrencileri güdülemelerini istemektedir." (Özsoy, 2001, s.53). Çünkü çocuk kendini sanat yoluyla daha özgür bir şekilde ifade ettiği taktir de duygusal ve bilişsel yönden büyük bir gelişme sağlar.

2.5.2. Herbert Read, Sanat Yoluyla Eğitim Kuramı

İngiliz sanat tarihçisi ve eğitimcisi olan Herbert Read, "Sanat Yoluyla Eğitim" adlı kitabında sanatın eğitim açısından ne kadar önemli ve etkili olduğunu vurgulamak istemiştir. Read'e göre sanat, bir anlatım ve bir bilgi tarzıdır. Başlıca sanat etkinlikleri insanlara evrensel bir şeyler anlatmaya çalışır. Ona göre sanat dünyası bilim ya da felsefe dünyasındakiler kadar insana değerli, yararlı ve çevresini anlamasına yardımcı bilgiler sunmaktadır (Read,1981, s.8).

Ona göre sanat eğitiminde bireyin özgür düşünmesini engelleyen her türlü engeli ortadan kaldırarak, yeteneklerini ve gücünü daha rahat bir şekilde sunmasına imkan sağlamak gerekir.

Bunun gerçekleşmesi için de uyum ve bir düzen içinde toplumun sağlanması şarttır (Yolcu, 2004, s.108-109).

2.5.3. David H. Feldman, Tikelden Evrensele Kuramı

Amerikalı bir psikologtur. Lowenfeld'in evrenselden tikele kuramına karşı, öğrenciler üzerinde yaptığı deneyler sonucunda tikelden evrensele doğru bir değişimin olduğunu öne sürmüştür. Öğrencilerin farklı zamanlarda farklı şekillerde geliştiğini keşfetmiştir. Ayrıca üstün yetenekli çocukların olgunlaşma sürecine her evrede bilgileri özümseyerek vardıklarını belirtmiştir.

2.5.4. Brent Wilson ve Majorie Wilson, Kopya Kuramı

Bu iki kuramcı, çocukların resim yapmayı öğrenirken kopya yöntemine başvurdıklarını ileri sürerek dikkat çekmişlerdir. Kopya kuramı ilk olarak 17 ve 18. Yüzyıllarda ticari amaç ve ürün sayısının yaratıcılıktan öncelikli olarak ele alınması ile endüstrinin gelişmesini karşılamak, daha hızlı ve doğru çizimler oluşturma alışkanlığını öğrencilere

kazandırmak amacıyla oluşmuştur. İnsanların büyük bir kısmında varolan benzetme endişesi kopya yöntemine olan ilgiyi artırmıştır.

Brent Wilson çocukların yaptıkları resimlerde öyküler anlatmaktan hoşlandıkları ve etraflarındaki nesneleri ve olayları gözlemleyerek, kendilerine ait bir hikaye oluşturduklarını ileri sürer. Wilson için, öğrencinin var olanı değiştirmeyi, genişletip kendince uyarlamayı öğrenmesi sanat eğitiminin önemli bir parçasıdır (Kırıçoğlu ve Stokrocki, 1997, s.1-13).

2.5.5. Frank Çizek'in Özgür Anlatım Kuramı

Avusturya'lı Çizek sanat öğrenimi için 1865'de Viyana'ya gitmiş, 1904 de Viyana Uygulamalı Sanatlar Okulunda, Deney ve Araştırma Bölümünün başkanlığına getirilmiştir. Bu ünlü görsel sanatlar eğitimcisi çocukları daha çok, hayatlarındaki olaylara kişisel tepkilerini görsel biçimlerde sunmaya teşvik etmiştir. Tüm çocuklarda bulunduğu ve "doğal yasalar gereği" çiçek gibi açılacağını hissettiği yaratıcı gücün gelişmesini kendisine göreve edinmiştir (Özsoy, 2003, s.112).

Prof. Frank Çizek, resmin çocuğun günlük hayatından bir parça olması gerektiğini savunarak, resim dersini özel bir konu olmaktan uzaklaştırmış, çocuktaki yaratıcılığın ılımlı ve tarafsız bir yönlendirme ile gelişeceğini belirtmiştir.

Çocukların daima anlatacakları bir şeyler vardır ve olacaktır. Anlatımını sanat yoluyla ifade eden çocuklar bunu özgürce yapabilmelidir. Çizek, yaratıcılığın temelinin bu özgürlük olduğunu, yetişkinlerin çocukları yönlendirmek adına etkide bulunmalarının yanlış olduğunu vurgulamıştır. Ana prensibi, "çocukların düşünce ve duygularının serbestçe istekli ve yaratıcı ellerinden, renge, madene, tahtaya ve kile akmasını ve onların bu maddeler üzerinde istedikleri gibi çalışmalarını sağlamaktır.

Çocuk resimlerini birer sanat objesi olarak ele alan Çizek, resimlerdeki içtenliğin ve sanatsallığın kaybolmaması için müdahalelere kapalı, önermelerden uzak, yöntem ve teknik kaygısı duyulmaksızın üretmelerine ortam sağlanması görüşü üzerinde durur.

Çizek sanat eğitiminde önemli bir kişiliktir ve bu yoldaki gayreti ve çalışmaları aldığı yaygın takdiri hak eder. Bugün bu çalışmalar sonucunda çocukların bazı durumlarda, kendilerinin bireysel, yaratıcı ve kabul edilebilir durumda ifade edilmesinde yetenek sahibi olduklarına inanıyoruz (Hurwitz & Day, 1995, s.22-24).

2.5.6. Rudolf Arnheim, Figür, Ton ve Yapısal Eşdeğerler Kuramı

Öğrencilerin görsel algılamalarının gelişimini inceleyerek, objenin farklı yönlerinin birbiri ile ilişkisini kavrayabileceklerini ve "iç görüş" kazanabileceklerini savundu. Bu kurama göre, gördüklerinin yapısal eşdeğerlerini yaratıp, üreterek çizmeyi öğrenen çocuklar, birçok nesnenin yerine geçebilecek simgeler çizerler. Onlara göre bir daireden çıkartılan dört bacak hem bir at, hem koyun, hem de köpek olabilir. Çocuklar, yaptıkları bu resimlerde hayvanın kimliğini daha sonra yapılan eklemelerle belirginleştirir (Kırıçoğlu ve Stokrocki, 1997, s.2-7).

2.5.7. Gardner, Çoklu Zeka Kuramı

Nöropsikoloji ve gelişim uzmanıdır. Geleneksel zeka anlayışını inceledikten sonra, 1983 yılında yayınlanan "Zihin Çerçevesi: Çoklu Zeka Kuramı" adlı kitabında her bireyin birbirinden farklı pek çok alanına sahip olduğu ve bunların her birinin kendine özgü bir yapısı ve özellikleri olduğu savını ortaya koymuştur. Bu zeka türlerine kısaca değinecek olursak;

Dilsel (Sözel) Zekâ: Bu zekâ sözcükleri hem sözlü hem yazılı olarak etkili kullama becerisidir. Sunucular, politikacılar, şairler, oyun yazarları...vs.

Mantıksal-Matematiksel Zekâ: Mantıksal-matematiksel düşünme sayıları etkin kullanma problemlere bilimsel çözümler üretme ve kavramlar arasında ilişkileri ayırt etme. Sınıflama genelleme yapma gibi davranışlar gösterme yeteneğidir.

Müziksel Zekâ: Şarkıların melodilerini hatırlar, ritmik olarak hareket eder, farkında olmadan mırıldanır. Çalışırken masaya vurarak ritim tuta, gürültülere duyarlıdır.

Görsel-Uzamsal Zekâ: Haritaları kolaylıkla uygular hayal kurar resim, sanat etkinliklerinden hoşlanır. Görsel unsurları tercih eder, bulmaca çözmekten hoşlanır, üç boyutlu yapılar kurmaktan hoşlanır, makine ve ilginç mekanizmalara ilgi duyar.

Bedensel-kinetik Zekâ: Kişinin vücudunu ve hareketlerini kullanma biçimidir. Denge hız kol-bacak becerisi ve esneklik dikkat çeker. Duygularını belirgin olarak vücut diliyle ifade eder.

Doğal Zeka: Zooloji, botanik, organik kimya, tıp gibi alanlara ilgi duyarlar. Doğadaki bitki türlerine karşı duyarlıdırlar. Doğadaki canlıların yaşamına ilgi duyarlar.

İçsel (kendine dönük) Zeka: Kişinin kendini duyma ve anlama yeteneğini ifade eder. Bu zekası baskın olan bireylerin kendini tanıma kendine inanma gibi yönleri baskındır. Bağımsızlık duygusu güçlüdür. Güçlü ve zayıf yönlerini bilir.

Sosyal Zeka: Doğal bir lider olarak görülür. Arkadaş ilişkileri iyidir (<http://www.usl.com/bilgi-deposu/24127-sanat-egitimi-kuram-ve-yontemleri.html>, E.T.18.05.2010).

2.5.8. Mary Ericson, Sanat Tarihsel Anlayış Evreleri Kuramı (Prof. Dr. Tayfun Akkaya tarafından geliştirilmiş haliyle)

Her düzeyden öğrenciye basitten zora doğru sanat tarihi anlayışlarını geliştirmek adına sorular düzenlenmiştir.

Bu evreler:

Birinci evre (2-4yaş): Bu yapıtın sizce anlamı nedir? Öznel yanıt verirler. Bir sanat yapıtına baktıklarında kendi bildikleri nesneleri görür ya da ilgi duyarlar.

İkinci evre (4-7yaş): Bu yapıtın sanatçı için anlamı neydi? Sanatçının yaratıcı süreci ile özdeşleşir.

Üçüncü evre (7-9 yaş): Aynı soruya verilen bilinen kalıp yanıtlar. Öğrenci sanatçı ile özdeşleşir. 'O bunu hatıra olsun diye ya da odayı süslemek için yaptı' dır.

Dördüncü evre (9–11 yaş): Bu çalışmanın seyircinin anlamı neydi? Öğrenci bir başka zaman ya da yerle ilgili bilgi sahibidir. Tipik yanıt: 'O bunu öğrencilerine öğretmek ya da rakiplerine üstün olmak için yaptı'dır.

Beşinci evre (11–14 yaş): Bu yapıtın o kültür için anlamı neydi? Öğrenci bir başka zaman ve yerle ilgili bilgi sahibidir. Tipik kalıp yanıt: 'O idealizmi yansıtıyor' dur.

Altıncı evre (14–18 yaş): Yapıtın bizler ve bugün için anlamı nedir? Öğrenciler kendi algı ve eğilimlerinin bilincindedirler. Alışılmışın dışındaki yanıt: 'Gücü ya da zengin sınıfı sürdürmeye yardım etti' dir.

Ericson' un önerisini inceleyen Prof. Dr. Tayfun Akkaya tarafından geliştirilmiştir. Ericson un önerdiği altı evreden iki ve üçüncü evreler için bir ayırım yapılmadığı görülmüştür. 4 yaş grubu çocuğu ile 9 yaş grubu çocuğu için aynı düzeyde bir sanat tarihi öğrenimi önerilmiştir. Oysaki zihinsel gelişim 7 yaş dolaylarında tamamlandığı

bilimsel çevrelerce kabul edilmiştir. Böyle bir durum mantık ve bilimsel gerçeklerle örtüşmemektedir.

M.Ericson un önerdiği evrelere aşağıdaki değişiklikler yapılmıştır.

Birinci evre (2–4 yaş): Bu çalışmanın sizce anlamı nedir? Öğrenciler öznel yanıt verirler. Öğrencilerin sanat yapıtıyla ilgili nesneler ya da yerlere ilişkin yanıtları sevdikleri eşyalarla olan deneyimleri ile sınırlıdır. Bildikleri nesneleri görür ve ilgi duyarlar.

İkinci evre (4-7 yaş): Bu yapıtın sanatçı için anlamı neydi? Sanatçının yaratıcı süreci ile özdeşleşir.

Üçüncü evre (7-9 yaş): Bu çalışmanın seyirci için anlamı neydi? Öğrenci bir başka zaman ya da yerle ilgili bilgi sahibidir. Tipik yanıt: 'O bunu öğrencilerine öğretmek ya da rakiplerine üstün olmak için yaptı'dır.

Dördüncü evre (9-11 yaş): Bu yapıtın o kültür için anlamı neydi? Öğrenci bir başka kültür yapısı ve değerleri üzerine bilgi sahibidir. Tipik yanıt: 'O idealizmi yansıtıyordur'.

Beşinci evre (11-14 yaş): Yapıtın bugün ve bizler için anlamı ne? Öğrenciler kendi algı ve eğilimlerinin bilincindedirler. Alışılmışın ötesinde yanıt: 'Gücü ya da zengin sınıfı sürdürmeye yardım etti'dir.

Altıncı evre (14-18 yaş): sanat yapıtının çok yönlü karmaşık yapısının sorgulanması, sanat uygarlık ilişkisinin belirlenmesi. Sanatın diğer sanat bilimlerinden (sanat tarihi, sanat sosyolojisi, sanat psikolojisi, sanat felsefesi, sanat antropolojisi, estetik ve sanat eleştirisi gibi) yararlanılarak incelenmesi gerekmektedir.

2.6. 7-11 Yaş Grubunun Gelişimsel Özellikleri

2.6.1. Bedensel (motor) Gelişim

6-12 yaşlar arasına denk gelen dönem son çocukluk veya ikinci çocukluk olarak adlandırılır. Çocuklar bu dönemde okula başlamaktadırlar ve ilköğretimin birinci kademesinde okuyan çocuklar son çocukluk evresindedirler. Fiziksel büyüme ve devinsel gelişme bu dönemde çocukların yaşantılarını önemli ölçüde etkiler. Doğal

olarak bedensel olarak sağlıklı olan çocuklar okul yaşantılarında daha başarılı olacaklardır.

Bu dönemde de çocukların ilk çocukluk yıllarında yavaşlamaya başlayan büyümeleri düzenli bir şekilde azalarak devam eder. Ergenlik yılları yaklaşına kadar bu durgunluk kararlı bir şekilde devam eder. Erinlik öncesi önce hafif bir hızlanma sonra erinlikle birlikte ani hızlı bir büyüme başlar. Son çocukluk yıllarının ilk birkaç yılında ağırlık artışı iyice yavaşlar bu yıllarda ağırlık ortalama 25 kilo arasında boy uzunluğu ortalama 127-128 cm dolayındadır (Yavuzer, 1993, s.78). 9 -10 yaşlarına kadar erkekler kızlardan daha boylu ve ağırlık açısından iri görünmeye başlarlar.

Genellikle ilkokulun dördüncü ve beşinci sınıflarında kızlar erkeklerden daha iridir. Bunun nedeni kızlar erkeklere göre erinliğe bir iki yıl daha erken gireceği için hormonların etkisi ile vücut kimyasında değişimin ve erinlik öncesi hazırlığın daha önce başlamasıdır.

Son çocukluk yılları süresince çocuğun beden oranları gittikçe yetkin oranlarına yaklaşır. Doğal olarak bu dönemde sinir iskelet kas dolaşım sindirim solunum boşaltım sistemleri büyümelerini sürdürürler. Sinir sisteminin olgunlaşmaması sonucu çocuğun koordinasyon becerisi daha da artar. İskelet sistemini oluşturan kemikler bu dönemde de hala sertleşmesini ve büyümesini devam ettirir. Bu nedenle çocukların kemik yapısının bozulması riski hala devam edeceğinden öğretmen ve anne babaların dikkatli olması gereklidir. Solunum ve kan dolaşım sistemi bu dönemde de gelişimini sürdürür. Çocuklar birtakım devinsel (psikomotor) becerileri ile nerdeyse yetişkinlerin yaptığı birçok işi yapabilecek duruma ulaşırlar. Çok hareketli ve enerjiktirler. Ancak kalp ve akciğer yeterince büyümediği için uzun süreli faaliyetlerde yorgunluklar ve dalgınlıklar görülür. Çünkü hareketliliğin gerektirdiği oksijeni alan akciğer ve bunu taşıyacak kan dolaşımını başlatan kalp yeterince büyümemiştir. Esnek bir yapıya sahip olan damarları doldurmakta ve beyne oksijen ulaştırmakta zorlanabilirler. Bu nedenle bu yaş çocukları özellikle beyin faaliyetlerinin yoğun yapıldığı okul çıkışlarında dalgın ve dikkatsiz olabileceği göz önünde bulundurularak birtakım düzenlemeler yapılmalıdır. Bu dönemde çocuklar yetişkinlere yardım etmekten onların yaptığı becerileri kendilerinin de yapabildiğini görmekten gurur duyarlar. Yetişkinlerin yer yer çocuğa bu fırsatı vermesinde yarar vardır. Ancak yetişkinler çocukların birçok işlerde beceri

göstermesine bakarak onları uzun ve yorucu işlerde çalıştırmamalıdır. Eğer buna dikkat edilmez ise çocukların gelişimleri olumsuz etkilenebilmektedir. Buna dikkat edilerek çocukların birtakım işleri yapmasına fırsat vermek onların devinsel becerilerinin gelişimini desteklediği gibi bilişsel ve sosyal gelişimlerini de olumlu etkileyecektir.

2.6.2. Bilişsel Gelişim

Prof. Dr. Nuray Senemoğlu'na göre bilişsel gelişim; bebeklikten yetişkinliğe kadar, bireyin çevreyi, dünyayı anlama yollarının daha karmaşık ve etkili hale gelme sürecidir. Bilişsel gelişim, çocukların veya ergenlerin içinde bulunduğu toplumu, doğa, dünya ve evreni görme, algılama biçimlerini yansıtır (Senemoğlu, 2005, s.32).

Çocuğun bilişsel gelişim sürecini deneysel yöntemlerden yola çıkarak araştırma yapan ünlü bilim adamları: Jerome Bruner (1966), Lev Vygotsky (1968) ve Jean Piaget (1896). Fakat bu konuda geniş ve ayrıntılı kuram geliştiren bilim adamlarının başında Jean Piaget gelmektedir.

Piaget bilişsel gelişimi dört temel evreye ayırmıştır ve ona göre tüm çocukların bu sırayı izleyerek gelişim evrelerinden geçmeleri gerekmektedir. Ancak çocukların gelişim dönemlerine girme ve tamamlama yaşları farklılık gösterebilir. Bu evreler sırasıyla:

- Duyusal Motor Dönemi (0-2 yaş)
- İşlem Öncesi Dönem (2-7 yaş)
- Somut İşlemler Dönemi (7-12 yaş)
- Soyut İşlemler Dönemi (12 yaş ve üstü)

Tezimizin konusu gereği bu evrelerden sadece ilköğretim dönemini kapsayan somut işlemler dönemi üzerinde durulacaktır.

Somut İşlemler Dönemi (6 -12 yaş)

Çocukların altı yaşından on iki yaşına kadar kazandıkları işlemler, işlem öncesi düşünme düzeyinden temelde farklılık gösterir. Bu dönemdeki çocuklar, bilişsel birçok probleme "niceliksel bir tutumla" yaklaşırlar; bu problemlerin mantıksal akıl yürütmeye elde edilebilir tam ve gizil güç olarak niceleştirilebilir çözümleri ve ölçme teknikleri vardır (Flavell, 1977, s.178).

Piaget'e göre bu dönemde çocuk yeni ve son derece etkin zihinsel beceriler geliştirir. Mantıksal düşünmenin başladığı bu dönemde problemlerin çözülmesi somut nesnelerle şimdi ve burada gibi anlık durumların olmasına bağlıdır. Soyut olan elle tutulup gözle görülmeyen işlemler yapılamaz.

Bu dönemde çocuklar benmerkezcilikten uzaklaşırlar. İşlem öncesi dönemde benmerkezci olan çocuk benmerkezcilikten kurtulur, başkalarının da kendilerine göre düşüncelerinin olabileceğini anlamaya başlar. Ancak bu dönemde, düşünme süreçleri çocuk tarafından gözlenebilen gerçek olaylara yöneliktir. Çocuklar ne kadar karmaşık ve zor görünen problemler somut olduğu taktirde kolaylıkla çözüm yolları bulabilirler (Senemoğlu, 2005, s.47-48).

Eşit miktarlarda maddelerin (sıvı miktarı, sayı, ağırlık, uzunluk alan ya da hacim) farklı görünecek şekilde yeniden düzenlenmiş olsalar bile aynı kaldıklarını kavrayabilme yani korunum ilkesi somut işlemler döneminde gerçekleşir. Farklı korunum türleri farklı yaşlarda gelişmekle birlikte çocuklar aynı eylem sırasını izler. Dört yaşındaki bir çocuk sıvı miktarının korunumu görevinde miktarların başlangıçta aynı olduğunu bilir ancak dönüşümden sonra korunumu başaramaz. Beş yaşındaki bir çocuk miktarın aynı olduğunu söylemekle uzun bardakta daha çok olduğunu söylemek arasında gider gelir kararsızlık yaşar. Gerçek korunuma ancak altı yaşında ulaşır. Bu tür akıl yürütmede odaktan uzaklaşma ve tersine çevirebilirlik gibi artan düşünme yeteneği etkili olur. Sıvı ve madde korunumu somut işlemler döneminin başında kazanılırken hacim korunumu bu dönemin sonunda ulaşılır (Gander ve Gardiner, 2007, s.347-348).

Odaklaşma somut işlemler dönemde kazanılan özelliklerden biridir. Çocuk ince uzun bardaktaki suyun yüksekliğinin ve geniş kısa bardağın genişliğinin birlikte dikkate alınması gerektiğini bilir. Oysa işlem öncesi dönem çocuğu uzun bardağın yüksekliğine odaklanmaktadır. Somut işlem dönemindeki çocuk birinci bardağın genişliğinin ikinci bardaktaki yükseklik farkını ödünleyeceğini anlar (Gander ve Gardiner, 2007, s.345).

Bu dönemdeki çocuklar dönüşümsel düşünme yeteneğine sahiptir. Çocuklar su boşaltma eyleminde şimdiki durum ve ona neden olan dönüşüme de dikkat ederler. Geçmiş olayları ve durumları zihinsel olarak yeniden kurma yeteneği çocukların bir problemin cevabını düşünüp bulmasına yardımcı olur.

İşlem öncesi dönem çocuğu nesnelerin o andaki görünümünden güçlü bir biçimde etkilenir. Oysa somut işlemler dönemindeki bir çocuk farklı görünümünün farkındadır bir cevaba ulaşmadan önce daha fazla etkeni göz önünde bulundurur. Gerçek gibi görünenin ötesine gidebilir ve eldeki bu kanıtları kullanarak gerçekten doğru olanı çıkarsayabilir. Boşaltılırken hiç bir şey eklenip çıkarılmadığı için sıvı miktarının aynı olduğu çıkarsamasını yapar.

Bu dönemde çocuklar sınıflama ve sıralama konularında da başarılı olurlar. Sınıflama nesneleri belirli bir ortak özelliğine göre gruplara ayırma yeteneğidir. Bu dönemdeki çocuklar nesneler somut oldukları ve düşsel olmadıkları sürece kavramsal bir hiyerarşinin birçok düzeyine göre sınıflama yapabilirler.

Nesneleri sistematik olarak büyükten küçüğe doğru düzenleme anlayışı bu dönemde gelişir. Bir dizi parçayı belirli bir ilişkiye göre düzene koyma yeteneği olan sıralama somut işlemler döneminde başarıyla yapılır. Farklı uzunluktaki çubukların çocuklara verilip sıralanması istenirse somut işlemler dönemindeki bir çocuk bunu kolaylıkla yapabilir.

Geçişlilik hem sıralama hem de korunum ile ilişkili bir yetenektir. Önceki parçalar arasındaki ilişkiyi bilerek yeni bir ilişkinin çıkarılmasını gerektirir. On santimetrik kırmızı bir çubuk yirmi santimetrik turuncu bir çubuk elli santimetrik sarı bir çubuk bu dönem çocuğuna gösterilir. Kırmızı çubuğun sarı çubuktan turuncu çubuğun da sarı çubuktan daha kısa olduğu gösterilir. Çubuklar kaldırılıp kırmızı mı yoksa sarı çubuğun mu daha kısa olduğu sorulduğunda çocuk doğru cevabı verebilir (Gander ve Gardiner, 2007, s.350).

Bruner bilişsel gelişimi Piaget'ye benzer şekilde ele aldığını ifade etmektedir. O da Piaget gibi bilginin kodlanması, işlenmesi, depolanması ve sıralanması üzerinde durmuştur. Bilişsel gelişim evrelerini üç aşamada ele almıştır.

Eylemsel Dönem: Bu dönemdeki çocuk çevresini eylemlerle tanımaya çalışır. Bunu da çevresindeki nesnelere vurarak, dokunarak, ısrarak ve hareket ettirerek yapmaya çalışır. Böylece çocuk deneme- yanılma yoluyla öğrenir.

İmgesel Dönem: Bu dönem çocuklarında görsel bellek gelişmiştir. Fakat çocuklar algılarının esiri olmuşlardır. Herhangi bir nesneyi, olayı, durumu nasıl algıarlarsa o

şekilde zihinlerinde canlandırırlar. Çocukların imge dünyaları zenginleştiği için bir olayı ya da nesneyi görmeden de resmedebilirler.

Sembolik Dönem: Çocuk bu dönemde bir takım semboller kullanarak çevresiyle iletişime geçebilir. semboller yoluyla eylemler ve imgelerle açıklanamayan olay ve nesneler çok daha kolay bir şekilde ifade edilebilir.

Vygotsky bilişsel gelişimi Bruner ve Piaget' ye göre daha farklı bir açıdan ele almıştır. Ona göre bireyin içerisinde bulunduğu çevre bilişsel gelişiminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Çocuklar, çevresindeki kişilerden ve onların sosyal dünyalarından öğrenmeye başlarlar. Çocukların edindikleri bilginin temel kaynağı içinde bulundukları sosyal çevredir.

Vygotsky'ye göre öğretim, çocuğun gelişime açık bir alanı etkili olarak kullanmasını sağlamalıdır. Bunun gerçekleşmesi için de birebir eğitim-öğretim ve çocukların kendi akranları ve yetişkinlerle etkileşimlerini sağlayan bir öğretim ortamının oluşturulması çocuğun bilişsel gelişimde önemli bir role sahiptir (Vygotsky, 1986, s.157).

2.6.3. Dil Gelişimi

Diğer gelişim alanlarında olduğu gibi dil gelişiminde de çocuklar sözcük sayısı, kurdukları cümle yapısı, ses tonlamaları ve vurgulamaları gibi özellikleri bakımından benzerlik gösterebilirler.

Okul öncesi dönemde, 4-6 yaş arasında dinlemeyle ilgili kazanımlar elde eden ve konuşmaya hazır hale gelen çocuğun, bu dönemde dil gelişimi oldukça hızlanır. Kolaydan zora doğru düşünce ve duygular, sözcüklerin aracılığıyla anlatılır.

İlköğretim çağındaki bu çocuklar değişik bilgi dallarına ait yeni kelimeler ve terimler öğrenerek, kelime dağarcıklarını hızlı ve önemli ölçüde geliştirmişlerdir. Özellikle de bunu daha çok Türkçe derslerinde uygulanan, okuma, yazma, konuşma ve buna benzer etkinliklerle öğrenciler bildikleri sözcüklerin anlamını pekiştirirken, duygu ve düşüncelerini açıklama, kendilerini ifade etme konularında kullanarak daha başarılı olurlar.

Ülkemizde anadilimizin temel kuralları genellikle İlkokul çağlarında verilmeye çalışılır. Bu nedenle bu dönemde öğrencilerin dil gelişimi bakımından özelliklerini ve kavrayış

özelliklerini dikkate almak gerekmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için de İlkokulun ilk dönemlerinde dilimizin ana kuralları verilmeli ve dilin kurallarıyla incelenmesine önem verilmelidir.

2.6.4. Toplumsal Gelişim

Bireyin, doğumdan başlayıp ölümüne kadar, başka insanlarla olan ilişkilerinin ve onlara karşı geliştirdiği ilgi, duygu, tutum ve davranışlar ile kişilik geliştirme gibi toplumsal özelliklerinin tümüdür (Binbaşıoğlu, 1995, s.166).

Tezimizin konusu gereği bu gelişim özelliğini de 'Okul Çağında Toplumsal Gelişim' olarak sınırlandırıyoruz. Bu dönemde okula yeni gelen çocuk, bu çevreye uyum sağlamak zorunda kalır. Bu durum da çocuğun başlarda şaşkınlık yaşamasına sebep olur.

Oyunlar: Bu dönem çocuklarında oyunun şekli, önemi ve anlamı değişse de devam eder. Bu dönemdeki arkadaşlıklar daha çok 'mahalle arkadaşlığı' biçimindedir. Oyun arkadaşları çocuğun sosyo-ekonomik yapısına göre şekillenir. 6-8 yaş arası çocuklar herhangi bir cinsiyet ayrımı yapmaksızın birlikte oynayabilirler. Fakat 9-11 yaşına gelen çocuklar, daha çok kendi cinsleriyle arkadaşlık yapma eğilimindedirler.

İlgiler: Çocukların ilgilerin yaş dönemlerine göre değişkenlik gösterir. 6-7 yaşlarında çocuklar, peri masallarına ve coşkusallık öykülere ilgi gösterirler. 10 yaşında ise kız ve erkek çocuğuna göre durum değişir. Erkekler, bisiklete binmek, top oynamak gibi güç ve kuvvet isteyen oyunlara yönelirken kızlar ise, kitap okumaya ve sinemaya gitmeye ilgi duyarlar.

Çevreye uyum: Bu dönemde çocuklar oldukça hareketlidirler. Toplumsal bakımdan anne -baba ve öğretmenlerin çaresiz kaldığı yıllardır. Okul çağındaki bu çocuklarda yaptığı bir şeyden övünme duygusu artar.

2.6.5. Törel Gelişim

Törel gelişim, daha çok kişinin toplumsal gelişimi ile ilgili bir kavramdır. Törel gelişim, bireyin, toplum tarafından kabul gören inançları, değerleri, temel yargılarıyla kültürel çevreye uyumudur (Binbaşıoğlu, 1995, s.183). Törel davranışların, pek çok öge ya da özelliği vardır. Bunlardan en önemlileri:

Doğruluk: Törel davranış içerisinde en önemlisidir. Anlamı ise, doğru düşünme, doğru söyleme ve doğru davranış sergilemedir. Kişinin Törel özelliklerinin temeli doğruluktur. Bu özelliğe sahip olabilmek için iyi bir eğitmenden geçer. Eğitimci kişinin davranışlarının doğru yolda olabilmesi için sabırla ona yardımcı olması gerekir. Doğruluk ilkesine bağlı olan kişinin özü sözü bir olmalıdır.

Sorumluluk duygusu: Kişinin almış olduğu bir görevi her ne olursa olsun sonuna kadar yapması ve gerektiğinde hesap verebilmesidir. Bu duygu, bireyde, toplumsal çevrenin gerçekleri ile akıl arasındaki karşılıklı ilişkinin sonucunda ortaya çıkar. Bu sorumluluk duygusunu artırmanın yollarından biri de 'övgü' sözleridir. Övülen çocuklar bir başka görevi yerine getirmekte çok daha istekli olurlar.

Özgecilik duygusu: Bu duyguya sahip bir birey bencilikten uzaktır. Çünkü bu duygu bireyde başkasının iyiliğini düşünme ve başkasına yardımcı olma duygusunu aşar. Bu duygu çocuklarda 5 yaşından sonra gelişmeye başlar. Bu yaştaki çocuk, başkalarının varlığını kabul eder. Ancak bilişsel gelişimde görülen benmerkezci düşünce yapısı hala var olduğu için çocuk özgecilik duygusuna tam anlamıyla 9-10 yaşına kadar erişemez.

Başkalarıyla çalışabilme hali: Başkalarıyla bir arada olabilmeyi başarabilen bir birey, çevresine uyum sağlama sürecinde daha az zorluk çeker.

İstenç (İrade): Kişinin bir şeyi yapmak ya da yapmamak yolunda gösterdiği bir güçtür. Birey düşünerek, kendi davranışlarını yine kendisi şekillendirerek bir işi yapma ya da yapmama konusunda bulunuyorsa bu onun iradesini gösterir.

2.6.6. Grafik Faaliyetleri Gelişimi

Çocuk gelişimindeki evreleri belirlemek için pek çok araştırmalar yapılmış ve bir takım farklı sınıflamalar ortaya çıkmıştır. Örneğin; Piaget 7-11 yaş arasını somut işlemler dönemi diye tanımlarken, Lowenfeld bu yaş sınırını 9-11 olarak belirler ve gerçeklik çağı olarak adlandırır. Bizim de tezimizin yaş grubu gereği daha önceki ve daha sonraki dönemlere değinilmeyecektir.

Bu tezde gelişim evreleri sınırlaması yapılırken Lowenfeld'in belirlediği yaş aralıkları kaynak olarak ele alınmıştır.

İlköğretimin 1. basamağı 6 yaşından itibaren başladığı için yaklaşık 12 yaşına kadar sürecek olan bu 5 yıllık süreci 2 ana evrede ele almak mümkündür.

2.6.6.1. 6-9 Yaş Arası

Lowenfeld bu dönemi şematik dönem olarak da adlandırır. Bu dönemde çocukların resimsel gelişiminde bir takım özellikler görülür.

5-6 yaşından itibaren başlayan şematik anlatım biçimi 8-9 yaşlarına kadar gelişerek devam eder. Burada bir aşama izole figürlerin daha seyrek çizilmesi, buna karşılık büyüklerden ya da küçüklerden meydana gelmiş insan gruplarının bol bol yer almaya başlamasıdır. İnsan gövdesinin bazı ayrıntıları işlenmez. Çocuk kendi özgü olarak geliştirdiği insan şemasını tekrar tekrar çizer. Bu insan şeması farklı duruşlarda olabilir. Gövde parçaları yerlerini bulmuştur. Özellikle gösterilir. Çocuğun büyümesiyle orantılı olarak bu şema da değişir. İnsan figürlerini şemalaştıran çocuk ev, ağaç, güneş gibi nesneleri de şemalaştırır. Çocuk bütün bu şemaları ancak genel kavramlara ya da kendisinin geçirdiği özel bir yaşantıya uymadıkları zaman değiştirir. Bu şemaların uzun süre değişmeden kaldığı durumlar da vardır. Şema esasına dayanan bu resimlerde yalınlık- sadelik görülür. Çocuk çok fazla biçim ve renk zenginliğine gitmez. Çabuk biten resimler çocuğun sıkıldığının da işaretini verir.

Bu yaş grubunda özellikle 8-9 arası yaş grubu çocuklarda mekân ilişkileri ile ilgili değişiklik görülür. Nesnelerin yerleştirilmesinde çocuk belli bir planı gözetir. Genellikle kağıdın alt tarafında yer çizgisi bulunur figürler buna göre yerleştirilir. 6 yaşındaki çocuk için bu yer insanları ilgilendiren bütün olayları ve nesneleri üstünde taşır. Kâğıdın üst tarağında ise gökyüzü için ayrı bir yatay çizgi çizilir. Başlarda bu iki çizgi arasında yer alan figürler, ağaçlar, uçaklar, balonlar, uçurtmalar hemen hemen aynı yükseltide ve aynı büyüklüktedir. 8-9 yaşına gelindiğinde mekân daha da belirginleşmeye başlar. Bir çeşit perspektif doğar. Gökyüzü çizgisi yere doğru alçalır yer çizgisi göğe doğru yükselir. Tek bir ufuk çizgisinde birleşir. Figürler ve nesneler. Birbirlerini keserler, bazen de örterler.

İlk kompozisyon denemeleri bu evrede başlar. Çocuk düşündüğü bir konuyu kâğıda yerleştirmeye çalışır. Bu düzenlemede çocuk doğaçlama olarak nesneleri yerleştirir. Onun için önemli olan figürler veya nesneler kompozisyonun ana yapısını oluşturur.

Bilinçli bir düzenleme değildir. Bu düzenlemede yerleri hiç değişmeyen varlıklar da vardır. Dağların, güneşin yerleri kolay kolay değişmez.

Çocuğun bu düzen duygusu onun estetik gelişiminin de bir parçasıdır. Herhangi bir bilgiye dayanmayan bu tavır yaşı ilerlemesiyle birlikte değişimini ve gelişimini sürdürecektir.

6-9 yaş arası çocuklarda düzen duygusu gelişmiş çocuklara rastlamakla birlikte hiç düzen duygusu gelişmemiş çocuklara da rastlamak mümkündür.

2.6.6.2. 9-12 Yaş Arası

Lowenfeld bu dönemi gerçekçilik çağı olarak adlandırır. İlköğretim 1. kademenin son dönemini kapsar. Fiziksel ve ruhsal değişmelerin yer aldığı bu dönemde çocuğun kimi psikolojik özelliklerinin yaratıcı etkinliğinde yansıdığı izlenir. Zihinsel olgunlaşmaya koşut olarak çocuğun çözümsel davranışları artar; nesnelerin gerçek büyüklük oranlarına sadık kalma kaygısı belirir. Artık erken yılların naif ve özgür havası kalkmış, bu çağda çocukta, içinde yaşadığı kültür ve toplumun bazı zevk ölçülerine uyma kaygısı egemen olmuştur. Anatomiye uygun, elbiseler giymiş olarak çizilen insan figürleri bol ayrıntılı olarak işlenir. 6-8 yaşından başlayarak cinsiyet ayrımını çizimlerinde gösteren çocuk, erkek ve kız giysilerindeki ayrımları özellikle ve özenle belirtir. Figür ve diğer öğeler arasındaki ilişki, düzenleme bakımından kurallara uymaya başlamıştır. Mekân ve perspektif artık kendini gösterir. yer çizgisi yukarı çıkar, toprak kendi rengine boyanır. Kesişmeler yer alır.

Renkler erken yıllardaki gibi özgürce kullanılmaz, bu yönden de gerçekçi olma dileği başattır. Artık sarı ya da kırmızı yüz yerine, cilt renginde bir yüz boyamak kaygısı vardır. Yüzün, kirpikler, dişler vb. öğeleri ve giysilerin bütün ayrıntıları ayrı ayrı gösterilir. Resmi çizilen nesnelerin her parçası önceden gözlemlenmiştir.

Konu seçiminde kızlarla erkekler arasında ayrımlar belirir. Erkek çocuklar tekneler, uçaklar, trenler, savaş sahneleri, spor sahneleri; kızlar kadın yüzleri, giysiler, evler, çiçekler, yavrulu hayvanlar çizerler.

11-12 yaş arasında çoğu zaman çocuklar resimsel ifadelerinde zorlanırlar ve bir bunalım dönemine girerler. Ne çizeceklerini uzun uzun düşünürler, yaptıklarını beğenmezler, olması gerektiği biçimde yapamadıklarını sanıp, cesaretlerini yitirirler. Çocuğun bu

yıllarda kendini anlatma gücüne olan güveni sık sık sarsılır. İmgeleme gücü de eskisi kadar zengin değildir. Büyüklerden yardım istedikleri ve onların yeterli olmayan yeteneklerinden de memnun kalmadıkları görülür. Kısaca, yaratıcı etkinliklerinde beceriksiz ve şaşkındırlar. Fiziksel, zihinsel ve duyuşsal büyüme sonucu, artık onları erken yılların üslubu doyurmaz.

2.7. Sanat Tarihinde Dışavurumculuk

2.7.1. Dışavurumculuğun Doğuşu ve Gelişimi

'Dışavurumculuk' (ekspresyonizm) ve 'dışavurumcu' sözcükleri, sanat söyleminde ilk kez 1911 dolaylarında, 20.yüzyılın dönemecindeki Avrupa'nın Avant- garde (öncü) sanat devinimini kapsayacak biçimde ortaya çıkmıştır. Özellikle de Almanya'da gelişen modern bir sanat akımıdır. Bu akım, Almanya'nın o döneminin resim ve edebiyatındaki uluslararası gelişmeye yaptığı katkıyla özdeşleşmiştir. Alman resminin dışarıdan aldığı geniş ölçekli ve apaçık etkilere karşın dışavurumcu sanatı Alman 'ulusal' sanatıymış gibi sınırlama eğilimi iyice yerleşmiştir (Wolf, 2005, s.6).

Sanat tarihçileri, dışavurumculuğu başlı başına bir akım olarak benimsemekte hep güçlük çekmişlerdir. Onların bu sıkıntısını anlamak için Kirchner (1880-1938), Kandinsky (1866-1944), Kokoschka (1886-1980) ve Dix (1891-1969) gibi hiçbir ortak biçimsel temeli olmayan ressamların yapıtlarını karşılaştırmak yeterlidir (Wolf, 2005, s.8). Bugün birçok sanat tarihçisinin dışavurumculuğu, yalnızca bir akım olarak değil, daha çok 'yönelim' ya da 'eğilim,' yeni kuşağın yaşamı algılama biçiminin ortaya konması gibi tanımlamayı yeğlemeleri de işte bundandır.

XIX. yüzyılın güven dolu ve rahat düşlerini yok eden Birinci Dünya Savaşı öncesinde dışavurumcuların biçim ve renk denemeleri her şeyden önce sanatçının kendi zihinsel durumlarını, duygularını yansıtıyordu. Bu akımı, savaşı yaşadıktan sonra yeni bir toplum düzeni arayan sanatçıların birbirlerine bağlanmış olarak yürüttükleri görülmektedir. Bu akım Almanya'da üç grup yoluyla etkili olmuştur. Birinci grup: Die Brücke (Köprü) olarak adlandırılmıştır. Temsilcileri: Erich Hechel, Kirchner, Karl Schmidt Rottluf'dur. Daha sonra bunlara; Munch ve Van Gogh katılmıştır. Bu grup zenci sanatından da esinlenmiştir. İkinci grup: Blaue Reiter (Mavi Binici). Temsilcileri: Münih'te Franz Marc, Kandisky, Auguste Macke'dir. Berlin'de Nolde, Dix, Grosz,

Beckmann'dır (Epikman,1985,s.38-39). Üçüncü grup: Berlin'de etkili olan Der Sturm (Fırtına) grubu da dikkat çekmiştir (Beksaç, 1994, s.122).

Ekspresyonizmde, resmin anlamı ve yansıtılan nesne birbirinden farklıdır. Expresyonist yapıt, dış dünyanın gerçeklerini sanatçının iç dünyasından gelen ataklarla yeniden yorumluyordu.

Kasimir Edschmid'in 1918'de anlattığı gibi, Ekspresyonist için salt gerçek, kişinin içindedir. Ekspresyonizm, gerçek anlayıştan özne yoluyla süje yaratmadır. Nesnenin anlamı onun görüntüsü arkasında saklıdır. Bu yaratı, dünyanın görüntüsünün arınmış, lekesiz ve sanatçının içindekinin bir yansımasıdır (Richard, 2005, s.10).

Empresyonizmin simgelediği geleneksel gerçeklik anlayışından ayrılan bu sanatçılar, dış görünüşlerin betimlenmesinin gerçeğin yalnız bir yüzünü içerdiğini, nesnelerin insan ruhundaki yansımalarını eksik kaldığını ifade ediyorlardı. Matisse bu durumu şöyle açıklamıştır: " Her şeyden önce ulaşmak istediğim şey dışavurumdur. Dışavurum bir yüzü birdenbire canlandıran veya kendini şiddetli bir harekette gösteren bir coşkuda değil, herhangi bir resmin tümel örgütlenmesindedir. Nesnelerin kapladıkları mekan, bunların çevresindeki boşluk ve oranlar, hepsinin bu konuda payı vardır. Rengin başlıca amacı dışavuruma olabildiğince yardım etmektir" (Richard, 2005, s.23).

Günümüzde dışavurum kavramı, hala sanatçıları etkilemeye devam etmekte olup, bu anlayış yoluyla gerçek derinlemesine ve duygu yoğunluğuyla yansımasını bulmaktadır. Burada amaç, duyularla algılanmış dış gerçeği, sanatçının içindeki gerçekle kaynaştırmaktır. Bu, Kandisky'nin de sözünü ettiği gibi sanatsal birleşime ulaşmak çabasıdır.

2.7.2. Soyut Dışavurumculuk

1947 yılında Paris'te Wols, Amerika'da Pollock birbirlerinden habersiz olarak aynı anda Soyut Dışavurumculuk akımının anahtarını ortaya çıkardılar. Bu iki sanatçı ve diğerleri Avrupa tarihini ve sanat gelişimini paylaşıyorlardı. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı ve ekonomik bunalım da bu akımı hazırlayan koşullar arasında yer almaktaydı.

Soyut Dışavurumculuk tarihsel açıdan hem Avrupa hem de Amerika kaynaklarından beslenen ilk sanat hareketi olmuştur. İkinci Dünya savaşı sonrasının egemen üslubu haline gelen Amerikan Soyut Dışavurumculuğu, aslında savaş öncesindeki çeşitli

modern sanat akımlarının mirasçısıdır (Antmen, 2008, s.147). Bu durumu netleştirmek gerekirse bu sanat hareketi ilk kökenini, Turner gibi bir romantik manzaracıdan almış, Monet gibi bir izlenimciden geçirmiş, aynı zamanda Fovist ve Alman Dışavurumculardan kuvvetli etkiler almış, Gerçeküstücülere yaklaşmış ve 1940'lı yıllarda Birinci Kuşak Soyut Dışavurumcu akımı oluşturmuş sonrasında ise bir köprüden geçerek zamanımıza yakın İkinci Kuşak Soyut Dışavurumculuğu meydana getirmiştir (Eroğlu, 1998, s.97-105).

20.yüzyılın başında belirginleşen düşünceye göre, görünen nesnenin arkasındaki gerçeği gösterme konusunda resim bir araçtı. Oysa bu dönemdeki sanatçıların gözünde resim bir araç değil, bir amaçtı (Yılmaz, 2006, s.173). Bu akımı destekleyen bazı eleştirmenler ise bu fikri şu şekilde ele alarak: ' Modern sanatı kısıtlayabilecek bütün geleneklerden kaçınarak kişinin en derin ve en umursamaz bir biçimde kendini ifade edebilmesi ve bunu sağlamak için gerekirse ressamın bütün bedeni ve gücüyle bu sürece katılabilmesi' (Lynton, 2004, s.237) bu akımın amacını çevreye aşlamışlardır. Böylece, bir resim görünmeyen bir gerçekliği belki çağrıştırabilirdi, ama öncelik, resmin kendisiydi. Bunu da en çok Alman Dışavurumcu ve Kandinsky'nin çalışmalarında görmekteyiz. Onların tuvaleri üzerindeki boya ve çizgiler de ressamın hareketlerini açıkça ele veriyordu. Amerikalı sanatçıların farkıysa, resim yaptıkları yüzeyi iyice genişletmeleriydi. Bu sayede tuval üzerindeki boyasal etkiler iyice artıyor, devinimler çok daha belirginleşiyordu. Şans ya da rastlantı yasalarından da yararlanarak, resmin üzerinde rastlantısal fırça vuruş ve darbe izlerini, boya birikintilerini, damlamalarını, akmalarını, olduğu gibi, düzeltmeksizin bırakmayı tercih ediyorlardı (Çoker, 1982, s.16-19).

Ayrıca Amerikalı sanatçılar, resim sanatını çağdaş Amerikan hayatına sokmak amacıyla özellikle gerçekçi bir anlayışla, kentsel ve kırsal yaşamı resmetme yolunda son on yıllık dönemlerde Amerikan sanatında yapılan atılımları da gözlemlemişlerdir. Bununla birlikte, bu sanatçılar Avrupa Modernizmin bir ölçüde işlenmemiş konularına da eğildiler.

Birinci kuşak olarak adlandırılan soyut dışavurumculuk başını Jean Paul Sartre'in çektiği "Varoluşçuluk" adını verdiğimiz felsefi akımla temellenir. Bu bağlamda, varoluşçuluğun önemli ve manifesto nitelikli çıkışlarından biri olan "yalnızca insan, varolanın (kendisinin) sınırlarını aşıp varlığa adım atabilir" görüşüdür (Eroğlu, 1998,

s.101). Böylece soyut dışavurumcu sanatçılar, malzemeleri yanlarında olmak kaydıyla yaptıkları resimlerle baş başa kalmışlar ve özgür isteme bağlı yapıtlar ortaya koymuşlardır. Resim yüzeyi her an hareketlendirilebilen sonsuz, sınırsız bir alandı. Bu alan çizgi ve renklerin yarattığı enerjiyle harekete geçiriliyor ve bu hareket sanatçının iç dünyasının ve dünya ile ilişkisinin resmi oluyordu (Aksüğü, 1982, s.17). Böylece bir sanat yapıtını anlayabilmenin yolu, insanı anlayabilmekten geçmektedir.

Bu dönemin önemli sanatçıları William Baziotes (1912-1963), Adolph Gottlieb, Philip Guston (1913-1980), Franz Kline (1910- 1962), William de Kooning (1904-1997), Robert Motherwell (1915- 1991), Barnett Newman (1905-1970), Clyfford Still (1904-1980), Mark Tobey (1890-1976), Jackson Pollock (1912-1956), Hans Hofmann (1880-1960), Sam Francis (1923-), Moris Louis (1912-1962), Mark Rothko (1903-1970), Lee Krasner (1908- 1984), Arshile Gorky (1904- 1948) gibi çoğu Amerikalı olan isimlerle Hollandalı Karel Appel (1921-), Fransız Jean Fautrier'dir (1898-1964).

İkinci kuşak soyut dışavurumcuların felsefi temelleri daha çoğul ve çeşitlemeci çağdaş felsefi yapılanmalarla donanmıştır. Bireyciliğin gitgide toplumsallaşan olgunluğu, ikinci kuşağın çoğullaşan tanımlamaları bulmasına yardımcı olmuş ve buluşmasını sağlamıştır.

Bu dönemin sanatçıları zaman açısından bize yakınlığıyla dikkat çekerler. Bu sanatçılar arasında Sam Francis (1923-1994), Joan Mitchell (1926-1993), Elaine de Kooning (1920-1989), Grace Hartigan (1922), Kenneth Noland (1924), Helen Frankenthaler (1928), Gerhard Richter (1932), Penck (1939), Sigmar Polke (1942), Markus Lüpertz (1941) gibi sanatçılar yer almaktadır.

2.7.3. Die Brücke

7 Haziran 1905'te hepsi de mimarlık öğrencisi olan Fritz Bleyl, Ernst Ludwing Kirchner, Erich Heckel ve Karl Schmidt-Rottluff, Dresden'de Die Brücke (Köprü) adlı sanatçı topluluğunu oluşturdular. Bu dört sanatçı, kuruluş bildirgelerinde kendilerini "yerleşik köhne güçlere karşı, kımıldayabilecekleri bir alan ve özgür yaşamlar" kurmak üzere yola çıkan seçkinler olarak görüyorlardı (Wolf, 2005, s.16-17). 1906'da Pechstein, Nolde, Munch ve Van Gogh da topluluğa katıldı, ancak Nolde bir buçuk yıl sonra ayrıldı. 1910'daysa topluluğa Otto Mueller katıldı.

Brücke'nin 1906'da yayımlanan programı, "yeni kuşaktan hem yaratıcılara hem de sanatseverlere" sesleniyor ve "içlerindeki dolaysızca ve bozup çarpıtmadan yaratma dürtüsünü" dile getirebilen herkesi, yeni ve ilerici bir sanat dininin inananları olmaya çağırıyordu (Wolf, 2005, s.8).

Resimlerin konuları günlük yaşamlarından alınıyordu: doğa görünüşleri, sokaklar, portreler, atölyelerinden ve canlı modellerinden görüntüler. Doğa görünüşleri, çıplak ve doğanın bir parçası olarak doğa içinde çıplak, Die Brücke için önemli konulardı. Sirkler ve dans salonları da yoğun yaşamın dışavurulduğu yerlerdi. Bu tür konular üzerinden radikal, politik ve sosyal görüşlerini belirtmişlerdir.

Altı yıllık birlikte çalışma sürecinde, bireysel sanatçıların kişilikleri o denli belirginleşti ki, bir araya gelmeleri için herhangi bir içsel gereksinim kalmadı. Gruptan ilk olarak Penchstein ayrıldı ve 1913'de Die Brücke dağıldı. Her biri bağımsız olarak çalışmaya başladı (Richard, 2005, s.32-33).

2.7.4. Der Blue Reiter

Ekspresif tavrın ilk olarak görüldüğü önemli akımlardan biridir. İsmi "Almancada *Mavi Atlı* anlamına gelir. Temsilcileri: Münih'te Franz Marc, Kandisky, Auguste Macke'dir. Berlin'de Nolde, Dix, Grosz, Beckmann'dır.

Grubun sanatçıları programlarında açıkladıkları gibi, başka yerlerde edinilmiş deneyleri temel olarak kabul edebiliyorlardı: "Biz sanatçının dış dünyadan, doğadan aldığı izlenimlerden ayrı olarak kendi iç dünyasından sürekli olarak deneyler topladığı düşüncesinden yola çıkıyoruz. Tüm bu deneylerin karşılıklı yorumlanmasını dışavuran, varoluşu belirgin olarak ortaya çıkarmak için herhangi ikincil bir şeyden arındırılmış sanatsal biçimleri aramak, kısaca sanatsal bir birleşime ulaşmak bizce, bugünlerde gittikçe daha çok sanatçıyı birleştiren bir bayrak olmaktadır" (Richard, 2005, s.33).

Dışavurumcu nitelikte yapıtlar üreten bu sanatçılar Die Brücke'nin güçlü ve vurgulayıcı anlatımına karşı duygusal, gizemci ve felsefi bir yaklaşım içinde olmuşlar ve belli biçimlere bağlı kalmaksızın, iç dünyalarını kendi öz anlatım biçimlerine göre yansıtmayı amaçlamışlardır. Daha yumuşak ve parlak renkleri tercih etmişlerdir.

Birinci Dünya Savaşı'nın hemen başlamasından sonra grup dağılmıştır.

2.7.5. Fovizm

1900'lerin başında Paris'te Henri Matisse'nin öncülüğünde Empresyonizme tepki olarak doğmuştur. 1905'te gençlerden oluşan bir sanatçı topluluğu paris sanat çevrelerini kökünden sarstı. Henri Matisse'in önderliğinde George Rouault, Maurice de Vlaminck ve Andre Derain'den oluşan bu topluluğa eleştirmen Louis Vauxcelles'in fovlar (fauves-yabanlar) adını vermesi, bu terimin sonsuza dek sanat tarihine geçmesine neden oldu. Ertesi yıl Georges Braque ile Raoul Dufy de topluluğa katıldı.

Onların başlıca amacı, Akademik ve Emresyonist düşüncelere karşı yeni biçimler yaratmaktır. Matisse, dengeli, yalın ve dingin, anlaşılması güç olmayan, 'ruhsal bir güven sağlayacak' ve 'ruhu okşayacak' bir sanat yaratmayı düşlerken, Vlaminck, Fovizmi bir yaşama, rol yapma ve resim yapma biçimi olarak görüyordu. Birinci durum, biçimsel yöntemlerin ussal olgunluğunu hatırlatırken, ikincisi içgüdülere dayalı yaratıcılığı temel alıyordu. Bu iki düşüncenin arasında Fovizm kavramına giren çeşitli sanatsal olanaklar yer alıyordu (Richard, 2005, s.26). Bunlardan biri de Dışavurumdu. Dışavurumcu terimi ilk kez Fovistler için kullanılmıştır. Duygularını renkle yansıtmayı amaçlar. Günlük yaşamı ele alırlar. Sevinç duygusu daha çok işlenmiştir. Biçim bozma vardır. Çizgi ve renk nesneye değil dışavuruma alabildiğine hizmet eder. Bu nedenle Fovlar Ekspresif bir tavır gösterir.

Kısa ömrüne karşı epey etkili bir akım olan fovizm kısaca, canlı renklerin aydınlık ama derinliksiz düzlemler şeklinde uygulanmasıyla figür ve nesnelerin soyutlanıp temel öğelerine indirgenmesi olarak tanımlanabilir. Doğayı taklit etme işlevinden arındırılan renkler çok büyük bir anlatım (dışavurum) gücüne kavuşur. Çizgiler kimi zaman gergin bir şekilde renk yüzeylerini bir arada tutsa da, çoğunlukla gevşek bir yol izleyerek belirgin dış çizgiler oluşturmaz. Böylece, alanları birbirinden yalıtıcı değil, onları öne çıkarıcı bir işlev görür (Wolf, 2005, s.16).

Fovist resim 1908 dolaylarında Almanya'da, Brücke ve Münih'in Neue Künstler-Vereinigung (Yeni Sanatçılar Birliği) sayesinde geniş çapta tanınır oldu. Çok geçmeden Fovizm, birçok başka dışavurumcunun da yararlandığı verimli bir kaynak durumuna geldi.

2.7.6. Yeni Dışavurumculuk

"Yeni Dışavurumculuk", 1970'lerden itibaren Avrupa'da ve ABD'de gündeme gelen yeni resimsel yaklaşımların tümünü tanımlamak için kullanılmaya başlanan son derece genelleyici bir terim olarak nitelendirilebilir. Özünde, 1960-1980 sürecine damgasını vuran kavramsal temelli yaklaşımlara bir tür tepki olarak değerlendirilebileceğimiz bir anlayış vardır: Yeniden resim, yeniden boya, yeniden figür, yeniden anlatı, yeniden tarih... gibi bir dizi 'geri dönüş', hem modernist sanatın, hem kavramsal eğilimlerin dışladığı birçok geleneksel sanatsal unsurun yeniden sahiplenilmesine yol açmıştır. 1980'lere uzanan süreçte özellikle Almanya'da ve İtalya'da dikkat çekmeye başlayan bir grup ressamın yoğun üretimi ve sanat çevresinde gördüğü ilgi, "resmin geri döndüğünün" işareti sayılmış, 1960-80 sürecinde pek tercih edilmeyen bir mecra olarak "tuval"ın cenazesinin o kadar da kolay kalkmayacağı yolunda yorumlar yapılmıştır. Almanya'da Georg Baselitz (1938-), Anselm Kiefer (1945-), Markus Lüpertz (1941-); İtalya'da "Transavanguardia" akımıyla anılan Sandro Chia (1946-), Francesco Clemente (1952-), Enzo Cucchi (1949-); ABD'de Julian Schnabel (1951-), Eric Fischl (1948-), David Salle (1952-) gibi ressamlar, "Yeni Dışavurumculuk" şemsiyesi altında farklı resimsel kaygıları yansıtmak bir yana, mensubu oldukları farklı ulusal/kültürel kimliklerin de zaman zaman belirgin biçimde görünür hale geldiği bir sanatsal ifade benimsemişlerdir. "Yeni Dışavurumculuk" potasında –hiç kuşkusuz bir sanat tarihsel dönemlendirme çabasıyla –eritilen tüm bu sanatçıların ortak noktası, 'dışavurumculuk'larından da anlaşılabilceği gibi, özellikle vurgulanan bireysellikleri ve öznellikleridir. Yeni dışavurumcu resim, sanatçıların öznel fantezi dünyasını, anı kırıntılarını ve korkularını, tarihsel olguların bireysel algısını ve yorumunu içeren bir resimdir. Üslupsal bir özgürlüğün ifadesi olan Yeni Dışavurumcu resimde modernist resme hakim olan biçimsel kaygılar geri plana itilirken üslupsal özgürlükler ve öznel anlatılar ön plana geçmiştir. Birbirinden çok farklı birer imge dünyası yaratan Yeni Dışavurumcu ressamların temel ortak noktası, hepsinin figüratife olan eğilimidir. Modernizmin genel olarak dışladığı figüratif resim 1980'lerde Yeni Dışavurumcu ressamlarla birlikte yeniden ilgi odağı olmuş, soyuta yönelmiş eğilimlerin oluşturduğu modernizm şemalarında bir türlü yer bulamayan Polonya asıllı Fransız ressam Balthus (1908-2001) ya da İngiliz ressam Lucian Freud (1922-) gibi kimi eski kuşak figüratif ressamlar adeta yeniden keşfedilmiştir.

Almanya'da zaman zaman 'Yeni Fovizm' olarak adlandırılan ve 20. Yüzyılın ilk yarısında etkili olmuş Alman Dışavurumculuğuyla ilişkilendirilen Yeni Dışavurumculuk, Georg Baselitz, Anselm Kiefer, Jorg Immendorf, Markus Lüpertz gibi sanatçıların resimlerinde açıkça ortaya konduğu gibi, sanatçıların yaşadığı ortak ulusal geçmişten ve kültürel coğrafyadan beslenir. İkinci Dünya Savaşından beri Alman Sanatında Alman kimliğine dair her türlü göstergenin reddine karşı özellikle tartışmalı olan çeşitli imgeleri, simgeleri ve çağrışımları harmanlayan Alman Yeni Dışavurumcuları, bir anlamda Josep Beuys'un açtığı yolda, ama daha geleneksel bir mecra olan resim aracılığıyla, kendi geçmişleriyle hesaplaştıklarını düşündüren imgeler yaratmışlardır. Bu yaklaşımlar bütünü, "ulus birliğine dayanan bir kültürel anlayıştan, ulusal bir üsluptan söz etmek mümkün olabilir mi?" gibi soruların gündeme gelmesine yol açmış: biçimci modernizmin evrensellik idealinden farklı bir anlayışı ortaya koymuştur. Örneğin 1970-72 yıllarında Joseph Beuys'un öğrencisi olan Anselm Kiefer'in resimlerinde Almanya'nın yakın tarihine yönelik imgelerin yanı sıra uzak geçmişe yönelik mitolojik simgelere de yer verilmiş: saman, kül, kan gibi malzemelerin kullanımıyla savaş, yıkım soykırım gibi olgulara işaret edilmiştir. Büyük boyutla anıtsal resimlerinde Almanlığı ve Alman geçmişini anıtsallaştırdığı için kimi kesimlerce eleştiriye de uğrayan Kiefer'in resimlerinin koyu, karanlık atmosferi özünde Almanya'ya yakılmış görsel bir ağıt niteliğindedir. Bu açıdan bakıldığında Kiefer, diğer Alman Yeni Dışavurumcularıyla karşılaştırıldığında en karamsar vizyonu ortaya koyandır. Şiddet ve cinsel öğeler içeren ilk dönem resimlerine 1963'te Berlin'de polis tarafından el konan Georg Baselitz de Alman Yeni Dışavurumculuğun başlıca figürlerinden biri olarak nitelendirilmiştir. 1969 yılında resimlerindeki imgeleri tersyüz ederek adeta tepetaklak olmuş bir dünya çağrışımı uyandıran Baselitz'in o tarihten sonraki tüm resimleri de dikkati resmin konusundan 'dışavurumcu resimseliğine' çekmek adına bu şekilde yapılmıştır. Alman Yeni Dışavurumculuğunun Markus Lüpertz, Rainer Fetting (1949 -), A.R. Penck (1930 -) gibi diğer önde gelen sanatçıları kendi özgün üslupsal yaklaşımları içinde yoğun, ham, hatta şiddetli bir dışavurumculuk sergilemiş, figüre yönelik resimlerinde primitif çağrışımlı öğelere yer vermiş, bu yönden 20.yüzyılın ilk yarısında Nazilerin "Dejenere Sanat" diye damgaladıkları Alman Dışavurumcularının mirasçı oldukları gerekçesiyle zaman zaman "Yeni Vahşiler" olarak adlandırılmışlardır.

**Resim 1. Van GOGH, Yıldızlı Gece, 1889, T. Ü.Y, 73 x 192.2 cm,
Metropolitan Sanat Müzesi New York**

Van Gogh'un güçlü fırça vuruşlarının oluşturduğu bireysel üslubunu yansıtan etkileyici bir resimdir. Coşkulu renk zenginliğinden ziyade mavinin tonlarıyla oluşturulmuş hareketli güzel bir resimdir.

Sanatçı resmin büyük bir alanını gökyüzüne ayırmıştır. Gökyüzünü bir renkle ya da bir rengin ton geçişleriyle anlatmak yerine spiral biçimde oluşturduğu devinimlerle ve güçlü fırça darbelerinin oluşturduğu dokularla hareketlilik katarak ele almıştır. Mavi-beyaz görünümündeki bu gökyüzünü renklendiren, ısıtan güneş gibi parlayan ay hemen göze çarpıyor.

Resmin adı yıldızlı gece olmasına rağmen tabiatta olan her şey tüm çıplaklığıyla karşımızda beliriyor. Resmin sol tarafında aşağıdan yukarıya incelererek uzayan selvi ağaçlarının tepeleri görünüyor. Böylece sanatçı farklı bir bakış açısını da yakalamış görünüyor.

Mavi ve beyazın sakinleştirici huzur veren yanı bizi kendisine çekerken hareketli küçük fırça darbelerinin oluşturduğu hareket gerginliğin ve ruhsal bir dünyanın doğayı nasıl ele aldığına işaret ediyor. Çok fazla nesne olmamasına rağmen çabuk bitmişlik hissi uyandırmıyor. Binlerce tuştan oluşan bu resim bir nakış gibi örülmüş hissini veriyor. Belli ki sanatçı doğaya sadık kalmak istemiyor. Onun için önemli olan seyircinin ondan istediği doğa değil, onun izleyiciye verdiği doğadır. Bu resimde de semboller hemen göze çarpar.

Turuncu renkli ay: Yaşama olan bağlılık

Öndeki selviler: Yaşam belirtisi

Gökyüzündeki yuvarlak yıldızlar: Evrenin sonsuzluğu

Beyaz renkler: Gecenin sonunda doğacak olan aydınlığı

Mavi: Huzur ve sessizlik

Bir köyün belli bir mesafeden görünüşü anlatılmaktadır. Mavinin tonlarıyla oluşturulan bu köy görüntüsü sanatçının bu mekanda huzur bulduğunu gösterir. Bu resimde insan belirtisi görülmemekte bu da sanatçının yalnızlığını anlatmak istemiş olabileceğini yansıtır. Huzurlu bir ortamda yalnızlığın gerginliğini anlamak hiç de zor değildir.

Sonuçta sanatçı, bir doğa görüntüsünü bize gösterirken aslında kendi yaşamının çıkmazlarını ve psikolojisini bize anlatmıştır. Doğayı özgürce ele almıştır. Hiçbir eşyaya hesap vermemiştir. Form, renk, ışık, derinlik gibi kavramları ciddiye almamıştır. Daha çok düzlemsel bir etki bırakan bu görüntünün derinlik etkisi nesnelerin ark arkaya sıralanmasıyla elde edilmiştir. Çocuklar da resimlerinde doğayı ele alırken nesnelerin gerçekliğini önemsemezler. Onlar da nesneleri arka arkaya sıralayarak derinlik etkisi yaratırlar ve duygularını olabildiğince yansıtmak isterler. Bu resim bu yüzden çocuklar üzerinde güçlü bir etki bırakabilir ve onların estetik gelişimine olumlu etki sağlayabilir.

Resim 2. James ENSOR, Ölüm ve Maskeler, 1897, T.Ü.Y, 78.5 x 100 cm, Modern ve Çağdaş Sanat Müzesi

Mavi–beyaz bir düzlem üzerinde ortada bir kuru kafa, yanlarda ise maskeli figürler bulunmaktadır. Kırmızı renkle güçlenen bu resimde yüzler önemli bir rol üstlenmektedir. Bu yüzlerin gerçek yüzün alaycı bir ifadesi mi yoksa maskeleri mi olduğunu anlamak biraz zordur. Ancak sanatçı, izleyiciyi farklı düşüncelere sürükleyen fantezi dünyasında gerçeğin yerine, maske ve aldatıcı giysilerin arkasına gizlenmiş, sürekli çürüyen ve korku dünyasını göstermeye çalışmaktadır.

Beyaz, mavi, kırmızı ve sarı rengin hakim olduğu bu resimde, sanatçı yüzlere yüklediği anlamlar kadar renklere de anlamlar yüklemektedir.

Mavi: Kutsallığı ve ölümü

Kırmızı: Şiddet

Sarı: İçe dönüklüğü

Siyah: Karamsarlığı simgeler

Sanatçı bu resimde dış dünyayı kendi sanat anlayışı ile yorumlamakla kalmıyor, kendisinin ruhsal durumunu doğrudan yansıtmaya yolunu seçiyor.

Maskeler ve ölüm adını verdiği bu resimde kötümser, ikiyüzlü insanları, korku, nefret, yalnızlık ve ölüm gibi kavramları anlatmış. Böylece yaşadığı çevreye tepkisini göstermiştir.

Çocuklar, sadece dış dünyanın güzelliklerini anlatan resimler yapmaz. Onların da tepkileri vardır. Nefret ettikleri ya da üzüldükleri veya içine attıkları olaylar veya durumlar vardır. Bu tür resimler çocuğun içinde bastırıldığı istenmedik durumları ifade etmede onlara cesaret verebilir. Böylece resmini kendi iç dünyasının psikolojisini anlatan bir araç olarak da görebilir. Bu resim çocuğa sınırsız bir anlatım olanağı sunarken, onu yaratıcılığa da sevk eder.

Resim 3. Edvard MUNCH, Çocuklar, 1903, T.Ü.Y, 87 x 111 cm, Munch Müzesi

Yan yana durmuş dört çocuğu, hatıra fotoğrafı gibi poz vermiş halde gösteren güzel ve etkileyici bir örnektir.

Kompozisyona çocuk figürlerinin hakimiyetinin yanı sıra fondaki turuncu, beyaz, yeşil ve pembe resme sıcak bir görüntü vermektedir. Figürler çok yalın ve sade olmalarına karşın, güçlü bir etki yaratmaktadır. Çocukların yüzlerinde hüzünlü bir ifade vardır. Sanatçının göstermek istediği de belki budur. Çocukların üzerindeki koyu renkli önlük giysiler, çocukların ruh halleriyle de uyumludur.

Çocukların ilgisini çekebilecek bu resimde sanatçı, boyları birbirinden farklı olan dört çocuğu yan yana gösterse de ince bir uyum ve güzel bir kompozisyon sezilir. Bu kompozisyonda sanatçı, renklere ve figürlere anlam yüklemiştir.

Turuncu fon: Yaşamın kutsallığı ve sevinci

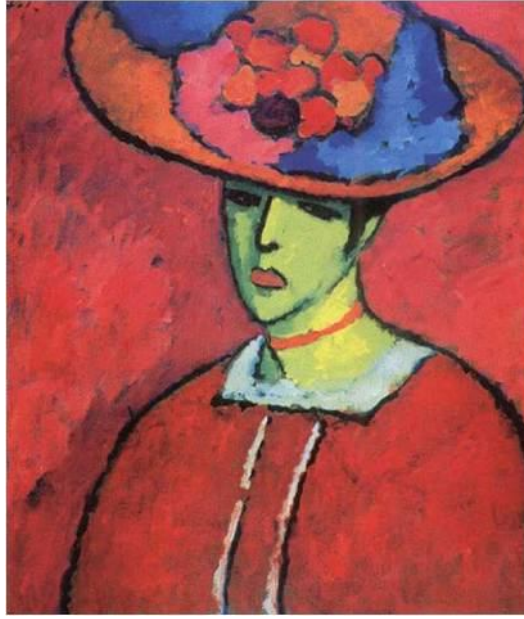
Beyaz: Saflık ve masumiyeti

Yeşil: Doğayı

Koyu önlükler: Yoksulluğu simgelemektedir.

Çocuklar aile resmi yapmaktan hoşlanırlar. Türk toplumunun yapısı gereği bir ailede birden fazla çocuk bulunmaktadır. Genelde de bu şekilde yan yana gösterirler. Hatta

anne ve babalarını da eklerler. Onlar için önemli bireyleri farklı gösterirler. Bu onların içsel dünyalarının ifadesidir. Bunu ifade ederken ayrıntılara girmezler, yalın ve sadelik içerisinde gösterirler. Munch' un bu resmi de yalın ve sade olarak yapılmıştır. Çocuk bu resmin karşısında *yapamama* korkusuna kapılmaz. Aksine cesaret alır. Çünkü sadelik, yalınlık, sembolik renkler ve mekan çocuğa cesaret verir. Bu tür resimler daha çok 4 ve 5. Sınıf öğrencilerine uygundur. Çocukların boy, yaş ve fiziksel özellikleri yansıtabilmesi için doğayı gözlemlemesi gerekir. Bu yaş grubu çocuklar bunu yapabilecek bilişsel zekaya sahiptirler. Bu yüzden bu resimler çocuk için hem yaratıcılıklarının gelişmesinde hem de estetik kültürlerinin artması için son derece yararlı olacaktır.

Resim 4. Alexey Von JAWLENSKY, Sıcak Çikolata, 1910, T.Ü.Y, 65 x 75 cm, Özel koleksiyon

Sınırlı kullanılan sarı, mavi, yeşiller hariç neredeyse tamamı kırmızı olan çarpıcı bu portre sanatçının üslubunu yansıtan güzel bir örnektir.

Büyük çoğunluğu kırmızı olan bu resme yüzdeki sarı- açık yeşil renk, yakadaki beyazlık ve şapkadaki mavi renk resme renk zenginliği katmıştır. Bu çarpıcı renkler ayrıca fırça sürüşleriyle (doku) güçlenmiştir. Bu etkileyici ve güçlü renkler arasında duygulu hatta hüznü barındıran bir kadın portresi kendisini hissettirir. Bu zıtlık izleyicinin ilgisini doğrudan yüze yöneltir. Yoğun kırmızılarının içerisinde yüzde kullanılan yeşillik doğrudan yüz ifadesinde bir yoğunlaşmaya yol açmaktadır.

Bu portredeki yüz ifadesi unutulmaz bir etki bırakır. Klasik form, derinlik, ışık-gölge resimde görülmez. Daha çok düzlemsel bir etki bırakmaktadır.

Sanatçı dış dünyanın gerçeği olan insanı iç dünyanın gerçeğine dönüştürürken renklere psikolojik ve sembolik anlamlar da yüklemiştir.

Kırmızı renk: Psikolojik etkisiyle insanı şaşırtır ve rahatsız eder.

Yeşil renk: Kırmızının gerilimini ortadan kaldıran rahatlatıcı lekeseiliğiyle adeta insanı yaşam mücadelesine bağlar.

Mavi şapka: Siyah konturla çevrelenmiş şapkadaki mavi lekeler bir kasvet ve hüznü çağırışını yapmaktadır.

Yakadaki açık mavi: Bir anlamda hafifletilmesi gereken kasvet duygularına gönderme yapar.

Yüzdeki yeşille karışmış sarı renk: Yaşamın kutsallığı

Sanatçının figürü belirleyen siyah konturları yok farz ettiğimizde kompozisyona baştan aşağı çarpıcı bir kırmızılık hakim olur. Sanatçı siyah konturlarla bir sınır oluşturarak kırmızılığın içinden bir form ortaya çıkarmıştır. Bu form aynı zamanda konturlar hariç yine kırmızılığın içerisinde. Portrenin yüzündeki açık yeşil renk insanın masumiyetine ve yaşam mücadelesine bağlanır. Ancak gözler burun ve ağzın siyah lekelerle ifadesi rahatsızlık, huzursuzluk ve sıkıntı hissi uyandırır.

Figürün başındaki büyükçe elips biçimindeki şapka başı yarıya kadar örterek resimde güçlü bir bölüm olarak karşımıza çıkar. İki parçadan oluşan mavi renk tanıdık bir biçimi göstermemektedir. Bu şapka biçimindeki büyük elips hristiyan sanatındaki haleleri de hatırlatmaktadır.

Bu resim çocuklar üzerinde olumlu ve güçlü bir etki bırakacaktır. Çocuklar zaman zaman da olsa portre yapmaya yönelirler. Sanatçının imgeye dönüştürdüğü bu portre çocuğun da imgeye dönüştüreceği portreye hem estetik açıdan hem de üslup açısından güzel bir örnek teşkil edecektir.

Resim 5. Maurice de VLAMİNCK, Seine Nehri Üzerinde İki Bot ve Şato, 1906, T.Ü.Y, 120 x 159 cm, Courtesy of Brown University

Önce bir doğa sonra bir renk. Vlaminck'in güçlü yorumunu gösteren güzel bir resimdir. Sıcak ve soğuk renklerin iç içe ve birlikte kullanılması resimde çarpıcılığı sağlarken, güzel bir ahenkte yakalamıştır. Resimde mavinin güçlü etkisi turuncu ve az sayıda kırmızıyla dengelenmiştir. Renk zenginlikleri etkileyici fırça darbeleriyle birleşerek daha güçlü bir anlatım oluşmuştur. Renklerin bazen sınırlı biçimlerde bazen de serbest olarak görülmesi bir rastgelelik izlenimi verse de kolayca yapılmış bir resim olarak gözükmemektedir. Sanatçı doğayı ele alırken doğanın renklerine anlamlar yüklemiştir.

Turuncu: Güneş ve yaşam

Maviler: Devinim- süreklilik

Tekneler: Geçimin zorluğu

Kırmızı: Enerji

Beyaz: Tabiatın temizliği

Sanatçı gördüğü doğayı resim düzlemine taşımakla birlikte resmi yatay olarak dört parçaya bölerek anlatmıştır. Gökyüzü, uzaktaki evler, dere ve kıyı. Arka planda durağan görüntülerin aksine resmin ön planında hareketli görüntüler vardır. Tekneleri hareket halinde gösterirken sudaki renk lekeleri yaşamın canlılığını ve sürekliliğini anlatmaktadır. Her ne kadar resimde figür olmasa da insanın içinde yer aldığı bir yaşamı hissettirmektedir.

Resmin konusu günlük bir yaşamdan alınan sıradan bir konu olmakla birlikte renklerin coşkusuyla ve güçlü bir yorumlamayla önemli hale gelmiştir. Sanatçı gördüğü o "an'ı" sonsuzluğa taşımasını başarmıştır. Yaşam sevincinin, umudun, mutluluğun izlerini renkler üzerinden vermiştir. Bu da sanatçıının hayata bağlılığının ve yaşam sevincinin en güzel dışavurumudur.

Sanatçı sıradan bir konuyu resim düzlemine taşırken dış dünyanın gerçeklerini kendi iç dünyasının gerçekleriyle değiştirmiştir. Evler, ağaçlar, tekneler, su kısaca ne varsa hepsi sembolik bir anlatımla verilmiştir. Çocuklar da günlük, sıradan olayları resim düzlemine taşırken sembolik anlatımlara yönelirler. Ve onlar da dış dünyanın gerçekliğini çok da önemsemezler. Bu sebeple Vlaminc'ın neredeyse bütün eserleri günlük yaşamı ve yaşam sevincini ifade ettiğinden çocuklara güzel örnek oluşturacaktır.

Resim 6. Kees van DONGEN, Dolly'nin Portresi, 1911, T.Ü.Y, 46 x 55cm, Özel koleksiyon

Masumiyetin ifadesi ve güçlü bir duygunun yüklendiği bir çocuğa ait portre. Koyu ve soğuk renkler sıcak bir fondan hemen ayrılmaktadır. Bu soğuk ve koyu renkler arasından görünen beyaz- pembe yüz hemen kendisini duygulu ve etkili bir şekilde göstermektedir.

Figüre ait olan koyu yeşil, mavi ve siyahlar fondaki sarı renkle zıtlık oluşturarak canlılık katmaktadır. Bu güçlü renklerin yanı sıra çok etkili bir kırmızıyı ve beyazı da görmek mümkündür. Bazen birbirine armoni olan bazen de zıt gelen bu renkler oldukça uyumlu ve başarılı görülmektedir.

Geniş fırça darbelerinden oluşan bu resimde güçlü bir yorumlama kendini hissettirir. Sanatçı dış dünyanın resme nasıl dönüştürüldüğünün en güzel örneğini vermeyi başarmıştır. Güçlü bir sarı olan fon ve güçlü koyu renkler arasından öne çıkan duygu yüklü bir portre sanki her şeyin önüne geçmek istercesine bize görülmektedir. Bu kadar rengin ve valörün (koyunun) içerisinde sınırlanmış yüz bir masumiyetin ve saflığın en duygulu bir şekilde ifadesini yansıtmaktadır.

Gerçeğin görüntüsünden yola çıkan sanatçı görüneni resim düzlemine taşıırken renklere de sembolik anlamlar yüklemiştir.

Bu semboller;

Sarı renk: Dünyevilik

Yeşil renk: Durağanlık

Mavi renk: Kutsallık

Beyaz renk: Saflık ve masumiyet

Çok da belirgin olmayan yeşil bir palto ve başını çevreleyen irice bir şapkanın arasından bize bakan çocuksu masumiyetindeki kadın, duygulu ve zarif bir şekilde yalnızlık hissini de düşündürerek görünmektedir. Kadının yüzüne vuran beyaz renkli ışıklar kadının ruhsal durumunu ön plana taşımaktadır. Bütün bu kasvetli renkler inatla varlığını sürdürmek ister gibi görünmektedir.

Sanatçı portrenin dışında kalan eşyaları kabaca gösterirken portrede daha çok renk ve biçim zenginliğine gitmiştir. Biçimler daha belirgin olmakla beraber derinlik etkisi de hemen göze çarpar. Boyundaki kolye bile gösterilmiştir. Kadının iri gözleri yaşama bağlılığı ifade eder kırmızı dudaklar kadınsı duyguyu çağrıştırmaktadır. Böylece sanatçının portreye yüklediği renk ve biçim zenginlikleriyle dış dünyanın gerçeğinden çok iç dünyanın gerçeğine önem verdiğini görmekteyiz.

Sanatçı bu resimde renk ve biçimlerin zenginliğiyle birlikte iç dünyanın gerçekliğini göstermeyi başarmıştır. Çocuklar da özellikle portrelere böyle güçlü anlamları yüklemeyi severler. Her ne kadar çocuksu hava taşımasa da çocuklar için etkileyici ve güzel bir örnek teşkil edebilir.

Resim 7. Raoul DUFY, Sainte Adresse'de Yelkenli Bot, 1912, T.Ü.Y, 86.4 x 114.3 cm, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Dufy'e özgü renk, çizgi ve doku bakımından etkileyici ve merak uyandıran bir resimdir. Uyumlu renkleri ve çizgileri kullanan sanatçının çalışmalarından güzel bir örnektir.

Resme ilk bakıldığında mavi-turuncu-yeşil dengesini görüyoruz. Bu canlı renklerle birlikte beyazın da etkili bir şekilde kullanılması resme kuvvetli bir canlılık katmıştır. Binaları birbirinden ayıran dikey çizgiler ve denizde dalga görevi yapan kesik zikzak çizgiler resme zenginlik katmaktadır.

Bu resim çocuklara ilginç gelecek ve olumlu bir etki bırakacaktır. Sanatçının hızlı çalışılmış izlenimi veren özgür anlatımı izleyiciyi hemen etkiler. Böylece doğayı yorumlayan sanatçının oluşturduğu güçlü bir üslup ortaya çıkar. Kompozisyondaki tüm detaylar sanatçının dış dünyanın gerçeğinden sıyrılmasıyla süreklilik kazanır. Yaşamdan alınan hareketli sahneler gerçeğin görüntüsü olmaktan uzaklaşır ve birer birer çeşitli anlamlara açılırlar.

Deniz: Umudu ve yaşam sevincini

Renkli binalar: Yaşamın zenginliği

Tekne: Özgürlüğü

Yeşiller: Sakinliği ve doğayı

Beyaz renkli binalar: İnsan ruhunun saflığı, temizliği ve arınma isteğini temsil eder.

Resmin ön planında resmin yarısını dolduran dalgalı deniz yaşamın hareketliliğini ve yaşam mücadelesini anlatır. Denizin içindeki tekne ise bu yaşam mücadelesi içindeki özgür ve mücadeleci ruhun temsilidir. Binaların birbirine bitişik olması çarpık bir kentleşmeyi, dayanışmayı temsil eder. Resmin içerisine serpiştirilmiş beyaz binalar ise bu dolu ve çarpık yaşamda huzurun ve nefes almanın önemli imgeleridir. Mavinin içinde yeşil, yeşilin içerisinde mavi, yeşil ve mavi arasında kalan turuncu ve beyazlar yaşamın zenginliğini ifade ederler, doğa ve yaşamın içiçeliğini insan-doğa-toplum ilişkisini veren önemli göstergelerdir.

Sonuçta gerçeğin yerini tutan bu imgeler ve bu imgelerin izleyicide bıraktığı güçlü etki yaşamı, mücadeleyi, dayanışmayı, özgürlüğü, hayata bağlılığı, sevgi ve saygıyı kısaca yaşama ait ne varsa bize göstermektedir. Bu içtenlikle yapılmış resim çocuğa resim yaparken imge ve kavramları nasıl gösterildiğini öğretecek ve çocuğun sanattan haz almasını sağlayacaktır.

Bu eser çocuğun "Doğamızı Tanıyalım Etkinliğinde" de örnek olabilecek güzel bir eserdir. Her ne kadar form, perspektif, benzetme, gözlem gibi sanatsal kavramlar görünmese de nesnelerin belli bir mekanda art arda dizilmeleri renklerin resim düzleminde dengeli dağılımı beyazın dengeli biçimde kullanılması bakımından daha çok 4 ve 5. Sınıflar için örnek teşkil edecektir.

Resim 8. Othon FRİESZ, Munih'te Kar, 1909, T.Ü.Y, 64 x 80 cm, Pushkin Müzesi, Moskova

Karla kaplı bir meydan, kayan-eğlenen insanlar ve arka planda çatılı karla kaplı yüksek binalar. Sanatçıya özgü güzel bir resimdir. Coşkulu renklerden ziyade beyazın saflığını ve sadeliğini kullanan sanatçı duygu yüklü bir eser ortaya koymuştur.

Resimde ne renklerin coşkusu ne de yüzlerde ifade ne de ince ayrıntılar vardır. Binalar kabaca, ağaçlar yalın, insanlar ise belli belirsiz gösterilmiştir. Binalara düşen pastelleşmiş sıcak renkler resme canlılık ve renk katmaktadır. Beyazla karışmış farklı renk geçişleri ise resmin armonisini zenginleştirmektedir.

Resimde düşünülmüş bir kompozisyon görüntüsünden çok çabucak bitirilmiş bir "doğaçlama" anlayışı kendisini resim düzlemine taşıırken güçlü bir üslup ve yorumlama dikkat çekmektedir. Bu yorumlamada renklere ve biçimlere de anlamlar yüklenmiştir.

Beyaz renk: Kış mevsimini

Sarı-turuncu sıcak renkler: Güneş

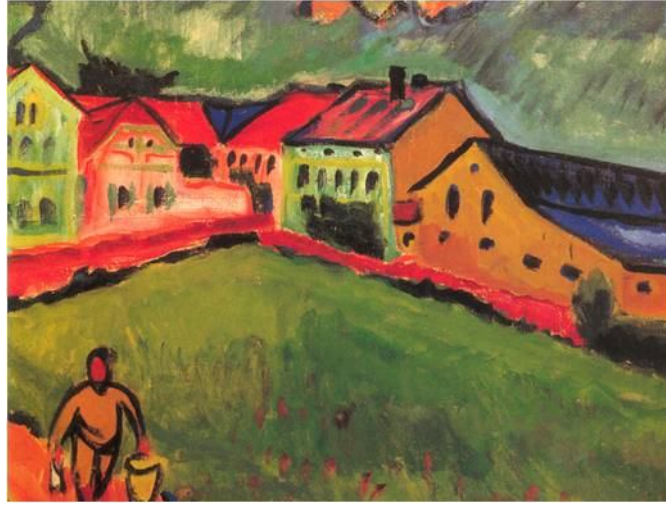
İnsanlar: Yaşamın sürekliliğini

Binalar: Şehri

Resmin büyük bir kısmını yeryüzü oluşturmaktadır. Böylece sanatçı doğaya geniş bir pencereden bakmaktadır. Resmin üst kısmında ve arka planda yatay bir biçimde dizilmiş çok katlı binalar görülmektedir. İnsanlar kış mevsiminin ve yağan karın tadını

çıkarmaktadırlar. Ağaçlar motife dönüşmüştür. Resimde binaların ve ağaçların ve beyaz karın varlığı kolayca dikkat çekerken resmin her yanına serpiştirmiş insanlar da resme bir hareket, zenginlik ve ahenk katmıştır. Böylece sanatçı bu insanlarla resme güçlü bir duyguda yüklemiştir. Panayır havasında geçen bu görüntü binaların sertliğine ve kış mevsiminin soğuk görüntüsüne sıcaklık ve içtenlik katmıştır.

Sonuçta sanatçı dış dünyanın gerçeğini kendi iç dünyasında değiştirerek etkileyici ve güzel bir eser ortaya koymuştur. Evlerin, ağaçların, figürlerin gerçeğinden bu kadar soyutlanması çocuklar tarafından kolay algılanacaktır. Böylece onlar üzerinde olumlu bir etki bırakacaktır. Çocuklar günlük hayattan alınan bir konuyu resim düzlemine taşıırken bu tür resimler onlara ışık tutacaktır ve onların doğayı yorumlamasına ve estetik gelişimine büyük katkı sağlayacaktır.

Resim 9. M. Hermann PECHSTEIN, Moritzburg'da Çayır, 1910, T.Ü.Y, 80.3 x 70.2 cm, Leonard Hutton Galleries, New York

Yeşiller içinde kırmızı evler, dışavurumun özgürlüğü ve tabiatı resimleştirme kısaca Pechstein. Coşkulu ve duygulu renkleri kullanan sanatçının eserlerinden güzel bir örnektir.

Yeşil, kırmızı ve mavi üç güçlü renk resme canlılık katmıştır. Bu üç güçlü renge yardımcı olan ana renkler ve çizgiler de çok başarılı bir şekilde kullanılmıştır. Bu resim sanatçının doğaya olan bağlılığını ve yaşama olan sevincini hiçbir zaman kaybetmediğini gösterir. Böylece bu resimler çocuklar üzerinde güçlü bir etki bırakır.

Bu resim kısa sürede bitirilmiş hissi uyandırmaktadır. Çünkü hiçbir ayrıntı, işçilik ve güçlü bir kompozisyon görülmez. Daha çok kişisel üslup ve yorumlama kendini gösterir. Dış dünyadan alınan bu gerçek iç dünyanın gerçeğiyle yer değiştirmiştir. Ayrıca sanatçı sürdürdüğü renklere anlam da yüklemiştir

Yeşil: Doğayı

Kırmızı ve pembe: Gündüzü ve yaşamı

Lacivert çatı: Geceyi

Öndeki Figür: Yaşamı

Resimde yeşil renkli geniş bir alan hemen göze çarpar. Çayır hissini veren bu görüntü yaşamın sürekliliğini yansıtır. Hemen bu yeşilin üzerinde yer alan sıcak renkli turuncu-pembe-kırmızı evler ise yaşama bağlılığı ve yaşam enerjisini yansıtır. Gökyüzündeki

yeşil-gri renkler ise yağmur hissini uyandırarak bereketi sembolize eder. Resmin sağ alt köşesinde bir elinde kova taşıyan insan figürü ise hayat belirtisini ve doğa insan ilişkisini yansıtır. Doğayla iç içe yaşamın ve doğayla mücadelenin kutsallığını da bize hissettirir.

Sonuçta sanatçı insan ve doğayı en yalın ve en çarpıcı renklerle anlatırken coşku ve duyguyu da katmasını bilmiştir. Yaşamın güzelliğini vurgularken zorluğunu da hissettirir. Bütün bunların yanı sıra yaşamı çalışarak sürdürenlere duyduğu sevgi ve bağlılığı bize anlatmaya çalışır. Sanatçı dış dünyanın gerçekliğini duyguların içtenliğiyle bize yansıtmıştır. Çocuklar da dış dünyayı en duygulu bir şekilde yansıtır. Renkleri ve biçimleri istedikleri gibi değiştirebilirler. Bu bakımdan sanatçının bu eseri ilköğretimin her kademesinde doğamızı tanıyalım etkinliği içerisinde güzel bir etkinlik olarak değer katabilir.

Resim 10. V. Wassily KANDINSKY, Kış Peyzajı, 1909, Karton üzerine yağlı boya, 75.5 x 97.5 cm, Rusya Devlet Müzesi, St. Petersburg

Doğada görmeye alışık olmadığımız ama gerçekte var olabilecek etkileyici bir resmin karşısındayız. Duygulu renkleri kullanan sanatçının çalışmalarından güzel bir örnektir.

Sanatçı sarı-mavi gibi zıt renklerin tonlarıyla ilginç ve çekici bir eser üretmiştir. Resmin tam ortasında yer alan ev resme canlılık katmıştır. Sanatçı resmi ikiye bölerek büyük fırça darbeleriyle geniş bir alan yaratmıştır. Sarının ve mavinin zengin tonları resimde duygusal bir etki yapar. Resmin ortasında yatay olarak uzaktan gösterdiği evler, ağaçlar ve dağlar vardır. Koyu yeşili ve maviyi en belirgin renk olarak kullanmıştır. Gökyüzünde ise parlak sarıyı ve beyazı kullanarak çarpıcı bir görüntü oluşturmuştur. Resmin sağ alt köşesinden resmin ortasına kadar uzanan ağaçlı yol perspektif etkisi yapmaktadır. Sanatçı doğayı büyük bir duyarlılıkla ele almıştır. Bütün çarpıcı ve duyarlı resimler çocukların ilgisini çeker ve olumlu bir etki bırakır.

Yeşil: Doğa

Sarı: Yaşam enerjisi

Açık mavi ve pembeler: Kışı

Ağaçlar: Tabiatı

Resmin arka planında gökyüzünde yer alan kuvvetli sarı, açık yeşil ve beyaz renkler güneşin doğa üzerindeki güçlü etkisinin anlatırken yaşamı da hissettirir. Mavi dağlar bu yaşamın kutsallığını vurgular gibidir. Sağ üstte yer alan sivri yeşil dağ, doğa'nın gücünü

ve yaşam umudunu simgeler. Merkezde yer alan sarı renk ise hiçbir insan belirtisi olmamasına rağmen yaşam enerjisini çağrıştırır. Sanatçı doğanın gücünü ve güzelliğini insansız olarak ele alırken doğanın saflığını ve temizliğine de gönderme yapmıştır. Resmi dikeyine ikiye ayıran yol, yaşama uzanan yolu temsil ederken iki yanında yer alan kuru ağaçlar ise tabiatın canlılığına gönderme yapmaktadır.

Bilinen ya da görünen bir doğadan çok doğadan esinlenilerek oluşturulmuş bir resim karşımızda durmaktadır. Tabiat karşımızda birer sembol olarak görünür. Bu sembollere sanatçı yoğun duygusal bir anlam da yüklemiştir. Resme dönüşmüş bir gerçeğin kendisidir. Kar'ın soğukluğu ile güneşin sıcaklığı arasındaki büyüleyici bir çelişki vardır. Üşüme hissinin ve sıcaklık hissini çok kolayca hissedebiliyoruz. Böylece sanatçı bu doğa görüntüsüne yoğun duygu katmayı da başarmıştır.

Çocuklar da doğa görüntülerine sıkça yönelirler. Yönelindikleri bu doğaya duygusal anlamda yüklerler. Bu yüzden çocuklar bu eserdeki gerek sembolleşmiş görüntülerden gerekse özgürce sürülmüş renk lekelerinden çok kolay etkilenecek ve bu etkilenme onlara resim yapma heyecanını sağlayacaktır.

Resim 11. Paul KLEE, Senecio, 1922, Panoya tutturulmuş tuval üzerine yağlıboya, 38 x 40.5 cm, Kunstmuseum, Basel

Klee'nin ilgi çekici merak uyandıran bir resminin karşısındayız bir insan yüzünden çok geometrik biçimler öne çıkmaktadır. Yuvarlak, kare, üçgen biçimlerinden oluşan sembolik bir resim.

Renk ve biçim iç içe geçmiş biçimin gücü mü rengin gücü mü belli değil. Biçimin, rengin ve konunun gücü birbirine karışmış. Sanatçı kare bir tuvalin içerisine yuvarlak biçimi yerleştirmiş. Bu biçimlerde yer alan renklerin çarpıcılığı öne çıkmaktadır. Turuncu bir zemin resme sıcaklık katarken gözün yerini tutan kırmızı noktalar da resme farklı, etkileyici bir hava katmaktadır.

Soyut biçimlerden oluşan ve giderek bir insan başını hissettiren bu resim çocuklar üzerinde güçlü ve olumlu bir etki bırakır. Yorumlama, kurgu fikrini ve hissini öne çıkarır. Sanatçı geometrik biçimlerden yararlanmakla birlikte sembolik anlamlar da yüklemiştir.

Turuncu renk: Yaşam sevinci ve dünyevilik

Yuvarlak baş: Evren ve merkez

Kırmızı gözler: Yaşama bağlılık

Pembe yüz: Mutluluk

Resim bir düzlem üzerine kurulduğundan mekânsal derinlikten söz etmek oldukça güçtür. Resmin en altında yer alan yatay düzlem mekan etkisi yaratsa da derinlikten bahsetmemiz oldukça zordur. Sanatçı düzlem üzerinde renk, biçim ve konu aracılığıyla bize bir mesaj vermektedir. Bu mesaj daha çok kavramsaldır. Ancak çocuklar bu mesajdan çok basite indirgenmiş bir baş görüntüsünün ilgi çekiciliğiyle ilgilenirler. Çocuklar sanatın benzetme yönünden çok yorumlama yönüyle de ilgilenirler ve geometrik biçimleri bir oyun gibi kullanıp onu bilinen nesnelere dönüştürürler. Bu nesneler kimi zaman bir ağaç, bir güneş, bir kelebek olarak karşımıza çıktığı gibi bir portre olarak da karşımıza çıkabilir.

Bu tür düzleme dayalı renk ve biçimlerden oluşan resimler çocuğun birinci ve ikinci sınıflarında renk ve biçimleri tanıma etkinliğinde çok rahat uygulayabilecekleri bir örnektir.

Resim 12. E. Ludwig KIRCHNER, Natürmort ve Laleler, 1912, T.Ü.Y, 78.5 x 68.5 cm, Haubrich Donation

İki zıt rengin güçlü etkisinde neredeyse kaybolacak olan nesneler Kirchner'e anlatan çarpıcı bir resimdir. Kırmızının şiddeti resmin her yanına yayılmıştır ve böylece nesneden çok rengin öne çıktığı güzel bir resimdir.

Her ne kadar hakim renk kırmızı olsa da yeşil ve sarılar resme canlılık getirmiştir. Bunun yanında mavi, kahverengi, beyaz, siyah gibi renkler de resme zenginlik katmıştır. Mavi ve yeşil iki zıt renk başarılı bir şekilde bir araya getirilmiştir. Böylece akademik anlayıştaki uyum da önemsenmemiştir.

Kırmızı örtülü bir masa üzerinde rastgele serpiştirilmiş objeler ve gelişi güzel sürülmüş renkler resmin çabucak yapıldığı hissini uyandırmaktadır. Resimdeki grafik düzen pek önemsenmemiştir. Kompozisyon özgür ve ifadeci bir ruhla oluşturulmuştur. Ancak güçlü bir üslup ve yorumlama dikkat çekmektedir. Sanatçı doğaya ait nesneleri olduğu gibi göstermemiş bu gerçeği resme dönüştürmüştür. Bunu yaparken sembollerden de yararlanmıştır.

Kırmızı masa örtüsü: Yaşamsal zaafılar (kumar para şehvet vs.)

Yeşil renk: Yaşam

Kirlenmiş sarı: Olumsuzluk belirtisi (kumar masasında çiçeğin yer alması bir tezatlıktır. Çiçekler yaşamın güzelliğidir ama bu ideal yaşam ve yaşamın güzelliği tehdit altındadır. Kirli olmasından dolayı)

Masanın üzerindeki iki el: Kumar oynayanlar yani yanlış yola ve günaha sürüklenenlerin elleri.

Siyah Kahverengi porselenler: Mütevazı yaşamı temsil eder. Koyu siyah lekelerle birleşmeleri dolayısıyla tam tersi bir anlam kazanır.

Kırmızı örtülü masada yer alan birbiriyle alakasız objeler göze çarpar. Arka planda kalan yeşil yapraklarıyla kaynaşarak düzlemsel bir etki yapar. Resimde mekânsal derinlikten çok düzlemsel bir derinlik göze çarpar. Bu da nesnelerin arka arkaya sıralanmasından oluşmuştur. Resimde en dikkat çeken şey sağ alt köşede yer alan iki eldir. Kime ait olduğu belli olamayan bu eller kumara ve dünyevi tutkulara esir olan insanları temsil ederler.

Sonuç olarak bir nesneler bütününden ziyade renkler ve biçimler bütünü olan bu görüntü sanatçının doğayı nasıl göstermek istediğinin bir ifadesidir. Çocuklar da natürmort resimleri yaparken eşyanın gerçekliğiyle ilgilenmezler onları gördükleri gibi değil de göstermek istedikleri gibi yansıtırlar. Zıt renkleri yan yana kullanmaktan kaçınmazlar. Ritm ve armoni onların bilmeden uyguladıkları resimsel ifadedir. Bu sebeple Kirchner'in bu resmi çocukların dikkatini çekecek onların özgürce resim yapmalarına imkan sağlayacak ve bununla beraber estetik gelişimlerine olumlu etki yapacaktır.

Resim 13. Franz MARC, Geyikler, 1913, T.Ü.Y, 55.5 x 71 cm, Özel koleksiyon

Marc'ı anlatan güzel bir resimdir. Sanatçı rengi, çizgiyi ve figürleri soyut bir düzlemde etkili bir biçimde bir araya getirmiştir.

Sanatçı resimde dört ana rengi kullanarak çarpıcı bir görüntü oluşturmuştur. (yeşil, sarı, kırmızı ve mavi) bu renklerle birlikte hareketli çizgiler resme bir devinim katmıştır. Bu kullanılan renk ve çizgilerin arasına birkaç hayvan figürünü (geyik) katarak ilginç ve farklı bir görüntü yakalamıştır. Doğanın renklerini doğanın canlılarıyla birleştirmiştir. Sanatçı renkleri ve hayvanları bir arada kullanırken sembolik anlatıma da yönelmiştir. Yeşil renk: Doğa

Sarı renk: Güneş

Kırmızı: Hareket

Mavi: Evren

Hareketli çizgiler: Yaşamın sürekliliği

Geyikler: Doğanın zenginliği

Sanatçı doğayı resim düzlemine taşıırken "doğa başka sanat başka" felsefesini benimsemiştir. Doğanın derinliği, mekanın gerçekliği bu resimde yoktur. Doğaya ait renkleri ve biçimleri zaman zaman öne çıkartarak zaman zaman da yok ederek göstermiştir. Renkler mi- çizgiler mi –hayvanlar mı öne çıkmaktadır, pek belirgin değil.

Karşıdan soyut gibi görünen bu resimde dört geyiği fark edebiliyoruz. Renklerin içerisine gizlenmiş olan bu figürler çizgilerin yardımıyla belirginlik kazanmaktadır. Sanatçı doğa ve hayvan ilişkisini soyut bir düzlemde anlatmıştır.

Sonuçta sanatçının bu eseri görmeye pek de alışkın olmadığımız ilginç bir görüntü oluşturmaktadır. Bu ilginçlik çocukların da dikkatini kolayca çekecektir. Böylece çocuğun hayal gücünün gelişmesinde alışagelmiş, kurallaşmış alışkanlıkların yıkılmasında ve kendisini sınırsızca ifade edebilmesinde önemli rol oynayacaktır. Böylece bir resme kolayca ekleme yapılabilir ve resim zenginleştirilebilir. Resme konulabilecek eklemeler çocuğun resimdeki sürekliliğinin devamlılığını sağlayacaktır. Böylece çocuk resim yapmaktan haz duyacaktır. Aynı zamanda farkında olmadan estetik duygusunu geliştirecektir.

**Resim 14. Hans HOFMANN, Katedral, 1959, T.Ü.Y, 188 x 122 cm,
Özel koleksiyon**

Sarı, kırmızı ve mavinin hakim olduğu irili ufaklı geometrik parçalardan oluşmuş soyut bir resim bulunmaktadır.

Resim geometrik bir düzenleme olarak oluşturulmuş ve tanıdık bir nesneyi de çağrıştıran herhangi bir ipucu da vermektedir. Sanatçı adına her ne kadar katedral adını verse de bunu belgeleyecek hiçbir ipucu göstermemiştir. Ancak katedrali renklere yüklediği simgesel anlatımla ifade etmiştir.

Mavi: Ruhaniliği- göksel aşkı

Sarı: Ölümü ve dünyeviliği

Kırmızı: Tanrısal aşkı şehit azizleri

Yeşil: Bahar ve bereketi

Kahverengi: Kutsal ölüm, dünya değerlerinden sıyrılma

Resmin ilkelerini görmesi açısından son derece yararlıdır. Büyük-küçük, yatay-dikey ilişkisi, simetri duygusu, baskın (ana) renk kuralı, ritim, armoni espas gibi kavramların öğretilmesi açısından oldukça faydalıdır. Bu tür resimler benzetme endişesi

barındırmadığından ve tek bir düzenleme ilkesi olmadığından çocuğun serbestçe hareket edebileceği çalışmalardır.

Çocuğun kendisi de basit konuları (ilkbahar, yaz) bu tür anlatım zenginliği ile ifade edebilir. Sanatsal ifadenin sınırsız anlatım olanaklarını keşfeder. Böylece çocuğun yaratıcılığı ve estetik bakışı gelişebilir.

Resim 15. August MACKE, Moda Vitrini, 1913, Kağıt üzerine suluboya, 29 x 22,7 cm, Özel koleksiyon

Macke'nin üslubunu yansıtan güzel ve etkileyici bir resimdir. Renk zenginliği resme coşku katmıştır.

Resimde sarı, yeşil, kırmızı ve mavinin güçlü etkisi vardır. Sarı resmin hemen hemen her yanına dağılmıştır. Küçük kırmızı lekeler ise resmin ortalarında yer alarak etkin bir rol oynamıştır. Yeşil resme hem bir derinlik katmış hem de sarı ve kırmızı sıcak renklerin gücünü dengelemiştir. Renklerin ton farklılığıyla zenginleşmesi zengin bir renk armonisi oluşturmaktadır.

Renkler sınırlandırılmış biçimler üzerinde kullanıldığından spontanel bir yaklaşımdan ziyade planlanmışlık ve hesaplanmışlık hissi uyandırır. Doğayı güçlü bir şekilde yorumlama kendini hissettirir. Sanatçı her ne kadar renkleri biçime bağlı olarak kullansa da bu renklere sembolik bir anlamda yüklemiştir.

Yeşil: Doğayı

Sarı: Yaşamın izi

Kırmızı: Yaşam enerjisi

Maviler: Gökyüzü ve boşluk (hava)

Günlük hayattan aldığı bir konuyu sanatçı resim düzlemine taşımıştır. Ancak bu günlük hayat kolayca ve net bir şekilde gösterilmemiştir. Biraz dikkat ettiğimizde resmin

önünde bir anne ve çocuğu fark edebiliyoruz. Yine küçük ölçekte çizilmiş iki figür derinlik etkisi yaparak gösterilmiştir. Resmin sağ üst köşesinden aşağıya doğru sarkan sarı renkli biçim tente (güneşlik) hissi uyandırmaktadır. Buradan hareketle anne ve çocuğun renk zenginliği içerisinde gösterilmiş olan vitrine baktıklarını anlıyoruz. Yaşamın zevkli sahnesi yine renkli bir anlatımla gösterilmiştir. Vitrinde nesnelerden ziyade sıcak ve açık renklere yönelmesi dikkat çekicidir. Vitrin renklerden oluşmuş bir sembol olarak gösterildiği gibi tüm varlıklar da sembol olarak gösterilmiştir. Ağaçlar, ev, insan, vitrin, tente, yer düzlemi gibi ne varsa her şey gerçeğin birer sembolleridir. Günlük hayatın bu güzel sahnesi yaşam sevincini öne çıkarmaktadır.

Sanatçı böyle bir konuyu ele alırken belirgin geometrik biçimlerden yararlanmıştır. Üçgen, kare ve elips en belirgin geometrik biçimlerdir. Çocuklar da yaşamdan alınan sahneleri kolayca resimleyebilirler. Oyunlar, eğlenceler, caddeler, çarşı ve vitrin gibi konular çocukların resminde sıkça görülür. Onlar da bu dış dünyanın gerçeğini daha yalın ve sade bir şekilde anlatmayı tercih ederler. Kısacası çocuklar resim yaparken sembollere ve geometrik biçimlere sıkça başvururlar. Böylece Macke'nin resimleri çocuklar için güzel bir örnek teşkil ederek çocukların estetik gelişimine katkı sağlayabilir.

Resim 16. Marc CHAGALL, Alacakaranlık, Gece, Müzik ve Dans, 1947, T.Ü.Y, 378 x 500 cm, Özel koleksiyon

Mavilerin neredeyse hakim olduğu bir fon düzleminde sandalyeye oturmuş keman çalan bir figür göze çarpar. Uyumlu renkleri ve çizgileri kullanan sanatçının en güzel eserlerinden bir örnektir.

Resme ilk baktığımızda çocuksu bir anlatımla boyanmış, çizilmiş keman çalan bir figür göze çarpar. Figürün kırmızı yüz rengi, elin beyaz rengi, sarı keman, mor pantolon, soldaki çiçek demeti ve onun üzerindeki beyaz daire soğuk maviler içinde hemen fark edilmektedir. Biraz daha dikkat edildiğinde figürün oturduğu sandalye evlerin çatıları üzerinde durmaktadır.

Bu resmin çocukların ilgisini çekeceği ve onlara yararlı olacağı kesindir. Hayal gücünün ve özgürlüğü anlatımı olan bu resimde renkler ve nesneler sanki gelişi güzel kullanılıyormuş gibi bir izlenim verse de aslında her şey sanatçının kontrolü altında gelişmiştir. Resmin her yanına serpiştirilmiş renk, çizgi ve nesneler mavinin güçlü birleştiriciliği sayesinde, bir bütünün parçaları gibi görünmektedir.

Geceyi simgeleyen soğuk mavinin içinde yer alan yeşil yapraklı kırmızı çiçekler, kemancının omzundaki beyaz kuş, beyaz el, turuncu keman ve kırmızı yüz, gecenin karanlığında kaybolmak yerine daha güçlü olarak görünmektedir.

Bütün bunlar sanatçının ne kadar özgür olduğunu, dış dünyaya bağlı kalmadan, kendi iç dünyasını ne denli özgürce sergilediğinin birer sembolleridir. Figürü evlerin üstünde göstermesi sürreal veya fantazyaya olarak karşımıza çıkmaktadır. Her çocuk bu tür fantazyaya resimleri ilgiyle seyretmekte hatta kendisi de fantazyaya resimler yapmaktadır. Bu fantazyaya resimde pek çok ilginç şeyler ayırt edilebilir, dikkat ve merak uyandırabilir.

Bu resimde ilk bakışta gelişi güzel, naifçe bir etki yaratmış olsa da renkler bize pek çok şeyi anlatmaktadır.

Mavi: Geceyi ve huzuru

Turuncu: Yaşam sevinci

Evler: Yaşam alanı

Kuşlar: Özgürlüğü ve doğayı

Kırmızı çiçekler: Doğanın güzelliğini

Mavi bir fonda yer alan figürün ve nesnelerin birbiriyle sıkı bir ilişkisi yoktur. Keman çalan değil, keman tutan bir figür, kuşların omza ve dize konması, çiçekler sandalyenin evlerin üzerine gelmesi bu alakasızlığın birer göstergesidir. Bu resme ait parçalar düzlemsel bir etki bırakır. Derinlik, perspektif ya da form gibi resimsel öğeler yoktur.

Birbiriyle organik bağı olmayan bu objeler yine de yaşamın bütününe ait parçalardır. Böylece dünyayı ve insanı temsil eder.

**Resim 17. Joan MİRO, Resim, 1953, T.Ü.Y, 195 x 378 cm,
Guggenheim Müzesi, New York**

Renk, çizgi ve dokuyla Miro'yu anlatan etkileyici bir resim.

İlk bakışta resmin ortasında yer alan kırmızı ve mavi renkler hemen göze çarpar ve resme canlılık katan bu renkler hemen üzerindeki yeşil ve sarı renkler de gücünü arttırarak ilginçliğini ön plana çıkarır. Bu renkleri destekleyen hatta kuvvetlendiren kim zaman da ön plana çıkan siyah kalın çizgiler resme sonsuz bir özgürlük ve coşku katmaktadır. Doğadan hareketle başlayan ancak doğayı tekrarlamayan bu renk ve biçimler sanatçının doğayı yorumlamadaki güçlü üslubunu gösterir. Bu renk ve çizgiler nesnenin görüntüsü değil, nesnenin resme dönüşmüş halidir.

Resimde bu güçlü renkler resme canlılık katmıştır. Bununla beraber çok etkili çizgiler ve dokularda vardır. Siyah çizgiler rengi çevreleyen kontur gibi görünmekle birlikte serbest olarak da dolaşarak ritim ve armoniyi oluşturmaktadır. Böyle güçlü renkler, çizgiler ve dokuların bolca kullanılmasına rağmen uyum ve ahenk hemen göze çarpar. Sanatçı bu eserinde sembollere de yer vermiştir.

Yeşil: Doğayı

Sarı: Güneşi

Mavi: Umut

Kırmızı: Yaşam enerjisi

Siyah çizgiler: İnsanı

En üsteki siyah leke: Geceyi

Bir düzlem üzerinde kurulan bu renk ve çizgiler görünenin ötesinde başka duygular da taşır. Bu resim yaşamın düpedüz sembollerle anlatımıdır. Açık mavi ve sarıdan oluşan fon gökyüzünü ve güneşi anlatır. İnsanın yaşamında iki önemli varlıktır. Güneşin ısıttığı yeryüzünde iklimler, mevsimler, kısacası doğa ve insan yaşam sürecektir. Bu renkler de yaşamın coşkusundan ibarettir.

Sanatçı rastgele serpiştirilmiş görünen çizgiler, renkler ve semboller aracılığıyla yaşamı ve yaşam coşkusunu en yalın ve duygulu biçimde göstermiştir. Kısacası sanatçı çizgi ve renklere anlam yüklemiştir. Çocuklar da renk ve çizgilere anlam yüklerler. Bu tür resimler çocuğun 6-7 yaş grubuna anlamlı, uygun bir örnek teşkil edebilir. Böylece çocuk kendi duygu ve düşüncelerini semboller ve imgeler yoluyla yansıtırken bir sanatçıyı tanıma ve öğrenme fırsatını da elde etmiş olacaktır.

Resim 18. Jean DUBUFFET, Caz Grubu, 1944, T.Ü.Y, 130 x 97 cm, Özel koleksiyon

Sanatçının üslubunu doğrudan yansıtan ilgi çekici ilginç bir resimdir. Renklerden çok lekelerle oluşturulan çocuksu figürler hemen göze çarpmaktadır.

Sanatçı renklerden ziyade açık-koyularla, çizgi ve dokularında yardımıyla etkileyici bir görüntü oluşturmuştur. Bu açık ve koyuların üzerinde renk titreşimleri de resme ilginç bir hava katmıştır. Yedi tane yan yana dizilmiş müzik aletlerini çalan bu figürler gerçeğin görüntüsü değil, gerçeğin yerini tutan sembollerdir.

Dubuffet'in sanat anlayışında da çocuk resimlerinden hareket ettiği gözlemlenir. Bu sebeple mantıksal bir kurgu yerini rastlantısal bir kurguya bırakır. Düşünülmeden acelece bitirilmiş bu resimde sanatçının güçlü üslubu doğayı ve insanı yorumlama gücü hemen kendini gösterir. Ayrıca bu eseri oluşturan sanatçı bir takım sembollerden de yararlanmışır.

Koyu lekeler: Umutsuzluk ve içe kapanıklık

Müzik aletleri: Eğlence

Resim bir düzlem üzerine yerleştirilmiş leke ve figürlerden oluşmakta sanatçı bu figürleri görünebileceği kadar yakın plana getirir. Figürlerin aralarında kalan beyaz boşluklar derinlik hissinden çok düzlemsel bir etki bırakır. Böylece figürlerin vermek istediği salt konudan başka bir şey yoktur. Sanatçı caz grubunu en yalın ve en çocuksu

tavırla ilgi çekici bir üslupla göstermiştir. Üç alet gözümüze çarpar. Bunlar gitar, saksofon ve konturbastır. Bu müzik aletleri gerek biçimsel yapılarından gerekse konunun gerçekliği bakımından doğru tercihlerdir. İri gözlü ve dişleri görünen figürler aşırı bir duygunun da ifadesidir. Sanatçı bize güzel ve etkileyici bir konuyu yine güzel ve etkileyici renklerle anlatmak yerine böyle çocuksu bir duygusallıkla göstermesi daha çarpıcı ve ilgi çekici hale getirmiştir.

Sonuçta sanatçı caz grubunu resmetse de vermek istediği gerçeklilik yoğun, bastırılmış duyguların anlatımından başka bir şey değildir. Siyah lekelerle anlattığı çarpık, bozuk biçimli figürler şaşkınlığı, kızgınlığı anlatmaktadır. Müziğin eğlenceli dünyasıyla insanın içindeki yoğun fırtınalı halinin bir sentezini bize anlatmaya çalışmaktadır.

Çocuklar için bu resim hayli ilgi çekici gelebilir ve bu resimle kendilerini özdeşirebilirler. Konu olarak müzik grubu, eğlence, konser gibi çevremizde olup biten etkinlikler konusunda ele alınabilir.

**Resim 19. Arshile GORKY, Izdırap, 1947, T.Ü.Y, 40 x 50 cm,
Özel koleksiyon**

Koyu kırmızı zemin üzerinde serbestçe dolaşan siyah, beyaz, kırmızı lekeler ve çizgiler.

Herhangi bir tanıdık nesneye benzemeyen bu renkli leke ve çizgiler bir düzlem üzerinde fazla bir derinlik oluşturmada bir araya getirilmektedirler. Serbestçe dolaşan bu renkli lekeler sanki tuval düzleminde çıkacakmış gibi ilginç bir görüntü oluşturur. İlk bakışta gelişmiş güzel yapılmış izlenimi veren bu resim bize pek çok şey anlatır. Sanatçı dört temel rengi esas almıştır.

Kırmızı zemin: Yaşamın enerjisi

Siyah lekeler: Korku ve yalnızlığı

Beyaz lekeler: Saf ve temiz bir dünya

Sarı lekeler: Güneş ve ışığı

Birbirinden bağımsız lekeler ince çizgilerle çevrelenmiştir. Bu çizgiler aracılığı ile doğadaki nesnelere gönderme yapılmaktadır. Ya da doğanın görüntülerinin stilize edilmiş ya da soyutlanmış hali tasvir edilmiştir.

Renkli lekelerin serbestçe dolaşması, herhangi bir kurala bağlı kalmaması çocuklar için oldukça ilgi çekicidir. Çocuklar kendi dünyalarında imgeleştirdikleri gerçekleri, basit çizgiler aracılığı ile ifade etme özgürlüğüne sahiptirler. Bu tür resimler zaman zaman yaptırılmalı ve teşvik edilmelidir. Çocuklar her çizdiği ve boyadığı resmine anlam

yüklerler. Bu onların doğasında vardır. Onlardan kural ve kalıplar içerisine sıkıştırarak resim yapmalarını istemek doğru değildir. Her ne kadar doğadan uzaklaşmış görüntüler sergilese de bu resimlerde resmin dinamizmi kendini hissettirir. Bu resimler daha çok 1. Sınıf öğrencileri için yararlı olurken zaman zaman 2 ve 3. Sınıflarda da yaptırılmalıdır. İçsel dünyasını renkler ve çizgiler aracılığı ile ifade ederken özgürce hareket edecek ve yaratıcılığı gelişecektir. Aynı şekilde bu örnekleri görerek cesaret alacak; estetik kültürü de gelişecektir.

**Resim 20. Willem de KOONING, Marilyn Monroe, 1954, T.Ü.Y, 149 x 109 cm,
Collection of RR.Neuberger, New York**

İlk bakışta renk ve çizgilerden oluşan soyut bir resim gibi algılansa da bir kadın portresinin yer aldığı kolayca anlaşılmaktadır.

Bu kadın figürü karşımıza soyuta dönüşmüş bir imge olarak çıkmaktadır.

Geniş fırça sürüşlerinden oluşan bu renk lekeleri insanın gerçekliğini göstermek yerine, resmin gerçekliğini ön plana çıkarmaktadır. Soğuk yeşille birlikte kullanılan canlı sıcak renkler ve çizgiler resme başka sembolik anlamlar da katmıştır.

Sarı: Yaşamın sürekliliğini

Kırmızı: Yaşamın heyecanını

Yeşil: Evren ve Tabiatı simgelemektedir.

Resmi oluşturan renkler ve çizgilerin dinamizmine basitçe eklenen portre, resmi daha da etkileyici hale getirmiştir. Serbestçe dolaşan bu renk ve çizgiler figürün kendisine ait olmamasına rağmen hiçbir nesneye ihtiyaç da duymamaktadır. Bir varlık olan insan

vücudunu resimleştirmek, onu resmin soyut dünyasına taşımak, çağdaş bir imgeye dönüştürmek sanatçının güçlü duyarlılığından kaynaklanmaktadır.

Çocuklar için son derece anlamlı ve sevimli gelecek olan bu tür anlatımlar çocuğun iç dünyasını korkusuzca dışavurma da yardımcı olacaktır. Böylece, çocuğun ifade ve estetik yönü de gelişecektir. Çocuklar özellikle bu tür anlayışta resim yapmaya 5 yaşından itibaren başlarlar. Çizgiler ve renkler dışarı taşarak soyut biçimlerin oluşmasına neden olurlar. Bu onların kendilerini ifade etme biçimleridir. Doğaya ya da modele bakmazlar. Sadece doğadaki nesneleri kendi imgelerinde şekilendirerek biçimlendirirler ve bunu taparken de herhangi bir kurala bağlı kalmazlar. İlkokul 1. Sınıf için bu tür resimler çocuğu sınırlamadan resim yaptırmak amacıyla son derece önemlidir. Bu tür örnek resimlerden cesaret alan çocuklar kendi resimlerine de bunu yansıtacaktır. Böylece çocuğun estetik yanı gelişirken yaratıcı yönü de gelişecektir.

Resim 21. Franz KLINE, Turuncu Çizgi, 1955, T.Ü.Y, 96.5 x 101.6 cm, Özel Koleksiyon, New York

Beyazla kapanmış bir yüzey üzerinde geniş fırçalardan oluşan kalın ve ince rastlantısal çizgi ve bu çizgilerin oluşturduğu lekeler. Sanatçının resimlerinde böyle bir izlenimi görmek mümkün. Sanatın en önemli elemanlarından biri olan çizgiyi kullanan sanatçı renge ve nesneye yüzünü çevirmiş. Doğayı ve yaşamı çizgiye yüklediği derin anlamlarla anlatmış. Aslında doğadaki her şeyin mutlaka bir çizgisi vardır ve bu çizgi devinim halindedir, der gibidir.

Bu hareketli çizgiler resim düzlemini zorlamakta sanki devam ediyormuş hissi vermektedir. Güçlü bir devinim yaratan bu çizgilere sanatçı başka anlamlarda yüklemiştir.

Siyah-beyaz lekelerin birlikte kullanılması: Yaşamın saflığına ve Tevazuya işaret eder.

Yaşamın saflığını anlatan bu siyah beyaz lekeler aynı zamanda yaşamın sürekliliğini de simgeler. Yaşamın sürekliliğin de ise devinim (hareket) vardır.

Sanatçının eserlerinde yoğun bir düşünce ve kurgu görülmez. Rastlantısal oluşan bu leke ve çizgisel sanatın bir başka ifade aracı olduğunu da bize anlatır.

Çocuklar renklerle oynamayı severler, ancak rastlantısal ifadelerden uzak dururlar. Onlar için rastlantısal bir ifade olmaz. Her renk ve biçim onların zihninde gerçekleşmiş görüntülerdir. Bu tür rastlantısal görüntüler ilköğretimde bir takım baskı (iplik- cam

baskı) çalışmalarında görülebilir. Bu çalışmalar çocuğa heyecan verebilir ancak onun yaratıcı dışavurumunun ortaya çıkmasına olanak sağlamaz.

Çocuğa çevresindeki nesnelerden hareketle onları siyah- beyaz lekelerle geliş güzel bir şekilde ifade edebilmelerini sağlamak, onlara yeni bir anlatım gücü ve bakış açısı getirir.

Yataylar ve dikeylerin oluşturduğu bu siyah- beyaz çizgiler çocukta devinim- duragan duygusunu da geliştirir. Çocuğu nesnenin güçlü etkisinden kurtarıp onu farklı anlatım biçimlerinin de olabileceği hissini kazandırmak gerekmektedir. Böylece sınırsız anlatım olanakları çocukları yaratıcılığa sevk eder.

**Resim 22. Emilio VEDOVA, Ciclo '61 – N 5, 1961, T.Ü.Y, 149 x 200 cm,
Loan of VAF-Foundation Switzerland**

Tanıdık bir biçimi olmayan rastgele sürülmüş gibi görünen renklerden oluşmuş çarpıcı bir resimdir. Coşkulu renklerin oluşturduğu güzel bir örnektir.

Üç ana rengin kullanıldığı bu resimde kırmızı ve sarı renkler resme canlılık katarken siyah lekeler ve kalın çizgiler de hareket katmıştır. Bu renklerle birlikte beyaz ve açık mavinin de resimde büyük rolü vardır. Resimde zıt renkler kullanılmamıştır. Ve renkler yan yana değil üst üste sürülerek derinlik (espas) sağlanmıştır. Sanatçı nesnenin egemenliğinden kurtularak büyük bir coşkuyla resmini tamamlamıştır.

Rastgele sürülmüş bu lekeleri ve çizgileri kısa sürede bitirilmiş hissini uyandırsa da bu resmin öneminden bir şey kaybettirmez. Sanatçının yorumlama gücü hemen göze çarpar. Sanatçı nesneden uzaklaşarak renklere anlam yüklemiştir.

Kırmızı: Şiddet ve enerji

Sarı: Umut ve yaşam

Mavi: Sukunet

Çizgiler: yaşamın hızı

Açık mavi: Boşluk ve evren

Resim bir düzlem üzerinde olduğu için resimde arka ya da ön plan yoktur. Renkler zaman zaman öne, zaman zaman da arkaya giderek derinlik hissini uyandırmaktadır. Geniş fırça darbelerinin katkısıyla da bu derinlik hissi hemen ortaya çıkabilmektedir.

Resmin merkezindeki kırmızı resmin bütününe hakimdir. Sol üst köşeden başlayan koyu lekeler resmin her yanına dağılırken lekesel ritmi de oluşturmaktadır. Bu resimde göz tanıdık objeler arasa da veya bu renk ve biçimleri bir şeye benzetmeye kalksa da benzeteceği bir nesne yoktur. Ancak resmin güçlü etkisi nesnenin olmayışını önemsemez. Böylece resim izleyiciyi kendi evreninin içerisine çekerken güçlü bir psikolojik etki de bırakmaktadır.

Sonuç olarak sanatçı bu resimde yaşamın karmaşasını ve mücadelesini anlatmak istercesine ön yargılardan uzak figürsüz bir anlatım yolunu seçmiştir. Çocuklar da zaman zaman renkleri dökerek, akıtarak, damlatarak, değişik malzemeleri kullanarak resim yaparlar. Soyut bir gerçeklik olan duygu kavramı yine soyut bir resimle anlatılması belki de en doğru yöntemlerden biridir. Böylece soyut dışavurum resimler çocuğun ruhsal durumunu anlatma da en kestirme yöntem olmakla birlikte çocuğun estetik gelişimine de katkı sağlayacaktır.

**Resim 23. Karel APPEL, Kedi, 1975, Taşbaskı, 20 x 26 cm,
Heming kunst Müzesi**

Geniş renk lekeleri ve bu lekeler üzerinde dolaşan çizgiler ve bu çizgilerin oluşturduğu bir kedi imgesi.

İlk bakışta bir kediden çok bir resim olarak karşımıza çıkan bu eserde sanatçı sarı, yeşil ve kırmızı renklerin hakimiyetini gösterir. Bu ana renkler üzerindeki mor, mavi ve siyah lekeler resme zenginlik katmaktadır. Sanatçı güçlü bir renk kurgusunu yaratan bu eserinde geniş siyah lekeler üzerinde gezdirdiği mavi kontur çizgiyle kedinin insan zihnindeki imgesini betimlemiştir. Burun, göz, kulak, ayak ve kuyruk görüntülerini hissettiren sanatçı, kedinin gerçek görüntüsünü hiçe sayarak bir çocuk duyarlılığı ile kediye en yalın ve basit haliyle göstermiştir. Kedi görüntüsünü çağrıştıran bu resimde sanatçı renklere anlamlar yüklemiştir.

Kırmızı: İnatçılığı

Yeşil: Doğayı

Sarı: Yaşamı

Mor: Gücü

Siyah: Kötülüğü simgeler.

Büyük ana lekeler, küçük mavi lekeler, kalın siyah kontur lekeler ve mavi çizgiler; kısaca renk ve çizgilerden oluşan bu görüntü bir kedinin basite indirgenmiş ve stilize edilmiş görüntüsüyle zenginleştirmiştir.

Sanatçının bu bilinçli ve güçlü ifadesi çocuklar için ilginç ve anlamlı gelebilir. Çocukların kendilerini en iyi ifade edecekleri araç resimdir. Bu nedenle de bu tür resimler çocukların kendilerini ifade etmede etkili bir örnek oluşturacaktır. Çocuğun hem renk bilgisi ve kurgusu hem de doğaya bakışı, yaratıcılığı ve estetik bakışı da gelişebilecektir. Ayrıca böyle bir özgürlük çocuğa sınırsız bir anlatım zenginliğinin de olabileceği hissini verir.

Resim 24. F. Helmut Auerbach, J.Y.M'in Portresi, 1969, T.Ü.Y, 78.1 x 59 cm, Özel koleksiyon

Geniş fırça darbelerinden oluşmuş siyah bir fonun önünde sarı, yeşil ve mavi renklerden oluşmuş, rastlantısal ve gelişigüzel sürülmüş, portre hissi uyandıran bir resim bulunmaktadır.

Bu resim portrenin neredeyse hiçbir özelliğini göstermez. Göz, burun, dudak, boyun ve saç gibi öğeler hiçe sayılırcasına boyanmış. Baş ve boyun hissini veren bir yuvarlak, omuz-göğüs hissini uyandıran bir yatay dikdörtgenden başka hiçbir veri bize portreyi hatırlatacak çağrışım yapmamaktadır. Sanatçı bu parçaların biçimsel ya da renksel özelliğini kullanmış. Göz-yuvarlak, burun-delik, ağız-yatay çizgi, ten-sarı, saç siyah, giysi lacivert ve yeşil.

Bu kadar basitleştirmek ya da sadeleştirmek yeterli mi?, portreyi gerçekçi olarak boyama ustalığının yerine, onu bu denli özgür anlatarak yaratıcılığı seçmiş bu anlatımda renklere sembolik anlamda yüklenmiştir.

Siyah fon: Umutsuzluğu

Mavi: İçine kapanıklığı

Sarı: Yaşamı simgeler

Sanatçının bu bilinçli ve güçlü deforme ve soyutlama düşüncesi çocuklar için ilginç ve anlamlı gelebilir. Böylece çocuk kendi yaptığı portreleri daha anlamlı ve daha gerçeğe

yakın bulabilir, sanatçının bu dışavurum ifadesi ile kendi dışavurumu arasında ilişki kurabilir.

Resim 25. Frank STELLA, Harran II, 1967, Floresan ve ardışık malzeme, 120 x 240 cm, Solomon R.Guggenheim Müzesi

İlk bakışta şerit halinde boyanmış daireler ve kareler göze çarpar. Sol üst köşeden sağ alt köşeye kadar uzanan bu rengarenk şeritler güçlü bir simetri, ritim ve düzen olarak görünürler.

Stella'nın resim sanatı için söylediği sözünü destekleyen güzel bir örnektir. Sanatçı resim yüzeyinin boya olan düz bir alandan başka bir şey olmadığını savunur, düşünerek yapılmış resimler yerine, renk ve kurgusu önem kazandığı resimleri tercih etmiştir.

Sanatçının bu resminde sarıdan siyaha kadar her renk kullanılmıştır. Hiçbir rengin ve biçimin hakimiyeti yoktur. Arkada kalan yarım ve tam dairelerden oluşan biçimler mi? yoksa onların önünde yer alan kare ve üçgenler mi? sanatta hiçbir rengi ve biçimi öne çıkarmayarak, ritmin ve kurgunun önemini vurgulamıştır.

Nesneden uzaklaşmış bu renkli şeritler, izleyicide güçlü bir etki oluşturmaktadır. Hiçbir varlığa benzetmediğimiz bu görüntü ilginç ve farklı görünmektedir.

Doğadaki nesnelere benzemeyen bu resimde doğanın tüm renklerini görmek mümkündür. Nesnenin yerine rengin esas alındığı bu resimde renklere ve biçimlere de sembolik bir anlam yüklenmiştir.

Daireler: içinde yaşadığımız evreni

Kareler: sınırlı yaşamı

Renkler: yaşama ait varlıkları, güneş, gece, doğa

Sanatçının doğayı, evreni ve yaşamı böyle sembolik renk ve biçimlerle anlatmaya kalkması onun kendine özgü bir sanatçı duyarlılığından kaynaklanmaktadır.

Resim 26. Walter STÖHRER, İsimli, 1987, T.Ü.Y, 190 x 250 cm, Özel Koleksiyon

Siyah geniş lekelerin çevrelediği çizgi ve renklerden oluşan ilginç bir görüntü bulunmaktadır. Bu siyah lekeler bir pencereden dışarı bakıyormuşuz hissini de uyandırmaktadır. Bu siyah lekenin içinde kalan aydınlık alan serbest çizgi ve renk yoğunluğu olarak beyaz, sarı ve kırmızının etkisiyle güçlü ve ilgi çekici bir görüntü oluşturur. Hiçbir sanatsal endişe taşımadan çizilen çizgilere dikkat edildiğinde, bir kaç figür görmek mümkündür.

Bu figürler çocukların karalama evresindeki çizgi ve anlatımları hatırlatır. Çocuksu bir ifade ile yapılan bu resimde rastlantısallık ön plandadır. Bir şeylerin eklenip, çıkartılabileceği (bitmemişlik) hissini veren bu resimde sanatçı, renklere sembolik anlamlar da yüklemiştir.

Siyah çerçeve: Karamsarlık

Beyaz: Saflık, temizlik

Sarı: Canlılık, sevinç

Kırmızı: Enerji, hareket

Rastlantısal renk ve çizgilerden oluşan bu resimde iki figür özellikle dikkat çeker. İkisi de mutsuz hatta birinin dişleri görünmektedir. Kırmızı ve siyah çizgilerden oluşan bu erkek figürü, psikolojik bir olayı temsil etmektedir.

Bu resimdeki rastlantısallık, dışavurum ve ifadeler çocuklar üzerinde olumlu etki bırakır. Çünkü kendisini özdeşirir. Özgür anlatımlı bu resmin hemen büyüüne katılır.

Kendisini sanatın sınırsız anlatım olanaklarına bırakır. Böylece çocukların ifade gücü gelişmekle birlikte yaratıcılığı da gelişir.

Resim 27. Georg BASELITZ, Daha Çok Sayıda Sarışın, 1992, T.Ü.Y, 130 x 162 cm, Anthony d'Offay Gallery Londra

İlk bakışta bir şeye benzetilmeyen bu resim biraz dikkatlice bakıldığında bir resmin ters-düz edilmiş olduğu kendini gösterir.

Öncelikle yapılan bir resmin baş aşağı çevrilerek sunulması onu ilginç kılar. Bu hiçbirimizin görmeye alışık olmadığı bir durumdur. Böyle bir görüntü ya kasıtlı olarak bir sanatçı tarafından ya da bilinçsizce bir çocuk tarafından yapılır.

Kalın fırça vuruşlarından oluşan bu kontur çizgisi resmi sınırlamaktadır. Bu kalın- siyah kontur çizgisinin içerisinde ince renkli kontur çizgilerine rastlanmaktadır. Renk ve nesneden çok serbestçe dolaşan, anlamsız çizgilerin oluşturduğu ilginç bir görüntü olarak dikkat çeker. Sanatçı renkli çizgilerden oluşturduğu bu resimde sembolik anlatıma da önem vermiştir.

Siyah kalın kontur: yaşamı sınırlayan zorluklar

Renkli çizgiler: yaşam güzelliği ve umudu

Açık- mavi ton: uzayı ve boşluğu

Açık bir mavi fon yaşanılabilir evreni sembolik olarak anlatır. Sanatçı için sadece renkler değil kullandığı biçimler de semboliktir. Sanatçı yine sembolik olarak ele aldığı insanı baş aşağı göstererek seyirciyle arasında bir uzaklık oluşturur. Bu görmeye alışkın olmadığımız görüntü bir şeylere tepkinin sonucudur. Beklenene-istenene karşı bir

tavırdır. Belki de sanatçı yaşama karşı söyleyemediği tepkisini bu şekilde ifade edebilmektedir. Figürün sadece iri gözleri belirgindir. Bu da resmi daha da ilginç hale getirir. Başı altta kalan baş ve omuzları biçimlendiren çizgiler resmin üstünde yer alan bacaklarda disiplini ve sınırlılığını kaybetmiştir. Sanatçının bu bilinçli ve güçlü tepkisi çocuklar için ilginç ve anlamlı gelebilir. Çocuklar da tepkilerini gösterdikleri en etkin yol yazıdan çok resimlerdir. Böylece çocuklar bastırılmış duygularını bu denli yoğun ifade edebilmelerine etkili bir örnek oluşturabilir. Tepkisel- ruhsal bir olay olmaktan çok çocuğun yaratıcılığını ve estetik bakışını da geliştirebilir. Resmin bir nesneyi boyama olmadığını da öğrenir. Bu tür resimler çocukları ustalaştırmaktan çok yaratıcı olmaya sevk eder.

Resim 28. Bruce MCLEAN, Yucca Gloriosa, 1980, Resim kağıdı üzerine akrilik ve Mum, 179 x 137 cm, Özel koleksiyon

Geniş fırça darbeleriyle güçlü bir doku oluşturulmuş yeşil bir zemin üzerinde yer alan beyaz boşluklardan, turuncu, mavi ve mor lekelerden oluşmuş soyut bir resim.

Resme ilk bakıldığında yeşil bir zemin üzerinde gelişigüzel dağılmış mor, mavi ve turuncu lekeleri görüyoruz. Biraz dikkat ettiğimizde yeşillerin içinde ritm oluşturarak oluşan ince çizgiler ve bunların üzerindeki sarı lekelerin ise birer figür olduğunu fark ediyoruz. Resmin üzerinde is bir uçak sembolü bulunmaktadır. Bu resim çocuklara ilginç gelecektir. Bulmaca gibi resmi çözmek onları resmin içine çekecektir. figürlerin çizgiler üzerinde bulunması bir akrobasi hareketini sembolize ediyor.

Sanatçı belki de sirkten bir sahneyi çocuksu ifadeyle (düzlemsel olarak) anlatmıştır. Bununla da kalmayıp renklere ve imgelere anlam yüklemiştir.

Yeşil zemin: Doğaya

Yeşil bitki: Resmin adını (doğada yer alan bir süs bitkisi)

Turuncu figürler: Yaşamı ve heyecanı

Beyaz uçak: Özgürlüğü ve gökyüzünü

Çizgiler: Akrobasi ipleri

Mor lekeler: Kuş ve özgürlük

Sanatçı zeminde kullandığı yeşil rengi kuvvetli bir dokuya çevirmiş. Bu dokular resmin her yanına yayılmış beyaz boşlukların etkisiyle hareketli bir zemin doğurmuş. Bu hareketli zemin üzerinde hareket eden çizgiler ve figürler ise resimde devinimi yükseltmiş.

Sanatçı, zor bir konuyu (doğa ve sirk) çok yalın- basit bir anlatımla ele alarak ilginç bir görüntü oluşturmuş. Bu tür renkler çocuğun dikkatini çekecek, çocuğun kendi resmiyle empati kurmasına yardımcı olacaktır. Olaylara ve nesnelere farklı açılardan bakma yetisi kazanacak doku, çizgi, renk, leke, ritim, kompozisyon gibi kavramları da farkında olmadan algılayabilecektir. Böylece sanatsal anlatımı imkanlarını kullanarak yaratıcı düşünmeye yönelecektir.

Resim 29. Keith HARING, Toledo, 1987, Tual üzerine akrilik, 244 x 376 cm, Düsseldorf, Galerie Hans Mayer

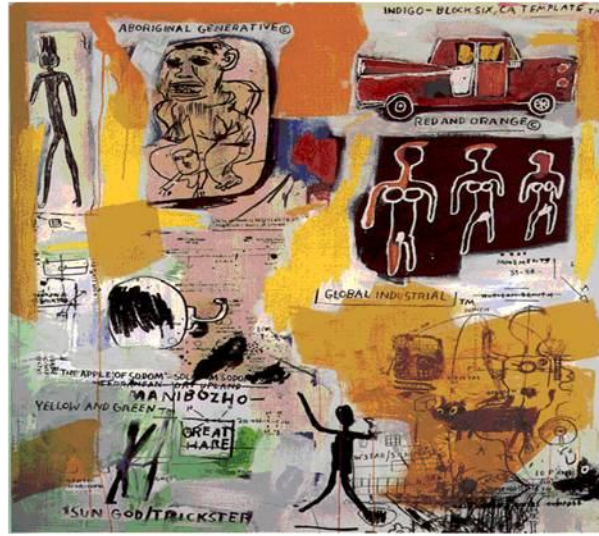
Renk ve çizgi; renkler anlamsız biçimlerle sınırlanmış, çizgiler ise bir şeyi anlatmaktan uzak dokusallaşmış. Hiçbir şeye benzemeyen bu resim güçlü doku ve renk etkisiyle ilginç bir görüntü sunmaktadır. Bu resmi ilginç kılan belki de sarı zemin üzerinde dolaşan siyah çizgilerin oluşturduğu ilginç figürler. Ancak bu çizgilere dikkat edilmediğinde figürleri ayırt etmek zordur.

Bu sarı zemin üzerinde belli bir biçimi olmayan geniş renk alanları bulunmakta bu kırmızı ve mavi lekeler, resme hem bir canlılık, hem de bir hareket katmaktadır. Bu sınırlanmış renklerin içlerinde, sarı fon üzerindeki kontur çizgilerinden oluşmuş belirgin olmayan figürlerin aynısıdır.

Sanatçı üç ana rengi esas almış bunlar; sarı, kırmızı ve mavi. Doğanın üç ana rengini vurgularken siyah ve beyaza da gönderme yapmış. Böylece renklere sembolik bir anlam da yüklemiş oluyor.

Sanatçının bu resimde özgürce dolaşan renk ve çizgilerin sınırsızlığı çocuğun ilgisini çeker ve çocuk bu renklerin biçimlerini istediği gibi algılayabilir ve onlara anlam yükleyebilir. Yine sarı zemindeki çizgilerin sonsuzluğu onu öz verilige taşır. Çocuk sınırlı ve sınırsız alanlar yaratarak anlatım gücünü zenginleştirebilir. Bunları yaparken büyük-küçük parça ilişkisi renk-çizgi ilişkisi, hareket-ritim duygusunu geliştirir. Böylece çocuk sadece tanıdık nesne ve figürlerden hareketle kendini ifade etmek yerine,

sanatın zengin anlatım yollarını keşfeder. Bir gün doğayı karşısına alan çocuk, başka bir gün doğaya yüz çevirir. Kendi doğasını yaratır. Bazen de soyut anlamlara yönelir. Soyut kavramları yine soyut biçimlerle anlatma isteği oluşabilir. Bu resim çocuğa sanatsal anlatım olanaklarının ne kadar geniş olduğunu gösterir ve ona yeni bir pencere açarak yaratıcılığa sevk eder.

Resim 30. J. Michel BASQUIAT, İsimsiz, 1984, Tuval üzerine akrilik ve yağlı boya, 195.6 x 223.5 cm, J. Michel Basquiat Malikanesi

Birbirinden farklı görüntülerin rastgele bir biçimde bir araya getirildikleri kolay bir resim. Bu birbirinden farklı parçalar farklı malzemelerin ve tekniğin de yardımıyla zengin ve bir o kadar da ilginç bir görüntü oluşturmaktadır.

Renklerin üstünlüğünden çok çizgilerin üstünlüğü göze çarpar. Stilize edilmiş insan figürleri çocuksu bir izlenim bırakmaktadır. Resmin her yanına serpiştirilmiş bu birbirinden farklı figürler ve elemanlar yine rengin güçlü birleştiriciliği sayesinde bir bütünün parçalarıymış gibi görünmektedir. Turuncu zemin renk olarak resme hakimiyet kurmuştur. Ve birleştirici rol oynamıştır.

Sanatçı bir düzlem üzerinde birden fazla görüntüyü rastgele olarak dağıtmış gibi görünse de inceden bir uyum sezilir. Ve bu görüntüde sanatçı sembollere anlam yüklemiştir. Kullanılan bu semboller;

Turuncu fon: yaşamın sıcaklığı

İnsan figürleri: kadın-erkek

Araba: yaşamın hareketliliği

Çeşitli hayvan figürleri: doğayı

Siyah lekeler: kirliliği

Yazılar: İletişimi

Birbirinden bağımsız bu figürleri bağlayan turuncu renk yaşamı ve sürekliliği simgeler. Bu yüzeyde yer alan figürler yaşamın toplumsal bir boyutunu anlatır. Gece gündüz, iletişim, doğa, kirlilik, çirkinlik, doğum, ölüm gibi pek çok kavramı bir arada görüyoruz bu kavramlar çok basite indirgenmiş renk ve biçimlerle anlatılmıştır.

Birden fazla görüntünün böyle gelişigüzel serpiştirilmesi çocuklar için oldukça ilgi çekicidir. Çocuklar hiçbir sanatsal kuralın baskısı altında kalmadan kavramlar yoluyla duygularını anlatmayı severler. Üstelik bu tür çalışmalar değişik malzemeyi kullanabilmeyi, bütün-parça ilişkisini kurabilmeyi, renk, çizgi ve dokuyu resimsel düzleme taşıyabilmeyi öğreteceğinden çocuğun yaratıcılık ve estetik duygularının gelişmesinde önemli katkı sağlayacaktır. Bu tür çalışmalarda çocuklar istedikleri renk, biçim, çizgiyi serbestçe kaldırabilir ya da ekleyebilirler.

2.8. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programlarının Analizi ve Sanatçıların Resimleriyle İlişkilendirilmesi

M.E.B. talim ve terbiye kurulunca Milli Eğitimde okutulacak derslerin kazanımları belirtilmiştir. Bu programlarda belirtilen Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında talim- terbiye kurulu konulardan ziyade kazanımlara önem vermiştir. Programda örnek konular gösterir; ancak bu örnek konular kazanımların daha iyi kavranması için verilmiştir. Konular ve kavramlar değişkenlik gösterebilir. Her bölge ya da okul, kendi coğrafi ve ekonomik- kültürel atölye şartları göz önüne alarak ders konularını belirler. Bu konuların Talim Terbiye kurulunca belirtilen kazanımlar doğrultusunda olması hedeflenir. Talim Terbiye kurulu kazanımları 3 temel başlık altında toplanmıştır. Bunlardan ilki ve en önemlileri "Biçimlendirmedir". Diğer Görsel Sanat Kültürü ve Müze Bilincidir.

Talim Terbiye'nin Görsel Sanatlar Öğretimi Programında belirtilen öğrenme alanlarından en önemli saydığımız Biçimlendirme kazanımında çizgi, doku, renk, kolaj ve leke bilgisi, kompozisyon, simetri, asimetri, ritim, ölçü, ışık- gölge, form (3.boyut) kavramları geometri şekillerin tasarımı dikkat edilecek hususlar, uzun-kısa, kalın-ince, yatay-dikey gibi sanatın ilkeleri ve ben olsaydım kavramından yola çıkarak bir eseri düşünce olarak yorumlayıp onu tekrar edebilme (mimesis yoluyla sanat) gücünü geliştirmek olarak belirtmiştir.

1.sınıftan 5.sınıfa kadar bu konular basitlik- zorluk derecesine göre sınıflandırılmıştır. Renk bilgisi 1.sınıfta daha basit ve yalın olarak kazanım hedeflenirken, 5.sınıflardaki renk bilgisi daha bir karmaşık olarak kazanımlarda ele alınmıştır. Yine bununla birlikte simetri-asimetri kavramları 4 ve 5. Sınıfların öğrenme alanında yer almaktadır. 3.sınıfların öğrenme alanında çizgi-leke ve renk bilgisi önem kazanırken 2. Sınıflarda geometrik şekiller üzerinden basit renk ve kompozisyon bilgisi kazandırmak hedeflenir. Bu örnekler ileride daha geniş olarak belirtilecektir.

Kazanımlarda 2. hedef Görsel Sanat Kültürü olarak belirlenmiştir. Bu hedef küçümsenmemelidir. Çünkü her çocuk, biçimlendirmede aynı ölçüde başarılı olamayabilir, ancak kültür olarak, daha genel bir kazanım sağlanabilir. Biçimlendirmeyi uygulamada çocuklar değişkenlik gösterebilir; bu değişkenliğe çocuğun hazır oluşluğu,

malzemesi ve yeteneği sebep olabilir. Böylece sınıf düzeyinde farklı biçimlendirme oluşabilir. Ancak yukarıda da belirttiğim gibi Görsel Kültür Bilgisi genel-geçerlilik gösterir. Bu Görsel Sanatlar Kültüründe yine 1.sınıftan 5.sınıfa kadar farklı kazanımlar hedeflenmiştir. Örneğin; 1.sınıflarda, temizlik ve düzen üzerinde durulurken 5.sınıfa kadar çocuğun yaş-zeka- algı gelişimiyle orantılı olarak daha zengin bir kazanıma dönüşmüştür.

Çocuğun sanat gelişiminde hedeflenen bu kazanımlar oldukça karmaşık ve muğlak konulardır. Bu kültürel kazanımlar içerisinde beğeni duygusu, sanatçı- zanaatçı farkı, teknik malzeme bilinci, yorumlama bilgisi, resim ile fotoğrafı ayırt edebilme, yöresel el sanatları ile sanat yapıtları arasındaki farkı keşfedebilme, sanatçılar hakkında bilgi edinme, bulunduğu ortamı şekillendirme, eserleri taklit ederek yorumlama gibi son derece önemli kazanımlardır. Bu kazanımların çocuğun bilişsel zekası doğrultusunda verilmesi gerekmektedir.

Bu konu ileride örneklerle daha geniş olarak tekrar ele alınacaktır.

3. ve son olarak belirtilen kazanım Müze Bilincidir. Bu Müze Bilinci kültürel kazanım içerisinde de yer alabilir. Burada müze bilincinin önemi vurgulanmak istenmiştir. Müze bilinci ülkemizde yeterince sağlanamamıştır. Talim Terbiye kurulu bu bilinci ilkokuldan başlatarak kazandırmayı hedeflemiştir. Çocukların müze bilincini geliştirmek amacıyla yapılan bu kazanım 1.sınıflardan itibaren aşamalı olarak ele alınmıştır. Sınıflarda oluşturulacak basit müze bilincinden, restorasyon ve konservasyon bilincine kadar geniş bir kazanım hedeflenmiştir.

Müze bilincinin kazanımında tarihi eserlerin ve sanat eserlerinin korunup, bir kültürel miras olarak gelecek nesillere aktarılması bilinci hedeflenmiştir. Bu konu da aşağıda daha geniş ele alınacaktır.

Talim ve Terbiye kurulunun belirlediği bu 3 temel öğrenme alanı tezimizde yer alan Dışavurumcu sanatçıların eserleriyle daha kolay olacaktır. Dışavurumcu sanatçılar çok daha geniş yelpazede eser üretmişlerdir. Somut konular (portre, manzara, natürmort vs.), soyut konular (leke, renk, geometrik vs.) bu zenginliği göstermektedir. Ayrıca dışavurumcu sanatçıların doğayı ele alış biçimleri ve yorumlama özgürlüğü çocukların çok daha ilgisini çekmektedir. Çocuklar kendi çalışmalarını dışavurumcu çalışmalarla ilişkilendirebilir, empati kurabilirler.

Görsel sanatlarda hedeflenen öğrenme alanlarında görsel örnekler çok önemlidir. Her hedeflenen kazanım için birden fazla görsel örnek gösterilmelidir. Bu görseller çocuğun gelişim düzeyi ile doğru orantılı olmalıdır. İlkokullardaki çocukların yaş ve algı seviyeleri çok önemlidir. Çünkü bu çocukların algı seviyeleri yaşlarına göre değişkenlik gösterir. Bu açıdan çocuklara gösterilen örneklerin çok iyi seçilmiş olması gerekmektedir. Seçilen bir örnek 1.sınıflarda öğrenmeyi olumlu etkileyeceği gibi aynı örnek 3 veya 5. Sınıflarda olumsuz etki de yapabilir. Bu kadar değişkenliği yüksek bir eğitim-öğretim dönemi aralığında, ancak zenginliği ve dışavurumu fazla olan bir anlayış ve yaklaşım yararlı olacaktır. Örneğin impresyonizmin çocuğun sanat eğitiminde yararlı olması muhtemeldir ama yeterli değildir. Çünkü bu akımda soyut anlayış yoktur. Nesneye bağlılık hala devam etmektedir. Yine zengin malzeme kullanımı ve teknik de bulunmamaktadır. Oysa çocuklar değişik malzeme ve tekniklerden hoşlanırlar. Bu onların doğasında vardır. Çabuk sıkılırlar böylece nesneden çabuk koparlar. Onlar için artık karşılarındaki nesne öznel bir nesneye dönüşür. Onu gördüğü gibi değil, göstermek istediği gibi biçimlendirir veya betimler. Bu da tam bir dışavurumdur.

2.8.1. Türk Milli Eğitiminde Görsel Sanatlar Dersinin Genel Amaçları

2.8.1.1. Bireysel ve Toplumsal Amaçlar

1. Öğrenciye yaşamı ve doğayı gözlemleme duyarlılığı kazandırmak,
2. Öğrenciye seçme, ayıklama, birleştirme, yeniden organize etme becerileri kazandırmak; analiz ve sentez yeteneği ile eleştirel bakış açısını geliştirmek,
3. Öğrencinin yeteneklerini fark etmesini, kendine güven duygusu kazanmasını ve kendini geliştirmesini sağlamak,
4. Öğrencinin görsel biçimlendirme çalışmaları ile kendini ifade etmesini sağlamak,
5. Öğrencinin ilgisini, bu alandaki çeşitli kaynaklarla besleyebilmek (müze, galeri, tarihî eser vb.) ve bu yolla geçmişine sahip çıkma ve geleceğini yapılandırma bilinci kazandırmak,
6. Öğrencinin her alanda kullanabileceği yaratıcı davranışlar geliştirmesini sağlamak,
7. Öğrencinin ulusal ve evrensel sanat eserlerini ve sanatçıları tanımasını sağlamak,
8. Ulusal ve evrensel değerleri tanıyabilme ve anlayabilme bilincini kazandırmak,

9. Geçmişten günümüze miras kalan sanat eserlerinden haz alma ve onur duyma hassasiyeti kazandırmak,
10. İş birliği yapma, paylaşma, sorumluluk alma, kendine saygı duyduğu kadar başkalarına da saygı duyma bilinci ve duyarlılığı kazandırmak,
11. Öğrencinin ruh sağlığını koruma, iç dünyasını anlatma ve bedenine saygı duyma bilinci geliştirmesini sağlamak,
12. Öğrenciye aklını, duygularını, zevklerini sorgulama bilinci kazandırmaktır.

2.8.1.2. Algısal Amaçlar

1. Öğrencinin algı birikimini ve hayal gücünü geliştirmek,
2. Öğrencinin görsel algı ve birikimlerini sanatsal anlatımlara dönüştürebilmesine imkân tanımak,
3. Birikimlerini başka alanlarda kullanabilme becerisini geliştirmek,
4. Bilgi ve birikimini sanatsal uygulamaya dönüştürme yeteneği kazandırmak,
5. Yeni durumlar karşısında özgün çözümler geliştirme becerisi kazandırmaktır.

2.8.1.3. Estetik Amaçlar

1. Öğrencinin, sanatın ve sanat eserlerinin her zaman önemsenecek birer değer olduğunu kavramasını sağlamak,
2. Geçmişten günümüze miras kalan sanat eserlerinden ve doğadan haz alma, onlarla gurur duyma ve onları koruma bilincini kazandırmak,
3. Öğrenciye görsel sanatlar sevgisi ve bu sevgiyi hayatının her alanına yansıtabilme, bunu davranış biçimi hâline getirebilme yeterliliği kazandırmak,
4. Öğrenciye, doğadan seçtiği veya insan eli ile üretilen nesneleri estetik birikimini kullanarak değerlendirme bilinci kazandırmak,
5. Öğrenciye kendini ifade edebilmede estetik değerlerden yararlanma yeteneği kazandırmaktır.

2.8.1.4. Teknik Amaçlar

1. Öğrenciye her türlü araç-gereci kullanarak görsel anlatım diline dönüştürme isteği ve kullanma becerisi kazandırarak öğrencinin kendini geliştirmesine imkân tanımak,
2. Öğrenciye değişik tekniklerle elde edilen sonuçların etkilerini sezdirebilmek ve öğrencinin farklılıklardan zevk alabilmesini sağlamak,
3. Öğrenciyi farklı tekniklerin getireceği anlatım zenginliğinin farkına vardırabilmek,
4. Kullandığı tekniklerin dışında yeni teknikler arama isteği ve cesareti kazandırmak,
5. Öğrenciye, amacına uygun malzemeyi seçme, malzemedен anlam çıkarma becerisi kazandırmak,
6. Öğrenciye kendini ifade etme sürecinde çıkacak sorunlara teknik çözümler üretebilme becerisi ve güveni kazandırmaktır.

2.8.2. Görsel Sanatlar Eğitiminin İlkeleri

İlköğretimde uygulanacak görsel sanatlar eğitiminde belirlenen amaçlara ulaşılması için bazı temel ilkelerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bunlar aşağıda sunulmuştur:

1. Her çocuk yaratıcıdır.
2. Her çocuk farklı algı, bilgi, sezgi, duygu dünyası ve geçmiş hayat tecrübesine sahiptir. Uygulamalarda bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulur.
3. Uygulamalarda, görsel sanat alanlarına yönelik iki ve üç boyutlu çalışmalar ile çoklu ortam çalışmalarına yer verilir.
4. Görsel sanatlar dersi, diğer disiplinlerle birlikte eğitim amaçlarındaki bütünlüğü kurmaya veya bireyin kendini gerçekleştirmesine katkıda bulunur.
5. Dersin işlenişi, ilgi çekici hâle getirilen öğrenme-öğretme yöntem ve teknikleriyle zenginleştirilir.
6. Görsel sanatlar dersi çocuğu temel alır. Öğrenme-öğretme süreci, çocuğun kendine özgü algılama ve anlamlandırma evreni içinde, gelişim basamaklarına göre düzenlenir.

7. Değerlendirmede öğretmen, her çocuğun gelişim sürecini, bireysel farklılıklarını, öğrenme-öğretme sürecine katılımını ve sınıf içi performansını göz önünde bulundurur.

2.8.3. Temel Beceriler

Temel beceriler, öğrencilerin öğrenme alanlarındaki gelişimleriyle bağlantılı, yatay olarak bir yılın sonunda, dikey olarak da sekizinci sınıfın sonunda kazanacakları ve hayat boyu kullanacakları temel becerilerdir. İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi (1-8. sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu içerdiği kazanımlarla bu temel becerilerin gelişmesini sağlayacaktır. Sanatsal ifadelerde görsel ve biçimsel anlatımın yanında, programla ulaşılması beklenen temel beceriler şunlardır:

Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma,

- Kendini ifade etme,
- Eleştirel düşünme,
- Yaratıcı düşünme,
- Sanat aracılığıyla iletişim kurma,
- Problem çözme,
- Araştırma,
- Karar verme,
- Bilgi teknolojilerini kullanma,
- Girişimcilik,
- Sorumluluk alma,
- Başladığı işi bitirme,
- Görsel okuma,
- Kişisel ve sosyal değerlere önem verme,
- Estetik bilinç kazanma,
- Estetik algının geliştirilmesi,
- Estetik yaşam kültürü edinme,
- Çevre ve doğa bilinci kazanma,
- Millî, manevî ve evrensel değerlere duyarlı olmalıdır.

2.8.4. Öğrenme Alanları

İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi (1-8. sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu üç öğrenme alanı altında yapılandırılmıştır:

1. Görsel Sanatlarda Biçimlendirme
2. Görsel Sanat Kültürü
3. Müze Bilinci

2.8.4.1. Görsel Sanatlarda Biçimlendirme

Çizgi, biçim, doku, leke, yapı, mekân, renk gibi görsel sanat öğeleri ile denge, vurgu, ahenk, değişiklik, hareket, ritim, dereceleme, oran-orantı gibi sanatsal düzenleme ilkelerinin, seçilen etkinlik, önerilen yöntem ve teknikler eşliğinde, duyuşsal ve devinimsel kazanımlara yönelik uygulamalar içinde sezdirildiği, hissettirildiği, geliştirildiği ve pekiştirildiği bir öğrenme alanıdır.

Sanatsal yaratmada görsel sanat öğeleri ve sanatsal düzenleme ilkeleri, amaç değil araç olarak işlev görmektedir. Ancak bunlar olmadan insanın duygu ve düşüncelerini dışa vurması, yansıtmayı, bir anlam yükleyerek işlevselleştirmesi ya da yepyeni bir biçim anlayışıyla ortaya koyabilmesi pek mümkün görülmemektedir. Bu nedenle "Görsel Sanatlarda Biçimlendirme" öğrenme alanı diğer öğrenme alanlarıyla birlikte dersin temelini teşkil etmektedir.

2.8.4.2. Görsel Sanat Kültürü

"Görsel Sanat Kültürü" öğrenme alanında, öğrencilerin ulaşmaları beklenen kazanımlar, "estetik", "sanat eleştirisi", "sanat tarihi" gibi varlığını sanattan alan diğer disiplinlerin birbiri içine geçirilerek sarmal olarak verilmesiyle oluşturulmuştur. Böylelikle sanatsal uygulamalar yapan ve sanat yapmaktan zevk alan bireylerin yetiştirilmesi hedefinin yanı sıra bir sanat eserini çözümleyebilen, sanat eseri niteliğini taşıyanla bu niteliği taşımayanı değerlendirebilen, sanatçı ile zanaatçı farkını algılayabilen ve her ikisinin de toplumda yerini ve önemini kavrayabilen, daha da önemlisi sanatçı ile sanatçı olmayı birbirinden ayırt edebilen çağdaş bir nesil yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Şüphesiz görsel sanat kültürü deyince akla bu disiplinlerden başka pek çok alan gelmektedir.

Ancak ders saatinin sınırlı olması sebebiyle branj ve sınıf öğretmenleri için izlenen bu yolun ilköğretim basamağı için uygun olduğu düşünülmüştür.

2.8.4.3. Müze Bilinci

İnsanoğlunun başlangıcından günümüze kadar olan sosyal, iktisadi ve kültürel hayatındaki birikimlerini bünyesinde toplayan müzeler, onları korumakta ve sergilemektedir. Müzeler, insanlık tarihinin gelişim evrelerine tanıklık eden, bu evrelerin başlamasında ve tamamlanmasında rol oynayan en değerli örneklerle sahiptir.

Müzeler, aynı ya da farklı coğrafyalarda, ulusların oluşturdukları medeniyetlerin her alanda ortaya koymuş olduğu ürünleri bünyelerinde barındırırlar. Günümüzde teknolojinin imkânlarıyla daha da kolaylaşan kültürler arası iletişim, farklı ulusların daha kısa sürede birbirini tanımaya imkân vermektedir.

Var oluşundan günümüze kadar birçok safha geçirmiş olan insanlık, geçmişini tanıma, anlama ve bilme merakı ile doludur. Ulusların geçmişlerinde yaşadıkları tecrübelerin, sosyal ve kültürel birikimlerin maddi kalıntılarını muhafaza eden müzeler, ulusal benliğin oluşmasında da etkili kurumlardır.

Pek çok gelişmiş ülkede müzelerden, etkin bir eğitim ortamı olarak yararlanılmaktadır. Eğitimde aktif olma, tecrübe sahibi olma, çevre, inşa ve etkileşim kavramlarının ön plana çıkmasıyla müzeler, çocuk eğitiminde önem taşıyan kurumlar hâline gelmiştir. Çünkü müzeler çocukların yaparak, yaşayarak, duyuşsal, devinimsel, zihinsel, bilişsel ve sosyal gelişimine katkıda bulunabilecek uygun bir ortam sağlamaktadır. Müzeler, çeşitli kültür varlıklarını tanıtarak, çocuklara o toplumun bir bireyi olduklarını hissettirerek kişiliklerini ve öz güvenlerini geliştirmeye yardımcı olur ve çocukların sanatla bağ kurmalarına katkıda bulunur. Küçük yaşlardan itibaren müzelerdeki eserlerle karşılaşan ve bunlarla ilgili etkinlikler yapan bir çocuğun sanat anlayışı gelişmekte ve sanata bakış açısı farklılaşmaktadır.

Bu durumdan yola çıkarak "Görsel Sanatlarda Biçimlendirme" ve "Görsel Sanat Kültürü" öğrenme alanlarının yanı sıra "Müze Bilinci" adı altında bir öğrenme alanının verilmesine gerek duyulmuştur.

Bu öğrenme alanında yer alan öğrenme mekânları, müzelerle birlikte ören yerlerini, anıtları, tarihî yapıları, sanat galerilerini vb. içine alacak şekilde geniş tutulmuştur.

"Müze Bilinci" öğrenme alanı ile öğrenciler;

- Görsel sanatların birbirinden farklı dallarında verilmiş olan, aynı zamanda birer kültür ve tarih mirası sayılan eserleri tanır. Bu çerçevede öğrenciler, sadece yerel olanı değil aynı zamanda evrensel olanı da gözlemleyebilirler.
- Çok çeşitli ve zengin arkeolojik katmanlardan oluşan Türkiye Cumhuriyeti topraklarını, Anadolu medeniyetlerini tanır ve bu değerlere sahip çıkma bilinci edinirler.
- Müzelerin eğitim yoluyla kişilere sunacağı geniş imkânlar ve bakış açılarının yanı sıra, öğrencilerin yeni yaratımları ortaya çıkarması ve içinde bulundukları toplumu, coğrafyayı ve bunun sonucunda da farklı kültürleri kavraması sağlanır.

2.8.5. Kazanımlar

Kazanımlar, öğretim sürecinde öğrencilerin edinecekleri bilgi, beceri ve alışkanlıkları kapsamaktadır.

Öğrencilerin görsel sanatlar dersinin amacına ulaşması her öğrenme alanının kendine özgü kazanımlarının edinilmesine bağlıdır. Kazanımlar, öğrencilerin gelişim seviyesine ve öğrenme alanının özelliğine göre birinci sınıftan sekizinci sınıfa doğru kademeli olarak verilmiştir. Kazanımlara verilen sıra numaraları, bir önem ve öncelik sırası göstermemekte; yani birinci kazanımın, onuncu kazanımdan daha önemli ve öncelikli bir kazanım olduğu anlamına gelmemektedir.

2.8.5.1. Birinci Sınıflar Öğrenme Alanı Kazanımları

Birinci sınıflarda öğrenme alanlarından "Biçimlendirme" kazanımı olarak 'çizginin' üzerinde durulmuştur. Çocukların resimleri henüz çizgisel aşamadır. Çizginin önemi, çizgiyi doğru kullanma, çizgi değerleri gibi kavramlar çocuğa basit biçimlendirmelerle (resim) öğretilmektedir. Figür ve nesneleri çevreleyen çizgilerin üzerinde durulur. Uzun-kısa, kalın-ince ve yatay-dikey çizgiler resimler üzerinde gösterilir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus çocukların resim heyecanlarının kırılmamasıdır. Bilgi kazandırmak için çocuğun heyecanı, isteği, şevki yok edilmemelidir. 1.sınıf çocukları 6-7 yaş grubunu oluşturduklarından bu yaş grubu çocukların gelişim ve algı düzeyleri göz

önünde bulundurulmalıdır. Resim derslerinin kazanımları çocuğa fark ettirilmeden öğretilmelidir.

Bu çizginin öneminin kavratırmanın yanı sıra basit renk bilgisi de verilmesi gerektiği programda belirtilmiştir. Ancak fazlaca müdahale edilmemelidir. Kolaj yaptırılmasını öneren programda, kolay yoluyla renkli parçaların bir araya getirilerek hem renk bilgisi ve zenginliği, hem de "düzen" fikri öğretilmelidir.

Bir başka kazanım ise "Ben Olsaydım" başlığı altında çocukların sanat eserleri üzerinde duygu ve düşüncelerini açıklama hedeflenir. Gösterilen eserlerin konusu, renkleri figürler, nesneler ve unsurlar analiz edilir. Bundan hareketle çocuk kendine özgü bir resim çalışması yapması hedeflenir.

Bütün bu kazanımların oluşması için öğretmen uygun ders konuları oluşturabilir. Bu ders konusunu pekiştirmek için dışavurumcu sanatçılardan bazı örnekler gösterilebilir. Bunlar; R.23,R.26, R.17, R.7, R.29, R.28 ve R.27'dir.

Yaptırılacak kolaj çalışmasına örnek olarak da M.Basquiat çalışması gösterilebilir. Müze bilincinin gelişmesi için de çocukların ve sanatçıların eserlerinden sınıfta veya okulun resim atölyesinde resimler duvarlara (panolara) asılarak basit bir müze fikri aşılanabilir.

2.8.5.2. İkinci Sınıflar Öğrenme Alanı Kazanımları

İkinci sınıfların öğrenme alanlarından biçimlendirme kazanımı olarak; doku, basit geometrik şekiller, ana ve ara renkle, yığma, dizme, yerleştirme kavramları hedeflenmiştir.

İkinci sınıf (7 yaş) çocukların resimlerinin çizgi aşamasından kurtulmaya başladığı dönem olarak kabul edilmiştir. Bu yaş grubu çocuklar, basit geometrik şekilleri tanır ve geometrik şekillerden soyut çalışmalar yapma eğilimindedirler. Kendilerini ifade etme alanları biraz daha fazlalaşır. Geometrik şekillerle resim yapılabileceği gibi "dokuya" da ilgi duyarlar. Doğadaki nesnelerin dokuları örnek gösterilirken, resimlerdeki dokularla, doğadaki dokular ilişkilendirilir.

Yine bu dönemdeki (2.sınıf) çocuklar çizgi ile beraber rengi de birlikte kullanırlar. Renk 1.sınıfa göre daha fazla önemsenir. Her varlığı sembolik veya gerçek rengi ile

betimleme gayreti içerisindeyler. Renk kullanmaktan haz alan çocuklara sıcak ve soğuk renkler, ana ve ara renkler öğretilir. Bu bilgiler sanatçıların resimleri üzerinde örneklenir.

Bununla birlikte yığma, düzme, yerleştirme işlemlerini yapabilecek yetiye ulaşır. Biçimlendirme olarak ele alınan bu kazanımlar öğretilirken çocuğu kuramsal bilgilerle sıkılamak gerekir. Bu kavramları örnek resimler üzerinden göstererek öğretmek en doğru yaklaşımdır. Bu örnek resimler için Dışavurumcu sanatçıların resimleri daha da doğru olacaktır. Örneğin Doku çalışması için R.7 ve R.1, basit geometrik şekiller için R.14 ve R.25, ana-ara renkler için R.15, R.5 ve R.10'dur.

Bu seçilen resimler çocuğun doğaçlama (dışavurum) anlayışına uygun olduklarından çocuklar için anlamlı olacak ve onların ilgilerini çekecektir. Çocuğa ilginç gelmeyen resimler ona örnek teşkil etmeyecektir.

Görsel Sanat Kültürü açısından gösterilen örnek resimler çocuğun estetik duygusunu da geliştirecektir. Çocuğun beğendiği sanat eserlerinin ya da kendi çalışmalarının sergilenmeleri yoluyla bir sanat ortamı oluşturmaktır. Böylece yaptığı veya seçtiği çalışmaların önemini ve çevreyi güzelleştirdiğini ve atmosfere bir farklılık verdiğini keşfedecektir.

Çocuk gösterilen eserlerdeki ilgi çekici bulduğu ve beğendiği özellikleri anlatabilmelidir. Bu noktada, bazen sanat eğitimcilerince hatalı uygulamalar ne yazık ki yapılmaktadır. Çocuklara eserlerde beğenmediği şeyler var mı? Ve bunu yapan sen olsaydın bu eserden neyi çıkarırdın?

Gibi sorular kesinlikle sorulmamalıdır. Çünkü bu sorular çocuklarda sanatla ve sanatçılarla ilgili olumsuz ve sanatı hafife almaya yönelik düşünceler ve duygular geliştirebilecektir. Bu yaklaşım yerine hangi eserleri beğendin? Beğendiğin seni niçin etkiledi? Gibi sorular sorulabilir. Böylece çocuğun eleştirel bakışı gelişir. Bazen de bu örnek gösterilen eserlerden yola çıkarak duygu ve düşüncelerini ifade eden görsel tasarımlar da yapar.

Müze bilinci olarak çocuğun resimleri ve gösterilen eserlerle karma bir resim sergisi veya müze oluşturularak bu eserlerin basit künyeleri yazılıp, arşivleme bilinci de kazandırılabilir.

2.8.5.3. Üçüncü Sınıflar Öğrenme Alanı Kazanımları

Üçüncü sınıflar öğrenme alanı kazanımları ikinci sınıfın devamı gibidir. Ancak çizgi tekrar önem kazanır. Çizgi, leke ve renk birlikte verilir. Bununla birlikte geometrik şekiller üzerinden biçim ve leke ilişkisi hedeflenir.

3.sınıflarda hedef kazanımları daha net olarak görmeye çalışalım. Çizgi çeşitleri kazanımların başında yer alır. Kendi yaptığı çalışmalarda, sanatçıların eserlerinde ve günlük yaşamda karşılaştığı çizgi çeşitleri tanımları hedeflenir. İnce- kalın çizgileri, kesik çizgileri... vs tanır ve uygular. Çizgi konusunda örnek teşkil edecek dışavurumcu sanatçılar çoktur. Sınırlılık gereği fazlaca eser sunamıyoruz; ancak kline (R.21), Mclean (R.28), Miro (R.17), Haring (R.29) ve Walter'in (R.26) çalışmalarını sayabiliriz. Bu sanatçıların bu çalışmalarında çizginin görselliği kendini gösterir.

İkinci kazanım olarak programda leke çalışması vardır. Çocuklar nesnelerin görünümlerini lekesele olarak algılar. Bu bakımdan leke çalışmaları önem arz eder. Dışavurumcu sanatçıların eserlerinde figür ve nesneleri leke olarak görmek mümkündür. Bu kazanım için dışavurumcu sanatçılar önem kazanır. Örneğin; R.18, R.19, R.15, R.27 ve R.20 güzel örnek teşkil edecektir.

Üçüncü sınıflarda öğrenci ikinci sınıfa oranla bilişsel gelişimi daha da artmıştır. Konum bilgisi (mekan), espas gibi kavramların farkındadır. Resimlerde ayrıntılar belirginleşmeye başlar. Bu bakımdan çocuğun bilişsel ve görsel zekası dikkate alınarak örnekler seçilmelidir.

Üçüncü sınıfların kazanım hedeflerinden bir diğeri ise geometrik şekillerle çizgi, renk, biçim ve leke ilişkisini kazandırmaktır. 3.sınıf çocukları kendilerini ifade etmek için sanatın zengin imkanlarından yararlanırlar. Geometrik biçimler de bunlardan biridir. Bu geometrik şekil üzerinden, çizgi, renk, biçim ve leke kavramlarını öğrenirler ve ilişkilendirirler. Ancak bu kazanım çocukların sıkça başvurduğu bir ifade biçimi değildir. Geometrik şekiller üzerinden hareket bazen sıkıcı olabilir. İşte bu noktada dışavurumcu sanatçıların bu kazanım için örnek oluşturacak eserleri çocuklara gösterilebilir. Bu çalışmalar öğrenciye ilginç gelecektir ve öğrenci hedefine daha kolay ulaşacaktır. Örneğin; R.23, R.25, R.7 ve R.11 ilginç örnekler olarak gösterilebilir.

Yine bir başka kazanım ise Ana ve Ara renkleri tanımları ve çalışmalarında kullanmalarıdır. Bu kazanım içinde Dışavurumcu sanatçıların pek çoğunu örnek

gösterebiliriz. Çünkü dışavurumcu sanatçıların renklere daha fazla önem verdikleri bilinir. Birkaç isim verecek olursak, Vilaminck (R.5), Van Gogh (R.1), Macke (R.15), Klee (R.11), Miro'yu (R.17) sayabiliriz.

Görsel Sanat kültürü kazanımı olarak, Görsel çalışmalarında yararlandığı sanatçıları hakkında bilgi verilecektir. Bu kazanım, sanat kültürü adına çok önemlidir. Çocuklar bu yaşta pek çok sanatçının adını kolayca ezberleyebilir ve ilgilendikleri çalışmaları hatırlayabilirler. Dışavurumcu sanatçılar çocuğun ilgisini çekeceğinden hatırlanması daha kolay olacaktır.

Yine başka bir kazanım sanatçıların eserlerindeki renklerin, biçimlerin, figürlerin ve objelerin nasıl kullanıldığını açıklar. Çizgi, leke, renk, doku, soyut gibi kavramları bu açıklamalarla pekiştirir.

Kazanımların sonuncusu olarak, müze bilinci kazanmaktır. Çocuğa birkaç müze çeşidi öğretilir. Çocuğun okul ortamında müze oluşturmaya imkan sağlanır. Dışavurumcu sanatçılar, kendi içlerinde bölümlere ayrılabilirler. Her bir bölüm müzenin bir odası olarak adlandırılabilir.

2.8.5.4. Dördüncü Sınıflar Öğrenme Alanı Kazanımları

Dördüncü sınıflar öğrenme alanları kazanımlarından ilki olan biçimlendirme konularında renk bilgisi ağırlık kazanır. Rengin ışığa göre değişimi, renk değerleri ve renklerin duygu ve düşüncelerle ilişkisi üzerinde durulmuştur.

4.sınıf öğrencisi renklerin ışığa göre değiştiğini fark eder. Renkler ışık ve gölgede ya değişik renge dönüşecek ya da ton değeri değişecektir. Çocuklar bu değişimi fark ederler. Ancak görsel olarak ifade etmede zorlanırlar. Hedef kazanım bu değişimi öğretip görsel olarak ifade etmeleri sağlanmalıdır. Yine bir rengin ton değerlerini kullanmaları hedeflenmiş kazanım olarak belirtilmiştir. Bu kazanımın en etkili ve hızlı olarak gerçekleşmesi için Dışavurumcu sanatçıların eserleri örnek teşkil edecektir. Örneğin; R.5, R.10, R.4 ve R.16 faydalı örnekler olarak gösterilebilir. Yine renklerle ilgili bir başka kazanım ise renklerin duygu ve düşüncelerle ilişkisinin tartışılmasıdır. Bu kazanım içinde Dışavurumcu sanatçıların eserleri etkili örnek teşkil edecektir. R.2 ve R.3 gibi eserleri örnek olarak gösterebiliriz.

Yine dördüncü sınıflarda biçimlendirme kazanımlarında simetri kavramına yer verilmiştir. Bu kavramla ilgili uygulama çalışmaları öğretmen tarafından basit bir anlatımla verilir. Bu kavramın öğretilmesinde dışavurumcu sanatçıların eserleri ilginç örnek olarak çocuklara gösterilebilir. Örneğin F.Stella' nın (R.25) geometrik düzenleme çalışması simetri kavramını hem biçim hem de renk olarak anlatan güzel bir örnek olacaktır. Yine Hofmann'ın (R.14) Katedral ismini verdiği soyut geometrik düzenlemesinde de simetri kavramının görüntüsünü görmek mümkündür.

Bir başka kazanım ise çeşitli sanat tekniklerinin öğretilmesidir. Bu kazanım için Dışavurumcu sanatçıların çalışmaları güzel örnek olacaktır. Çünkü Dışavurumcu sanatçılar suluboya, yağlıboya, kolaj, asemblay, karışık teknik gibi pek çok teknikte eser üretmektedir. Örneğin Basquiat'ın (R.30) çalışması kolaj, akrilik ve yağlıboyadan oluşmaktadır.

Dördüncü sınıflarda öğrenme alanlarından sanat kültürü kazanımlarında " Yöresel el sanatları ürünleriyle sanat eserlerinin farkını keşfetmeyi" amaçlar. Yine fotoğraf ve sanat eseri arasındaki farkı ayırt edebilmeyi hedefler.

Bu kazanımlar içinde Dışavurumcu sanatçıların eserleri en iyi örnek oluşturacaktır.

Bir başka kazanım ise "Müze Bilincidir." Bu kazanımda müze çeşitlerini öğretmek hedeflenmiştir. Yine bununla beraber orijinal eser ile çoğaltım (röprodüksiyon) arasındaki farkı ayırt edebilmektir.

2.8.5.5. Beşinci Sınıflar Öğrenme Alanı Kazanımları

Beşinci sınıflar öğrenme alanı kazanımlarından ilki olan biçimlendirmede nokta yine önemli bir yer tutar. Ancak bu sefer nokta, benek ve leke bilinci ile birlikte ele alınmıştır.

Beşinci sınıf ilköğretimin son aşaması ve çocuğun bilişsel gelişimin daha da geliştiği bir dönemdir. Birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar ki süreçte çocuk pek çok gelişimini de tamamlar ya da geliştirir. Bu düşünceyle beşinci sınıf öğrencilerine sanat eğitimi derslerinin içerik ve kapsamı da arttırılmıştır. Nokta etkisi, renk ve leke bilinci bunlardan biridir. Resmin önemli elemanları olan bu benek ve leke bilgisi çocuk için soyut ve anlamsız gelebilir. Resimlerinde benek ve leke bilinci oluşmamıştır. Bu kavramın gelişmesi için dışavurumcu sanatçıların eserleri önemli derecede örnek teşkil

edebilir. R.21 bu eseri leke-çizgi için güzel ve etkileyici bir örnektir. R.5 benek-leke etkisi renkler üzerinden etkileyici bir şekilde verilmiştir. Sudaki renkli benekler resme bir canlılık getirmiştir. Yine Kandisky'nin (R.10) bu resimde ise zıt renklerin güçlü etkisi görülürken benek benek renk lekelerinin resme nasıl bir canlılık getirdiğini görüyoruz. Yine bir başka örnek A. Gorky' nin (R.19) resminde ise bir rengin tonlarından hareketle siyah ve kırmızı lekeleri görmek mümkündür. Bütün bu benek ve lekeler bir ritim ve armoni de oluşturmaktadır.

Renk bilgisi kazanımların başında gelmektedir. Soğuk, sıcak, zıt renklerle çalışma yapmaları sağlanır. R.14, R.16, R.4, R.8, R.9, R.6, R.15 gibi dışavurumcu resimler renk bilgisi kazanımları için son derece yararlı çalışmalardır.

Simetri ve asimetriye önem verilmiş ve programa konmuştur. Bunun için en etkili örnekler ise R.18, R.25 ve R.14 gelmektedir.

Bir başka kazanım ise bütün bu kazanımların toplamı gibi durmaktadır. Programda görsel nokta, doku, renk, biçim, çizgi, leke etkisini fark ederek çocuğun çalışma yapması sağlanmaktadır, der. Bütün bu sayılanların en güzel örneklerini Dışavurumcu sanatçıların eserlerinde görmek mümkündür.

Seçtiğimiz 30 eser bu kazanımlara en iyi örnek teşkil etse de, birinci sınıftan, beşinci sınıfa kadar her aşamada ve kazanımda dışavurumcu sanatçıların eserlerinden yararlanmak mümkündür.

Beşinci sınıflarda sanat kültürü adı altında verilen kazanımlar ise, bir eserin görsel sanatın hangi dalına ait olduğunu ayırt etmesi ve sanatçı- zanaatçı ayrımını yapmasıdır. Bir eserin görsel sanatın hangi dalına ait olduğunu öğrenmesi için en ideal örnekler yine dışavurumcu sanatçılara aittir. Çünkü bu sanatçılar portreden, manzaraya, soyuttan somuta, natürmorttan, kolaj'a her türlü dalda eser üretmişlerdir.

Tezimizin en önemli temel özelliklerinden birisi sanat eğitiminde yukarıda sıraladığımız beceri ve kazanımlarının dışında çocuğun tüm gelişim özelliklerinin ışığında dışavurumcu örneklerden hareketle kendini ifade edebilmesi ve geliştirebilmesidir. Bu noktada çocukların sağlıklı ve her yönden duyarlı bireyler olarak kişilik gelişimlerinin tamamlanmasında onları geleceğe hazırlayacak temaların mutlaka sanatsal uygulamalarda kullanılması şarttır. Aslında bu husus bizce sanat eğitiminin en can alıcı noktasıdır. Şöyle ki; Sanat tüm yaşamı kapsayan hayati öneme sahip yaratıcılığı

geliştiren insanın her yönden kendini gerçekleştirmesine diğer alanların hiçbirisiyle kıyaslanamayacak kadar katkı sağlama özelliğine sahiptir. Bu noktada ulusumuzu aydınlık geleceğe taşıyacak bireylerin yetiştirilmesinde sanat eğitiminin hayati bir rol oynadığı gerçeğinden hareket edilmesi zorunluluğu vardır. Bunu yapamayan toplumların hayat damarlarından biri kopmuş olacağından M.Kemal Atatürk'ün gösterdiği çağdaş uygarlık seviyesini de aşma hedefine varmak mümkün olamayacaktır. Dolayısıyla bizim önerdiğimiz Tematik Açılımlı Sanat Eğitimi programı tezimizde ele aldığımız çerçeve içinde en etkin uygulama alanlarından birini bulmuş olacaktır. Bu noktada burada İlköğretim I. kademede sanat eğitimcilerince uygulama içeriği olarak Prof. Dr. Tayfun Akkaya tarafından önerilen temalar aşağıda belirtilmiştir.

- Dürüstlük, doğruluk
- Eğitimin önemi
- Bilgilenme gerçeği (bilgi toplama ve bilgi aktarma)
- Özgüven
- Kendinle barışık olma
- Cesaret (cesurluğun sınırları)
- Çevre bilinci
- Azimli ve kararlı olma, yılmadan çalışma
- İyi bir dinleyici olmak
- Soyutlama (konuların özünü ve önemini kavrayabilme yeteneği)
- Başkaları tarafından kullanılmamak
- Hoşgörülü ve geniş fikirli olmak
- Yaşamın her anından zevk alma ve yaşam sevincini kaybetmeme
- Fedakarlık
- Gerçekçilik ve her konunun gerçeğini kavrayabilme yeteneği
- Görevden kaçmama ve sorumluluk alma bilinci
- İyi ve kötü olaylara karşı hazırlıklı olmak
- Hedefe ulaşma kararlılığı
- Stratejik planlama
- İkna etme yeteneği ve hitabet gücü
- İnsiyatif kullanma

- İnsanları tanıyabilme
- İnsana değer vermek
- Yapılan işe inanmak ve doğru inanç
- Halkla bütünleşme
- Pratik ve hızlı karar verebilme
- Türk dilini etkili kullanabilme (Türkçenin yozlaştırılmaması)
- Liyakat aşığı olmak
- Elinden gelenin en iyisini başarma azmi
- Girişimcilik ruhu
- Alçak gönüllülük
- Her konuya merak ve öğrenme azmi
- Öncülük (Avangart)
- İşbirliği ve sağlam örgütlenme
- Kişilik ve ilke sahibi olmak
- Problem çözme yeteneği
- Sistemli çalışabilme yeteneği
- Sıra dışılık
- Öngörü sahibi olmak
- Sanal dünyanın yıkıcılığı
- Zaman savurganlığının önlenmesi
- Bilgi hırsızlığının yıkıcı etkileri
- Yalan söylemekten kaçınmak
- Müzelerin önem ve anlamını kavrayabilmek
- Sanatın gerekliliğini anlamak
- Müziğin ruhun gıdası olduğunu kavramak
- Tarih bilincinin aşılması
- Sanat eserlerini gezip görme bilinci
- Kültürsüzleştirilmeye karşı uyanık durabilme yeteneği
- Merhamet duygusunun geliştirilmesi
- Hayırseverlik
- Büyüklere saygı

- Kendi beden ve ruh sağlığını koruma bilinci
- Hayvan sevgisi
- iek ve bitki sevgisi
- Doğa sevgisi
- Temizlik (temizlik imandan gelir sözü ile)
- İnternetin esiri olmamak
- Cep telefonlarının esiri olmamak
- Takıntılardan arınabilme yeteneği
- Samimi olma ve samimiyetsiz yaklaşımları fark edebilme
- Yaşam boyunca spor düşüncesinin anlamını kavrayabilme
- Teknolojinin esiri olmama
- Vatan sevgisi
- Bağnaz olmama
- Çok yönlülük
- Felsefe sevgisi
- Araştırmacılık ve sorgulama yeteneği
- zgnlk
- Madalyonun diğer yüzünü görebilme yeteneği
- Karamsarlığın zararlarının farkına varma
- İyimserlik
- Savağa hayır (ne zaman savağa evet)
- Barış
- Kendini sürekli geliştirme yeteneği
- Yaratıcılık
- Kitap sevgisi
- Cehaletin sonuçları
- Bilim sevgisi
- Bencilliğin zararları
- Sosyallik (topluma uyumlu olma, asosyalliğin zararları)
- Zerafet
- Kabalık

- Eşitlik (sosyal adalet)
- Bağımsızlık
- Kardeşlik
- Erdemli basiretli olmak (istikrar)
- Güzellik
- İyilik
- Doğruluk
- Toplumsal sorumluluk
- Politiklık (siyasetten haberdar bilinçli oy kullanma)
- Sigara bağımlılığı
- Alkol bağımlılığı
- Madde bağımlılığı
- Yaşlı ve düşkünlere saygı
- Kumar
- Kadının sömürülmesi
- Annelik
- Evlilik
- Bağnazlık ve batıl itikatlar (hurafelerin esiri olmak)
- Vicdan
- Değerbilirlik (Kadirşinaslık)
- Misafirperverlik
- Demokrasi
- Kanun ve kurallara uyum
- Ölüm sonrası yaşam
- Sanatın evrenselliği
- Geleneklere bağlılık
- Dayanışma ve yardımseverlik

Bu temaların yaş gruplarına bağlı olarak geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi ana hedef olarak belirlenmelidir. Sanat eğitiminde böyle bir devrimin gerçekleştirilmesi Türkiye Cumhuriyeti'nin sarsılan tüm taşlarının yeniden yerine oturtulmasına en güçlü katkıyı sağlayacaktır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın modeli; temelde kaynak taramaları, müfredat programı incelenmesine, sanat eğitimi kuramı önerisine ve bu öneriyi destekleyen örnek bir inceleme ve değerlendirmeye dayandırılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, dışavurumcu sanatçılar ve resimleri aynı zamanda sanat eğitimi yöntemleri oluşturmaktadır. Örneklem ise, 30 sanatçı-30 eser ve bunların 7-11 yaş grubunun müfredat programına uyarlanmıştır.

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmanın kuramsal alt yapısı için literatür çalışması yapılmıştır. Sanat eğitimi konu alan tezler, konu ile ilgili kaynak kitaplar, internet kaynakları, dergi ve gazetelerde yayımlanmış ilgili yayınlar ve makaleler incelenmiştir. Sanat eğitimi kuramları taranacak, önerdiğimiz model için yararlı bulduklarımız hakkında özet bilgi verilmiş ve 7-11 yaş grubu müfredat programları incelenmiştir.

3.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Dışavurumculuk ilköğretim I. Kademedeki hayati bir öneme sahiptir. Tezimiz de bu gerçek üzerine kurgulanmıştır. Bu hususu destekleyen verilerimiz 7-11 yaş grubunun tüm gelişim özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Tezimizin ilgili bölümünde anlattığımız gibi dışavurumcu resimlerden yararlanan uygulama çalışmaları İlköğretim I.kademedeki çocukların gelişim sürecini ciddi bir şekilde desteklemektedir. Bu durum yine tezimizin ilgili bölümünde açıkladığımız gibi dışavurumcu resimlerin tamamıyla ele aldığımız

sürece uygun düşmektedir. Özellikle 11 yaşından itibaren çocuklar kendi çizimlerinden sıkılmaya başlarlar ve daha detaylı çalışmalar yapmaya başlarlar. Bu durum onlarda yeni bir şema geliştirmelerini gerektirdiğinden zorlu bir sürece geçerler. Çocukların detaylara duydukları ilgi onlarda başarılı bir şekilde resim göstermeme kaygısını da beraberinde getirir. Böyle bir kaygı çocukta sanatsal uygulamalardan sıkılmalarına neden olabilir. Aynı zamanda gerçekçi çizimleri başarma merakı çocukta özgürce yaratma arzusunun körelmesi sonucunu da doğurabilir. İşte tam bu noktada Dışavurumcu estetik ışığında yaptırılacak uygulamalar sanatsal gelişiminin kesintisiz olabilmesi için gereken verilere sahiptir. Çünkü Dışavurumcu resimler zengin ve özgür yaratma gücünün var olduğu çalışmalardır. Bu yolda çocuk iç dünyasını büyük bir coşkuyla uygulamalara dökebilmektedir. Bu durumdan aldığı büyük zevk onu gerçekçi çizimleri başaramama korkusundan kurtarır.

Yapılacak olan araştırma da konu ile ilgili literatür taraması yapılarak elde edilen veriler değerlendirilip araştırmaya dahil edilmiştir. Müfredat programları amaca uygun bir şekilde özetle çalışmaya dahil edilmiştir. Müfredat programının eleştirel çözümü ve yorumu yapılmıştır. Sanat eğitiminin belli başlı kuramsal çalışmaları değerlendirilerek Türkiye'deki sanat eğitiminin acil ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeni bir sanat eğitimi modeli önerilmiştir.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

İlkokul öğrencilerinin görsel sanatlar dersi öğrenim alanları başlığı altında kazanımları üç başlık altında toplanmıştır. Bunlar: 'Biçimlendirme', 'Görsel Sanatlar Kültürü' ve 'Müze Bilinci'dir. Sanat yolu ile kişilik gelişimi, yani sanat yoluyla eğitim meselesi gibi sanat eğitiminin asıl anlamlı hedefi görmezden gelinmiştir. Aslında görmezden gelinen bu alan sanat eğitiminin olmazsa olmasıdır. Hedeflenen üç kazanım şu şekildedir:

1) Biçimlendirme: Sanat eğitimi programı öğrencileri biçimlendirme kazanımları ile donattı diyelim. Biçimlendirme meselesinin içerik ile yani tema ve yan temalarıyla ilişkilendirilmemesi durumunda biçimlendirme çabaları içi boşaltılmış bir oyuna, eğlenceye ve anlamsız bir çabaya dönüşecektir. Çocuklar öğrendiler, biçimlendiriyorlar ama neyi, nasıl ve niçin biçimlendiriyorlar? Biçimlendirmenin aynı zamanda bir anlamlandırma olduğu bilincini hiçbir zaman kazanamayacaklar ve başlangıçtan 14 yaşlarına kadar tersine gelişim gösteren bir ağaç gibi çürüyecek ve kuruyacaklardır.

Biçimlendirmedeki kazanım hedefi mevcut koşullarla ve ders saatiyle istenilen sonucu elde etmeye imkan tanımamakta olup, tamamen sanat eğitimi göstermelik bir hale getirmektedir.

2) Görsel Sanat Kültürü: Çocuklara görsel sanat kültürünün verilmesi düşüncesi doğrudur. Ancak görsel sanat kültürü diye sunulan müfredatın bilim ve sanat alanında uzman kişilerle ve sanat eğitimcileriyle hazırlanması, seçilen komisyonun tüm bölgeleri temsil edebilme kapasitesine sahip, tarafsız davranabilecek üyelerden oluşması gerekmektedir. Ne yazık ki görsel sanat kültürü olarak belirlenen konular ve bunların yaş gruplarına yönelik uygun yöntemlerle, gerekli araç-gereçlerle aktarılmasında ciddi problemler vardır. Ders saatinin yetersizliği de buna eklenince yeterli düzeyde verilmesi gereken görsel sanat kültürü maalesef verilememektedir.

3) Müze Bilinci: Sanat eğitiminde müzelerden yararlanma konusundaki mevcut durum içler acısıdır. Bazı şeyler yapılıyorsa da bunlar ya kişisel kalmakta ya da göstermelik olarak gerçekleştirilmektedir. Bu konuda gerek müzeler gerekse sanat kurumları üzerine düşen hükümlülüklerini tam olarak yerine getirmekten uzaktırlar. Yapılan istisnai

uygulamaları genele mal etme çabalarından önemle kaçınmak gerekmektedir. Çocuklara müze bilinci, müze gezme alışkanlığı ve müzelerden yararlanmak suretiyle yaratıcı düşünceler geliştirme olanakları ne yazık ki verilmemektedir.

Sanat eğitiminde müzelerden gereğince yararlanılması hedeflenmişse bu amaca yönelik olarak gerek eğitim konuları gerekse müzeler denetlenmeli ve gerekiyorsa yaptırım uygulanmalıdır. Müze kart uygulamaları, müzeler haftasında ya da haftada bir gün ücretsiz giriş hakkı verilmesi bugünkü eğitim koşulları ve toplumumuzdaki müze bilinci dikkate alındığında hiçbir anlam taşımamaktadır. Müze kartı almış fakat; müzedeki eserlere boş boş bakanlar oluyorsa bu son derece hazin bir tablodur. Müzeler haftasında bedava müzeye girip, eserlere karşı ilgisiz ise yine aynı durum söz konusudur.

Türkiye'de çağdaş müzecilik uygulamaları konusundaki yatırımlar ne yazık ki göstermelik kalmaktadır. Müzeler toplumla bütünleşmek ve eğitim sistemine katkı sağlamak, sanat-bilime hizmet etmek konularında maalesef üstlerine düşen hayati yükümlülüğü yerine getirebilmekten çok uzaktadırlar. Bu böyle olunca sanat eğitiminde müzelerden yararlanmak konusu acil çözülmesi gereken bir soruna dönüşmektedir.

Üç maddede toplanan kazanımların elde edilebilmesi için sanat eğitimimizin Tematik Açılımlı Sanat Eğitimi'ne yönelmesi gerekmektedir. Yani belirlenen üç hedefe ulaşılabilmesi için dördüncü bir hedefin konulması gerekmektedir. Ama maalesef sanat eğitimimizde henüz böyle bir model gündeme gelmemiştir. Sanat yoluyla eğitim kuramları üzerine oturtulacak olan 'Tematik Açılımlı Sanat Eğitimi' modeli biçimlendirmeyi anlamlandıracak, bilinçli ve yaratıcı biçimlendirmeyi gündeme getirecektir. Bu model aynı zamanda görsel sanatlar kültürü kazanımlarının boşaltılan içeriğinin doldurulmasına hizmet edecektir. Görsel sanat kültürü veriyorum diye sanatçıları ve eserleri öğrencilere tanıtabilirsiniz. Fakat sanatçıların o eseri hangi koşullarda ve ne için gerçekleştirdiklerini, sanatın gerçek anlam ve önemini kavratamazsınız. Tematik Açılımlı Sanat Eğitimi modeli olmayınca gördüklerini anlamaktan uzak kuşaklar yaratılmış olur.

Sanat eğitiminde müzelerden yararlanma konusunda da bilinçli ve duyarlı öğrencilerin geliştirilmesi hedefleniyorsa bu da ancak Tematik Açılımlı Sanat Eğitimi programı ile gerçekleştirilebilir. Bu program, hayata geçirildiğinde insanlar müze gezmeyi umursamamaktan ve gezdikleri müzeleri boş gözlerle izlemekten kurtarılmış

olacaklardır. Böylece ilk üç maddedeki kazanımlara ulaşma yolunda sağlam bir metot kullanılmış olacaktır. Biz tezimizi bu temel gerçekten hareketle planladık. İlköğretim I.kademesinde Dışavurumculuğun Yeri ve Öneminin ele alınması için halen uygulanmakta olan üç aşamalı değil, dört aşamalı bir model önerdik. Biçimlendirmeyeyle ilgili dışavurumcu eser seçkisi sunduk ve bunların anlamlandırılması ve Tematik Açılımlı programa bağlanması gerçeğinden hareket ettik. Görsel sanat kültürü oluşturması konusunda yine dışavurumcu eserlerden örnekler koyduk. Bu örneklerin anlamlı boyutlarıyla birlikte ele alınmasını önerdik. Bunu başarabilmek için de Tematik Açılımlı bir programdan yararlanmak şarttır. Çalışmamızın dördüncü aşamasında Tematik Açılımlı Sanat Eğitiminin anlam ve önemine işaret ederek genel bir tema seçkisi önerisini de bu bölüme dahil ettik.

Bazı sanat eğitimcileri belirli gün ve haftalarla ilgili konuların çocuklara dayatılmasının sakıncalı olduğunu ifade ettiklerini de eleştirmemiz gerekmektedir. Öğrencilere çalışmaları için bir konu vermek, bu konuyu en etkili şekilde anlatabilmeleri için ana ve yan temalar belirlemelerini istemek ve bunu büyük bir zevkle yaratıcı bir faaliyete dönüştürmek önemli bir kazanımdır. Siz bu çalışmaları bir dayatma olarak gösterirseniz o zaman 19 Mayıs, 23 Nisan, 10 Kasım, Atatürk'ün hayatı ya da peygamberin hayatıyla ilgili konulardaki öğrencilerin duygu ve düşüncelerini harekete geçirecek sanatsal uygulamaların yok edilmesini savunmuş olursunuz. Bu durum: Sanatın gerçeği, gerekliliği, etkileşimsel, iletişimsel ve hayati önemiyle çelişir.

Çalışmamızda Dışavurumcu estetikten birinci sınıflar müfredat programında yararlanılabilmesi için bir seçki sunulmuştur (Karel Appel: "Kedi", Walter Stöhrer, "İsimsiz", Joan Miro: "Resim", Raoul Dufy: "Sainte Adresse'de Yelkenli Bot", Keith Haring: "Toledo", Bruce Mclean: "Yucca Gloriosa", George Baselitz: "Daha Çok Sayıda Sarışın").

Kedi adlı tablonun ışığında yaptırılacak sanatsal uygulamalar şu temalarla ilişkilendirilebilir: Dürüstlük, Doğruluk, Çevre Bilinci, Sıra Dışılık, Hayvan Sevgisi, Doğa Sevgisi, Özgünlük... vs.

İsimsiz adlı çalışmanın ışığında şu temalar ele alınabilir: Yaratıcılık, Çok Yönlülük, Doğa Sevgisi, Sıra Dışılık, Soyutlama (konuların özünü ve önemini kavrayabilme yeteneği)... vs.

Resim: Kendinle Barışık Olma, Doğa Sevgisi, Yaşam Enerjisi, Umut... vs.

Sainte Adresse'de Yelkenli Bot: Özgürlük, Mutluluk, Soyutlama, Dinginlik, Sükunet... vs.

Toledo: Soyutlama, Dinamizm, Çoşku, Sonsuzluk, Sınırsızlık, Sanatsal Yaratıcılık, Özgünlük... vs.

İkinci sınıflar müfredat programından yararlanılabilmesi için seçkiler sunulmuştur (Doku çalışması için, Raoul Dufy: "Sainte Adresse'de Yelkenli Bot", V. van Gogh: "Yıldızlı Gece", Basit geometrik şekiller için, Hans Hofmann: "Katedral", Frank Stella: "Harran II", Ana ve ara renkler için, August Macke: "Moda Vitrini", Maurice de Vlaminck: "Seine Nehri Üzerinde İki Bot ve Şato" ve V. Wassilyevich Kandisky: " Kış Peyzajı"

Sainte Adresse'de Yelkenli Bot: Özgürlük, Mutluluk, Soyutlama, Dinginlik, Sükunet... vs.

Yıldızlı Gece: Dinamizm, Özgünlük, Soyutlama, Doğa Sevgisi... vs.

Katedral: Soyutlama, Özgünlük, Sıra Dışılık, Özgüven... vs.

Harran II: Yaratıcılık, Serbestlik, Özgürlük, Farklılık... vs.

Moda Vitrini: Soyutlama, Rahatlık, Sanatsal Yaratıcılık, Dürüstlük, Doğruluk... vs.

Seine Nehri Üzerinde İki Bot ve Şato: Doğa Sevgisi, Çevre Bilinci, Yaşamın her anından zevk alma ve yaşam sevincini kaybetmeme, Sınırsızlık, Farklılık... vs.

Kış Peyzajı: Doğaya Bağlılık, Hareketlilik, Özgünlük, Yaratıcılık... vs.

Üçüncü Sınıfların müfredat programlarına uygun seçkiler olarak Jean Dubuffet: "Caz Grubu", Arshile Gorky: "İzdirap", August Macke: "Moda Vitrini", George Baselitz: "Daha Çok Sayıda Sarışın" ve Willem de Kooning: "Marilyn Monroe" yer verilmiştir.

Caz Grubu: Doğallık, İnsan Sevgisi, Özgünlük, Müziğin ruhun gıdası olduğunu kavramak... vs.

İzdirap: Öncülük, Öngörü sahibi olmak, Sanatın gerekliliğini anlamak... vs.

Moda Vitrini: Soyutlama, Rahatlık, Sanatsal Yaratıcılık, Dürüstlük, Doğruluk ... vs.

Daha Çok Sayıda Sarışın: Çok yönlülük, Soyutlama, Yaratıcılık, Doğallık... vs.

Marilyn Monroe: İnsan Sevgisi, Farklılık, Hürriyet, Hoşgörölü ve geniş fikirli olmak, Soyutlama, Cesaret... vs.

Dördüncü Sınıfın müfredat programlarına uygun seçkiler olarak Maurice de Vlaminck: "Seine Nehri Üzerinde İki Bot ve Şato", V. Wassilyevich Kandisky: " Kış Peyzajı", A. von Jawlensky: "Sıcak Çikolata" ve Marc Chagall: "Alacakaranlık, Gece, Müzik ve Dans" gösterilmiştir.

Seine Nehri Üzerinde İki Bot ve Şato: Doğa Sevgisi, Çevre Bilinci, Yaşamın her anından zevk alma ve yaşam sevincini kaybetmeme, Sınırsızlık, Farklılık... vs.

Kış Peyzajı: Doğaya Bağlılık, Hareketlilik, Özgünlük, Yaratıcılık... vs.

Sıcak Çikolata: Sükunet, Asillik, Zerafet, Yalnızlık, Özgünlük, Sıra Dışılık, Özgüven... vs.

Alacakaranlık, Gece, Müzik ve Dans: Gerçeküstüçölük, Zerafet, Müzik ve İnsan Sevgisi, Yaratıcılık, Özgüven, Hürriyet... vs.

Son olarak Beşinci Sınıfların müfredat programına uygun olarak seçilen seçkiler Hans Hofmann: "Katedral", Marc Chagall: "Alacakaranlık, Gece, Müzik ve Dans", A. von Jawlensky: "Sıcak Çikolata", Othon Friesz: " Münih'te Kar", H. Max Pechstein: "Moritzburg'da Çayır", Kees van Dongen: "Dolly'nin Portresi" ve August Macke: "Moda Vitrini" yer almıştır.

Katedral: Soyutlama, Özgünlük, Sıra Dışılık, Özgüven... vs.

Alacakaranlık, Gece, Müzik ve Dans: Gerçeküstüçölük, Zerafet, Müzik ve İnsan Sevgisi, Yaratıcılık, Özgüven, Hürriyet... vs.

Sıcak Çikolata: Sükunet, Asillik, Zerafet, Yalnızlık, Özgünlük, Sıra Dışılık, Özgüven... vs.

Münih'te Kar: Yardımlaşma, Sosyallik, Hareketlilik, Samimiyetlik, Özgünlük... vs.

Moritzburg'da Çayır: Doğa Sevgisi, Yarıcılık, İçtenlik ve Güven Duygusu... vs.

Dolly'nin Portresi: Masumiyet, Zerafet, İçtenlik ve Dürüstlük... vs.

Moda Vitrini: Soyutlama, Rahatlık, Sanatsal Yaratıcılık, Dürüstlük, Doğruluk ... vs.

Öneriler;

- Dışavurumcu estetikten yararlanılarak yapılan uygulamaların Tematik Açılımları planlanırken sanat eğitiminin ilköğretim programındaki tüm diğer derslerin müfredat programlarıyla koordinasyonun sağlanması.
- Atatürk ilkelerine bağlı çağdaş, vatansever, çalışkan, dürüst, geçmişinin ve kendi kimliğinin bilincinde, evrensel, hayvan hakları, çocuk hakları ve insan hakları gibi temel konuların farkına varmış, gelişmiş medeniyetler karşısında eziklik hissetmeyen, vatanın bağımsızlığına ve bölünmez birliğine inanmış 'Ne Mutlu Türküm' ifadesinin gerçek değerini kavramış bireyler yetiştiren eğitim ve sanat eğitimi programlarının acilen oluşturulması.

KAYNAKÇA

- Akkaya, T. (2013) Sanat Kuramı ve Resim Eleştirisi. İstanbul: Hayalperest Kitabevi
- Aksügür, İ. (1982). Resim tarihimizde bir dönem: Soyut Dışavurumculuk. *Milliyet Sanat Dergisi*, 49, 16-19.
- Arat, N. (1996). *Etik ve Estetik Değerler*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Antmen, A. (2008). *20.yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Artut, K. (2001). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Binbaşıoğlu, C. (1995). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Yargıcı Matbaa.
- Boydaş, N. (1990). *Resim-iş Öğretimi Nasıl Geliştirilebilir: Ortaöğretim kurumlarında Resim-iş Öğretimi ve Sorunları*. Türk Eğitim Derneği Bilim Dizisi, 8, s.281-285. Ankara.
- Buyurgan, S-U. (2007). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cumming, R. (2006). *Sanat*. (Çev. Ayşe Işın Öno, Aslı Çetinkaya). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Çoker, C. (1982). *Resim tarihimizde bir dönem: Soyut Dışavurumculuk. Sanat Çevresi*, 43, 26-28.
- Eczacıbaşı, F.Nejat. (1997). *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*. İstanbul: Yem Yayın.
- Epikman, R. (1972). Dışavurumculuk (Ekspresyonizm). *Sanat Aylık Güzel Sanatlar Dergisi*, 6, 2.
- Beksaç, E. (1994). *Avrupa Sanatı*. İstanbul: Troya Yayıncılık.
- Eroğlu, Ö. (1998). Soyut Dışavurumculuk. *Yapı Dergisi*, 196, 97-105.

- Flavell, J.H. (1977). *Cognitive Development*, Englewood Cliffs. Prentice Hall.
- Gander, M.J, & Gardiner, W.H. (2007). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (Çev. Prof. Dr. H.Nermin çelen, Prof. Dr. Bekir Onur). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Gençaydın, Z. (1987). *İş Eğitiminin Amaç ve İlkeleri: Güzel Sanatlar Eğitimi*. Açıköğretim Fakültesi Yayınları 101, s.43-55.
- Guilbaut, S. (2008). *New York Modern Sanat Düşüncesini Nasıl Çaldı: Soyut Dışavurumculuk, Özgürlük ve Soğuk Savaş*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Hollingsworth, M. (2009). *Dünya Sanat Tarihi*. (Çev. Doç. Dr. Rengin Küçükerdoğan-Banu Ergüder). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Hurwitz, A. & Day, M. (1995). *Children and their art: Methods for the Elementary School*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- İpşiroğlu, N-M. (2009). *Sanatta Devrim*. İstanbul: Yorum Sanat Yayınevi.
- İpşiroğlu, N-M. (2009). *Oluşum Süreci İçinde Sanatın Tarihi*. İstanbul: Yorum Sanat Yayınevi.
- Kırıçoğlu, O. & Stokrocki, M. (1997). *Ortaöğretim Sanat Öğretimi*. Ankara: YÖK Yayınları.
- Kırıçoğlu, O. (2005). *Sanatta Eğitim: Görmek, Öğrenmek, Yaratmak*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kehnemuyi, Z. (2001). *Çocuğun Resim Eğitimi*. İstanbul: YKY Yayınları.
- Lynton, N. (2004). *Modern Sanatın Öyküsü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Moran, B. (1983). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Read, H. (1981). *Sanat ve Toplum*. (Çev. Selçuk Mülayim). Ankara: Umran Yayıncılık.
- Richard, L. (2005). *Ekspresyonizm Sanat Ansiklopedisi*. (Çev. Beral Marda, Sinem Gürsoy, İlhan Usmanbaş). İstanbul: Remzi Kitabevi.

- T.C. M.E.B. İlköğretim Genel Müdürlüğü. (2000). İlköğretim Okulu Ders Programları 1,2,3,4,5. Sınıf. İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- San, İ. (1997). *Sanat Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık*. Ankara: İş Bankası Yayınları.
- San, İ. (2003). *Sanat Eğitimi Kuramları*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- San, İ. (2004). *Sanat ve Eğitim*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Senemoğlu, N, (2005). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Özsoy, V. (2007). *Görsel Sanatlar Eğitimi – Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Vygotsky, L.S.(1978). *Mind in Society*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Yavuzer, H. (2010). *Resimleriyle Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yolcu, E. (2004). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel Basımevi.
- Yetkin, S.K. (1962). *Sanat Meseleleri*. İstanbul.
- Yılmaz, M. (2006). *Modernizmden Postmodernizme Sanat*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Wolf, N. (2005). *Dışavurumculuk (Ekspresyonizm)*. (Çev. Mehmet Tahsin Yalım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

İnternet Kaynakları

- (Çizek, Franz (<http://books.google.com.tr/books?id=CYjnG9CPM74C&pg=PA34&lpg=PA34&dq=%C3%A7izek>, E.T: 18.05.2010).
- (<http://www.pdrcliyiz.biz/resim-yapma-teknikleri-yorumlama-t6705.html>, E.T: 18.05.2010).
- (<http://www.usl.com/bilgi-deposu/24127-sanat-egitimi-kuram-ve-yontemleri.html>, E.T: 18.05.2010).

(<http://sistematikbilgi.com/?p=90>, E.T: 18.05.2010).

(<http://www.pdrceyiz.biz/dunden-bugune-gestalt-psikolojisi-t4190.html>,
E.T.18.05.2010).

(<http://www.usl.com/bilgi-deposu/24127-sanat-egitimi-kuram-ve-yontemleri.html>,
E.T.18.05.2010).

(<http://egitimbilimleri.net/blog/ogrenme-psikolojisi/egitim-sisteminde-ogretimin-yeri/297-egitimbilimleri.html>, E.T: 18.05.2010).

(<http://www.pdrceyiz.biz/dunden-bugune-gestalt-psikolojisi-t4190.html>,
E.T.18.05.2010).

(<http://www.bote.gazi.edu.tr/ofd394/dokumanlar/kuramlar.pdf>, E.T: 18.05.2010).

(<http://avatarcoaching.com/index.php/makaleler/6-eitimde-huemanist-psikoloji-ve-carl-rogers.pdf>, E.T: 18.05.2010).

(http://www.sivasram.gov.tr/resim_.htm, E.T: 18.05.2010).

(<http://www.mirckolik.net/blog/yaraticilik-nedir-yaratıcı-düşünme-yaratıcı.html>,
E.T.18.05.2010).

(<http://kutuphane.uludagedu.tr/Univder/uufader.Htm>, E.T: 18.05.2010).

(<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.Htm>, E.T: 18.05.2010).

(<http://www.aktuelegitim.Com/egitim/index.php?Topic=12157,0>, E.T:
18.05.2010).

(http://www.turkceciyer.com/rehberlik/9_11yas.html, E.T: 17.03.2011).

(<http://www.okulonceciyiz.biz/okul-oncesi-ders-notlari/23914-9-12-yas-grubu-cocugu-ve-resimleri.html>, E.T: 17.03.2011).

Akkaya, T. (E.Tarihi: 12.04.2010). '21.Yüzyılda Sanat Eğitimi' (www.sanatvebilgi.com)